

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittäminen Keravalla

Olsen, Anna-Lisa

2013 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittäminen
Keravalla

Anna-Lisa Olsen
ZYB11SJ
Opinnäytetyö
Kesäkuu, 2013

Anna-Lisa Olsen

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittäminen Keravalla

Vuosi

2013

Sivumäärä

82

Muun muassa avoimessa varhaiskasvatuksessa viime vuosina esille nostetut kehittämistarpeet yhdistettynä nykyisessä hallitusohjelmassamme esitettyihin lapsiperheiden palveluja koskeviin tavoitteisiin ovat saaneet myös Keravan avointen varhaiskasvatuspalvelujen toimijat pohtimaan palvelujensa kehittämistä. Tämän pohjalta muodostui tämän opinnäytetyön tarkoituksiksi kartoittaa keravalaisien avointen varhaiskasvatuspalveluiden toimijoiden näkemyksiä keravalaisista avoimista varhaiskasvatuspalveluista sekä keravalaisien lapsiperheiden, erityisesti yhden huoltajan perheiden, tukipalvelujen käyttöä ja tarvetta. Näiden kartoitusten pohjalta opinnäytetyöni tarkoituksena oli edelleen laatia kehittämissuunnitelma Keravan avoimelle varhaiskasvatukselle siitä, miten toimijoiden verkostoitumista voisi kehittää sekä siitä, mitä palveluja keravalaisille lapsiperheille voisi tarjota.

Tutkimuksen aineisto kerättiin kahdella erillisellä kyselyllä. Ensimmäinen kysely oli suunnattu avoimen varhaiskasvatuksen toimijoille ja toteutettiin kesällä 2012. Toinen kysely oli suunnattu keravalaisille lapsiperheille ja toteutettiin alkuvuodesta 2013. Molemmat kyselyt analysoitiin käyttäen pääasiassa laadullista, teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, johon oli yhdistetty myös määrällistä tutkimusta. Työtä ohjasi tutkiva kehittäminen.

Tutkimuksen tulosten mukaan keravalaisien avointen varhaiskasvatuspalveluiden toimijoiden näkemykset lapsiperheiden tarpeista ja keravalaisien lapsiperheiden tarpeet kohtasivat hyvin; toimijat näkivät lapsiperheiden tarpeina muun muassa heidän hyvinvointinsa edistämisen, kun vastaavasti lapsiperheet näkivät tarvitsevänsä avoimia varhaiskasvatuspalveluja niiden mahdollistaman sosiaalisten suhteiden ja virikkeiden vuoksi. Myös molempien osapuolten näkemykset siitä, miten näihin tarpeisiin vastataan, kohtasivat; avoimen varhaiskasvatuksen palveluilla vastataan keravalaisien lapsiperheiden tarpeisiin muun muassa laadukkailla, suosituilla toimivilla ja monipuolisilla perustason palveluilla, mutta myös niiden haasteet ja niistä syntyvät kehittämistarpeet tunnistettiin. Mikäli avoimen varhaiskasvatuksen palveluja keravalaisille lapsiperheille ei pystytä kysynnän yhä vain kasvaessa ja tarpeiden moninaistuessa lisäämään ja kohdentamaan sekä edelleen kehittämään, mahdollisuudet kysytyjen ja laadukkaiden perustason palveluiden ylläpitämiselle tulevat heikkenemään. Palveluiden kehittämisessä avainasemassa ovat kaikki viisi keravalaisista avoimen varhaiskasvatuksen toimijaa sekä heidän verkostoitumisensa kautta syntyvä yhteistyönsä.

Opinnäytetyön tuloksien ja erityisesti sen kehittämissuunnitelman hyödyntäminen tukee eri järjestäjätahojen yhteistyötä ja lapsiperheiden elämää kehittämällä palveluita ja parantamalla näiden avulla perheiden hyvinvointia. Lisäksi niiden voidaan tällöin ja osittain jo nyt todeta pieneltä osin vastaavan Alilan ja Portellin (2008) Sosiaali- ja terveysministeriölle tekemässä selvityksessä asetettuihin avoimen varhaiskasvatuksen kehittämishaasteisiin, koska ne lisäävät asiakkaiden osallistumista ja vaikuttavuutta, kehittävät yhteistyötä sekä lisäävät tutkimusta ja kehittämistä sekä hallitusohjelmamme kehittämistavoitteisiin kehittäen päivähoitoa ja perheiden palveluja (Alila & Portell 2008, 3; Valtioneuvoston kanslia 2011, 32, 62).

Asiasanat: lapsiperheiden hyvinvointi, avoin varhaiskasvatus, palveluiden kehittäminen, tutkiva kehittäminen

Anna-Lisa Olsen

The development of the open early childhood education services in Kerava

Year 2013

Pages

82

The purpose of this thesis was to survey how the open early childhood education operators view the open early childhood services in Kerava and how the families with children, especially single-parent families, in Kerava use those services and what are their needs in relation to the services. Based on this survey, the purpose of this thesis was also to draw up a development plan for the open early childhood operators on how the networking of operators could be developed and what kind of services for the families with children in Kerava could be offered.

The data was collected via two separate inquiries. The first inquiry was targeted at the open early childhood education operators and was implemented in summer 2012. The other inquiry was targeted at the families with children in Kerava and was implemented at the beginning of the year 2013. Both inquiries were analyzed using mainly qualitative, theory based content analysis, which was also combined with quantitative research.

The results indicated that the views of the open early childhood education operators met the needs of the families with children in Kerava well; the operators were of the opinion that more attention should be paid on the wellbeing of the families with children, while the families with children considered the open early childhood education services important in order to have more stimuli and to improve their social relations. Both parties' views on how to respond to the needs met; the open early childhood education services responded to the needs of the families with children, for example, in high-quality, popular and diversified basic level services. The challenges and the associated development needs were recognized. If the open early childhood education services cannot be increased, targeted properly and further developed, the possibilities to maintain the high-quality basic level services will deteriorate. In the key role of developing the services are all five open early childhood education operators in Kerava and their networking which creates co-operation.

The results and the development plan of this thesis support co-operation among the service providers and daily life of families with children in the form of developing services and further producing well-being. They also seem to correspond to some of the development challenges posed by Alila and Portell (2008) in their research on open early childhood education commissioned by the Ministry of Social Affairs and Health by increasing customers' participation and effectiveness, developing co-operation and increasing research and developing. They also seem to correspond to the development goals posed by the government by developing daycare and services for the families. (Alila & Portell 2008, 3; Valtioneuvoston kanslia 2011, 32, 62.)

Keywords: well-being of families with children, open early childhood education, development of services, investigative development

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Keskeiset käsitteet.....	9
2.1	Lapsiperheiden hyvinvointi	9
2.2	Avoin varhaiskasvatus	12
2.3	Yksinhuoltajuus	16
2.4	Syrjäytyminen ja yhteisöllisyys	19
2.5	Palveluiden kehittäminen ja verkostoituminen	23
3	Tutkimustehtävä	25
4	Tutkimus- ja analyysimenetelmät.....	26
4.1	Laadullinen tutkimus ja aineistonkeruu.....	27
4.2	Teoriaohjaava sisällönanalyysi.....	28
4.3	Induktiivinen päättely	30
4.4	Määrällinen tutkimus laadullisessa tutkimuksessa	30
4.5	Tutkiva kehittäminen.....	31
5	Toimijoille suunnatun kyselyn analysointi	32
5.1	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen lähtökohtia	33
5.2	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarve ja tilanne	35
5.3	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarve ja tilanne tulevaisuudessa.....	36
5.4	Yhteistyön ja verkostoitumisen tarpeellisuus avoimille varhaiskasvatuspalveluille 36	
5.5	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittäminen	37
6	Lapsiperheille suunnatun kyselyn analysointi	38
6.1	Vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma	38
6.2	Vastaajien talouden koko	39
6.3	Lasten määrä vastaajien talouksissa.....	40
6.4	Tietoisuus avoimen varhaiskasvatuksen palveluista	41
6.5	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen käyttö	48
6.6	Vastaajien käyttämien avointen varhaiskasvatuspalvelujen kuvaaminen	50
6.7	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen vastaaminen perheiden tarpeisiin	53
6.8	Vastaajien mielipiteitä avoimista varhaiskasvatuspalveluista	54
6.9	Vastaajien mielipiteitä avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittämisestä ..	56
7	Toimijoille suunnatun kyselyn tulokset ja johtopäätökset	57
7.1	Lapsiperheiden tarpeet ja niihin vastaaminen	58
7.2	Avoimeen varhaiskasvatukseen kohdistuvia kehittämistarpeita	60
8	Lapsiperheille suunnatun kyselyn tulokset ja johtopäätökset	61
8.1	Tutkimuksen taustatiedot	62
8.1.1	Vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma ja talouden koko.....	62

8.1.2	Vastaajien talouden koko	63
8.1.3	Palveluiden tunnettavuus ja käyttö	63
8.2	Lapsiperheiden tarpeet	67
8.3	Lapsiperheiden tarpeisiin vastaaminen	69
8.4	Avoimeen varhaiskasvatukseen kohdistuvia kehittämistarpeita	71
9	Pohdinta	73
9.1	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	75
9.2	Tutkimuksen arviointi	76
	Lähteet	78
	Taulukot	83
	Kaaviot	84
	Liite 1: Kyselylomake toimijoille	85
	Liite 2: Saatekirje ja kyselylomake lapsiperheille	86
	Liite 3: Kehittämissuunnitelma Keravan avoimelle varhaiskasvatukselle	89

1 Johdanto

Avoin varhaiskasvatus nähdään muun päivähoidon ohella toteutettuna palveluna lapsiperheille, jossa tavoitteena on tarjota kotihoidossa oleville lapsille ja heidän vanhemmilleen sosiaalisia kontakteja, monipuolista toimintaa muiden lasten ja vanhempien kanssa sekä kasvatuksellista tukea hyvinvointia lisäten ja ongelmia ennalta ehkäisten. Näin avointa varhaiskasvatusta määritellään Terveiden- ja hyvinvoinnin laitoksen internetissä ylläpitämässä Lastensuojelun käsikirjassa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2012a.) Tämä on kuitenkin vain yksi melko tuoreen käsitteen määritelmä, eikä sen määrittelemine ole yksinkertaista. Avoimen varhaiskasvatuksen organisointi ja toimintamuodot ovat monenkirjavia, määritelmät avoimesta varhaiskasvatuksesta vaihtelevat niin alueellisesti kuin kunnallisestikin ja oman lisänsä tuovat vielä paikallisten tarpeiden huomioonottaminen ja paikalliset järjestäjät. (Alila & Portell 2008, 11-12.) Myös toimintamuotojen suuri ja määrittelemätön määrä tuovat haastetta kokonaisuuden hallitsemiseen puhumattakaan nykyisestä, vuodesta 1973 saakka voimassa olleesta päivähoitolaista, joka ei tunne sanamuotoa avoin varhaiskasvatus, vaan käsitteen leikkitoiminta yhtenä päivähoidon muotona (Alila & Portell 2008, 12; Laki lasten päivähoitosta 1973/36, 1:1).

Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2008 tekemän selvityksen mukaan ”avoin varhaiskasvatus kaipaava valtakunnallista määrittelyä ja toimintamuotojen selkeyttämistä eri järjestäjien toiminnoissa” ja, että ”eri järjestäjätahojen välinen yhteistyö ja toimintojen koordinoiminta on vähäistä”. Kehittämisselvityksessä nostetaan muun muassa asiakkaiden osallisuuden ja vaikuttamisen lisääminen, yhteistyön kehittäminen sekä tutkimuksen ja kehittämisen lisääminen. (Alila & Portell 2008, 3.) Samoilla linjoilla ollaan edelleen muutamaa vuotta myöhemmin nykyisessä hallitusohjelmassamme, jossa tavoitteeksi on nostettu päivähoidon kehittäminen tarjoamaan perheille mahdollisuuksia päivähoidon joustavampaan käyttöön sekä perhepolitiikan osalta muun muassa perheiden palvelujen kehittäminen perheiden erilaiset tarpeet huomioiden (Valtioneuvoston kanslia 2011, 32, 62). Muun muassa näihin kehittämisehdotuksiin sekä hallituksen tavoitteisiin tulee opinnäytetyöni omalta pieneltä osaltaan vastata.

Tutkimusmatyyppisen ja työelämän kehittämiseen tähtäävän ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyöni tarkoituksena on siis kartoittaa keravalaisien avointen varhaiskasvatuspalveluiden toimijoiden näkemyksiä keravalaisista avoimista varhaiskasvatuspalveluista sekä keravalaisien lapsiperheiden tukipalvelujen käyttöä ja tarvetta. Tutkimus poikkeaa monista aikaisemmista avoimeen varhaiskasvatukseen suunnatuista tutkimuksista siinä, että tutkimus ei perustu ainoastaan avoimen varhaiskasvatuksen toimijoihin tai asiakkaisiin, vaan näiden molempien osapuolten näkemyksiin. Näiden kartoitusten pohjalta opinnäytetyöni tarkoituksena

on edelleen laatia kehittämissuunnitelma Keravan avoimelle varhaiskasvatukselle siitä, miten toimijoiden verkostoitumista voisi kehittää sekä siitä, mitä palveluja keravalaisille lapsiperheille voisi tarjota. Keravalaisten lapsiperheiden kohdalla aiheen olen rajannut käsittelemään niitä keravalaisia lapsiperheitä, joissa on alle kouluikäisiä lapsia ja tukipalvelut edelleen avoimen varhaiskasvatuksen säännöllisiin palveluihin, joita Keravalla tämän opinnäytetyön alkaessa ovat olleet tarjoamassa Keravan kaupungin lisäksi Keravan seurakunta, Helluntaiseurakunta, Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Folkhälsan. Lähemmän tarkastelun kohteeksi olen rajannut yhden huoltajan perheet, joiden tukipalveluiden käyttöä ja tarpeita vertaan muiden lapsiperheiden palveluiden käyttöön ja tarpeisiin avoimen varhaiskasvatuksen toimijoiden esille nostaman huolen vuoksi. Yhden huoltajan perheillä viittaa tutkimuksessani yksinhuoltajaperheisiin, joissa perheen lapset asuvat yhden huoltajan kanssa.

Opinnäytetyöni aihe on noussut työssäkäyntikuntani Keravan avoimen varhaiskasvatuksen piiristä, jossa avoimessa varhaiskasvatuksessa viime vuosina esille nostettujen kehittämistarpeiden ja hallitusohjelman lapsiperheiden palveluja koskivien tavoitteiden kautta on herännyt aiempaakin suurempi kiinnostus ja halu keskinäiseen yhteistyöhön ja palveluiden kohdentamiseen tämänhetkisten tarpeiden pohjalta. Niinpä tavoitteenani opinnäytetyössäni on auttaa Keravan kaupunkia ja muita avoimia varhaiskasvatuspalveluja Keravalla toteuttavia selvittämään keravalaisten lapsiperheiden ja erityisesti yhden huoltajan perheiden tukipalvelujen käyttöä sekä tarvetta näiden palveluiden kehittämiseksi ja laatia kehittämissuunnitelma, jossa lähtökohtana ovat sekä palveluiden tuottajien että käyttäjien näkökulmat. Kehittämissuunnitelman laatimisen tavoitteenani puolestaan on eri järjestäjätahojen yhteistyön tukeminen sekä lapsiperheiden perhe-elämän tukeminen mahdollisen palveluiden kehittämisen ja sen kautta hyvinvoinnin tuottamisen muodossa. Lähtökohtana työssäni on syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen ja siten hyvinvoinnin tuottaminen verkostoja hyödyntäen.

Tutkielmatyyppisen opinnäytetyöni toteutan pääosin laadullisena tutkimuksena, jota ohjaa tutkiva kehittäminen. Laadullisen tutkimuksen uskon palvelevan parhaiten tutkimuksellista ja kehittävää opinnäytetyötäni, jossa pääasiassa avoimia kysymyksiä sisältävien kahden erillisen kyselyni kautta hankin tietoa tutkittavasta ilmiöstäni. Laadullista tutkimusta käyttämällä toivon saavani esille vastaajien todellisia kokemuksia tutkittavasta aiheestani. Laadullisen tutkimuksen ohessa käytän myös määrällistä tutkimusta. Kahden erillisen kyselyn kautta hankkiman aineiston analysoin käyttäen teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jonka johtopäätösten tekemisessä minua auttaa induktiivinen, yksittäisestä yleiseen, päättely. Työni tulosten ja johtopäätösten pohjalta laadin kehittämissuunnitelman, jossa tutkivan kehittämisen kehittävä puoli nousee päärooliin.

Opinnäytetyössäni esittelen ensin työni keskeisiä käsitteitä, joita ovat lapsiperheiden hyvinvointi, avoin varhaiskasvatus, yksinhuoltajuus, syrjäytyminen ja yhteisöllisyys sekä palvelui-

den kehittäminen ja verkostoituminen. Tämän jälkeen esittelen tutkimusongelmani, tutkimusmenetelmäni valinnan ja aineiston hankinnan. Tämän teoreettisen osuuden jälkeen työnsäni seuraa tutkimuksellinen osuus, joka pitää sisällään kahden erillisen kyselyn erilliset analyysit sekä tulokset ja johtopäätökset. Opinnäytetyöni tutkimuksellinen osa päättyy pohdintaan. Työni kehittävä osuus on liitteenä (Liite 3).

2 Keskeiset käsitteet

Opinnäytetyöni keskeisiksi käsitteiksi olen nostanut lapsiperheiden hyvinvoinnin, avoimen varhaiskasvatuksen, yksinhuoltajuuden, syrjäytymisen ja yhteisöllisyyden sekä palveluiden kehittämisen ja verkostoitumisen. Uskon, että näiden käsitteiden kautta tutkimani ilmiön olemus avautuu riittävästi tässä vaiheessa käsitteiden toimiessa opinnäytetyöni pohjana. Näiden keskeisten käsitteiden valintaan on vaikuttanut keskusteluni opinnäytetyöni työelämän edustajan kanssa sekä oma, työni kautta hankkimani kokemus ja aiheeseen kirjallisuuden kautta perehtyminen. Myös keravalaisiin avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin nämä käsitteet liittyvät läheisesti.

Opinnäytetyöni keskeisten käsitteiden punaisena lankana kulkee yhteiskunnallinen hyvinvointi, jonka kehittämisessä ja tuottamisessa toivon tämän opinnäytetyön kautta olevani mukana. Yhteiskunnallisen hyvinvoinnin kehittäminen on mielestäni erittäin merkityksellinen ja ajankohtainen aihe maailman koko ajan muuttuessa, johon niin Keravalla paikallisesti kuin koko Suomessa yhteiskunnallisesti halutaan panostaa ja josta paljon mediassa käydään keskustelua. Niinpä koen myös opinnäytetyöni omalta pieneltä osaltaan vastaavan myös hallituksemme tavoitteisiin hyvinvoinnin edistämiseksi ja köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämiseksi. Hallitus on esittänyt keinoja kuntien palveluiden järjestämismahdollisuuksien vahvistamisen ja muun muassa ennaltaehkäisyn painottamisen. (Valtioneuvoston kanslia 2011, 3, 55.)

2.1 Lapsiperheiden hyvinvointi

Kansalaisten hyvinvoinnin edistäminen on suomalaisen yhteiskuntapolitiikan lähtökohta ja tavoite. Hyvinvointia, sitä mikä on hyvää elämää, on kuitenkin äärimmäisen haastavaa määritellä ihmisten elämäntavoitteiden eriarvoisuuden ja erilaisuuden takia. Perusta hyvinvoinnille voidaan kuitenkin löytää esimerkiksi henkisestä autonomiasta sekä terveydestä, mutta myös esimerkiksi institutionaalisista edellytyksistä eli hyvää elämää mahdollistavista instituutioista, kuten koululaitoksesta ja terveydenhuollosta. Lisäksi perustaa hyvinvoinnille voidaan löytää tarkastelemalla sen vastakkaisia tekijöitä, kuten erilaisia vajeita. Vajeita voivat olla poikkeamat riittäväksi määrittelystä elintasosta, hyvinvoinnista tai toiminta- ja sopeutumiskyvystä sekä edelleen niiden kasautumisesta eli kytkeytymisestä toisiinsa. (Saari 2011, 9, 11-13.)

Raijas (2011, 243, 246, 248, 251-252, 255, 260) tarkastelee hyvinvointia eli tarpeiden tyydyttämistä pitkälti arjen toiminnan näkökulmasta, mikä toisin sanoen tarkoittaa sitä, että hyvinvointia on kaikki se olennainen, ei vain välttämätön, mikä tekee arjesta sujuvaa. Arjen sujumiseen hän katsoo pääasiassa vaikuttavan kolme toisiinsa kietoutuvaa asiaa: elinolosuhteet, kotitalouksien resurssit ja toiminnot sekä ihmisten omat henkilökohtaiset resurssit ja toimintakyvyt. Elinolosuhteet, kuten asumistapa ja varallisuus, viitoittavat ja tarjoavat mahdollisuudet arjen elämään, mutta eivät suoraan määrittele sitä, millaiseksi arki muodostuu. Väliin voi tulla aina tekijöitä, joiden vuoksi arki huononee tai paranee siitä, mitä puitteet ja mahdollisuudet ovat ennakoineet. Suuri merkitys on kotitalouksien resursseilla, tuloilla, kestokulutustavaroiden omistuksella ja niin edelleen, joilla on vaikutusta elinympäristön mahdollisuuksien hyödyntämiseen, mutta myös toiminnalla, kuten ansiotyöllä, kotityöllä ja vapaaajalla, jotka muun muassa takaavat taloudellisen turvallisuuden, rytmittävät ihmisten arkea, tyydyttävät tarpeita ja auttavat rentoutumaan. Lisäksi suuri merkitys on ihmisten henkilökohtaisilla resursseilla, kuten tuloilla ja varallisuudella, ajalla, terveydellä, tiedoilla ja taidoilla ja sosiaalisella pääomalla, joiden määrä ja hallinta sekä mahdollisuus hyödyntämiseen ovat riippuvaisia niin yhteiskunnan ja lähiympäristön tarjoamista mahdollisuuksista ja olosuhteista kuin ihmisen ominaisuuksistakin. Oleellista tässä kaikessa Raijaksen mukaan on se, millaisena ihmiset itse kokevat mahdollisuutensa vaikuttaa elämäänsä koskeviin asioihin. Näin ollen lapsiperheiden hyvinvointina voidaan nähdä kaikki se, mikä tekee lapsiperheiden arjesta sujuvaa.

Lammi-Taskulan ja Salmen (2009, 38, 46, 50, 60, 62, 66) mukaan perhe-elämän keskiössä ovat niin tunne- ja hoivasuhteet kuin ansiotyökin, jotka tarjoavat monenlaisia rakennusaineita hyvinvoinnille. Ansiotyö voi merkitä rahan ohella parhaimmillaan mielekäästä tekemistä, itsensä toteuttamista ja sosiaalisia suhteita ja tunne- ja hoivasuhteet taas hoivan antamista ja saamista, turvallisuutta ja jatkuvuutta, läheisyyttä ja rakkautta. Perhe-elämän ja ansiotyön soveltaminen yhteen ei ole helppoa lapsiperheille, mutta onnistuessaan tässä perhe voi saavuttaa tunteen tasapainosta eli siitä, että aikaa ja voimia riittää molemmille elämän osaluille. Uhkana tasapainon saavuttamiselle lapsiperheissä ovat usein tunne syyllisyydestä, joka syntyy kotiasioiden laiminlyönnistä työasioiden vuoksi, vanhempien välisen työnjaon epätasaisuus, tyytymättömyys parisuhteeseen sekä riidanaiheet. Vastaavasti yhteiset ilon aiheet, jotka syntyvät esimerkiksi yhteisestä tekemisestä ja kommunikaation toimimisesta, auttavat jaksamaan arjessa. Myös elinympäristöön liittyvillä perheen ulkopuolisilla tekijöillä on oma merkityksensä.

Samoilla linjoilla Lammi-Taskulan ja Salmen (2009) lapsiperheiden hyvinvoinnin määrittelyn kanssa on ollut jo vuonna 1976 Erik Allardt, joka on määritellyt käytetyimmän hyvinvoinnin kuvauksen kolmen eri ulottuvuuden mukaan. Näitä ulottuvuuksia ovat having, joka liitetään elinoloihin ja elintasoon, loving, joka liitetään yhteisöön liittyviin suhteisiin sekä being, joka liitetään mahdollisuuksiin toteuttaa itseään ja olla arvostettu. Ulottuvuudet kertovat ihmisen

perustarpeista, joiden on toteuduttava, jotta ihminen voisi hyvin. Lapsiperheissä näiden perustarpeiden eli hyvinvoinnin turvaaminen liitetään edelleen perhepolitiikan lähtökohtiin ja keskeiseen tehtävään. (Forss & Vatula-Pimiä 2007, 24, 78.)

Perhepolitiikan käsite on moninainen (Hämäläinen 2010, 227). Suomen nykyinen hallitus näkee perhepolitiikkaan kuuluvan kolme ydinasiaa. Nämä ovat tulonsiirrot, palvelut sekä perheen ja työn yhteensovittaminen. Hallitusohjelman mukaan suomalainen perhepolitiikka luo lapsille turvallisen kasvuympäristön ja tukee vanhemmuutta. Tämän hetkinen suuntaus perhepolitiikassa on palveluiden ja etuuksien kehittämisessä perheiden erilaiset tarpeet huomioiden. (Valtioneuvoston kanslia 2011, 62.) Laajemmin ajateltuna perhepolitiikka ulotetaan puolestaan koskemaan kaikkea sellaista yhteiskuntapoliittista toimintaa, mikä vaikuttaa perheiden elämään, kuten väestöpoliittiset pyrkimykset edistää syntyvyyttä tai terveystoliittiset pyrkimykset edistää perheiden avulla väestön terveyttä (Hämäläinen 2010, 227-228).

Perhepolitiikan yleisenä väestöpoliittisena pyrkimyksenä on poistaa lasten hankkimisen taloudellisia esteitä tasaamalla yhteiskunnassa lapsista aiheutuvia kustannuksia. Tällä tavoin ihmisiä pystytään rohkaisemaan perheenperustamiseen sekä lisääntymiseen yhteiskunnan jatkuvuuden turvaamiseksi. Väestöpoliittiselta kannalta merkityksellisiä perhepoliittisia toimia ovat myös kansanterveyden sekä kulttuurisen, vanhempia kasvatustehtävässä tukevan jatkuvuuden edistäminen. Siten perhepolitiikan tarvetta voidaan perustella muun muassa yhteiskunnalle merkittävällä taloudellisella ja sosiaalisella hyödyllä sekä niihin erityisesti liittyvillä humaaneilla arvoilla, kuten inhimillisellä kärsimyksen lieventämisellä, lasten terveen ja tasapainoisen kehityksen ja kasvatuksen tukemisella, lapsen oikeuksien ja etujen ja kotityön arvostuksen lisäämisellä sekä naisten tasa-arvoisella työmarkkina-asemalla. (Hämäläinen 2010, 228-229.) Nykyisin myös ydinperheiden yhteyksiä sukulaisiin, ystäviin ja naapureihin kannustetaan, jolloin perhepolitiikka voi tukea koko yhteisön sosiaalisuutta ja eri elämäntilanteissa olevien ihmisten vuorovaikutusta (Lainiala 2010, 8). Perheiden hyvinvoinnin turvaamisen ohella perhepolitiikalla on siis lisäksi myös yleinen yhteiskunnallinen ja yhteiskuntapoliittinen tehtävä, joten se voidaan määritellä oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon, vaurauden, vapauden ja demokratian edistämisen ja turvaamisen järjestelmäksi (Hämäläinen 2010, 230).

Suomen perustuslain mukaan julkisen vallan tehtävänä on turvata kaikille riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut, edistettävä väestön terveyttä sekä tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Lapsiperheiden lakisääteisten perus- ja erityispalvelujen tuottamisessa on kunnilla keskeinen rooli. Lisäksi kunnilla on mahdollisuus organisoida muitakin palveluja ja järjestelyjä kuntalaisten hyvinvointia edistämään. Perheiden huolenpito- ja kasvatustehtävän näkökulmasta tällaisia muita palveluja voivat olla esimerkiksi lapsille ja nuorille suunnatut vapaa-ajan palvelut ja yleensäkin lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien edistäminen sekä koululaisten iltapäi-

vätoiminta. Kuntien lisäksi Suomessa toimii järjestöjä, joilla on omia perhepoliittisia pyrkimyksiä. Näitä järjestöjä ovat etenkin lastensuojelujärjestöt, joista suurimpina ja yleisen perhepolitiikan näkökulmasta vaikutusvaltaisimpina nähdään Ensi- ja turvakotien liitto, Lastensuojelun Keskusliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Pelastakaa Lapset ja Väestöliitto. Näillä ja muilla lastensuojelujärjestöillä onkin Suomessa puolivirallinen asema, mikä tarkoittaa sitä, että valtio tukee niitä taloudellisesti sekä sitä, että niiltä pyydetään alaan liittyviä lausuntoja poliittisissa kysymyksissä, hallinnollisissa ratkaisuisissa ja lainvalmistelussa. (Hämäläinen 2010, 238-239.)

Perhettä on mahdollista tutkia usealta eri kannalta. Huomion kohteena voivat olla perheen perustamiseen, perhetyyppeihin, syntyvyyteen, perheriskeihin, perhe- ja työelämän suhteeseen sekä siihen liittyviin perhe-elämään, ajankäyttöön, lastenhoitoon ja perhepoliittisiin toimien mahdollistamiin järjestelyihin, perheiden talouteen, tuloeroihin, köyhyyteen, koulutukseen, asumiseen sekä terveyteen liittyvät seikat. Luetteloa voitaisiin jatkaa edelleen melko pitkälle. Perheiden ongelmat, kriisit, elinolot ja arjen haasteet ovat kuitenkin pitkälti sitä aluetta, johon perhepolitiikan näkökulmasta perhepolitiikalla pyritään vaikuttamaan. Itse perhepoliittinen tutkimus puolestaan liittyy perhepoliittiseen vaikuttamiseen, perhepoliittisiin järjestelmiin ja rakenteisiin, etuuksiin ja palveluihin, perhepolitiikan periaatteisiin, tavoitteisiin, lainsäädäntöön, hallintoon sekä vaikuttavuuteen. Perhepolitiikan tutkimus on sosiaalipoliittista tutkimusta, jonka kohteena ovat perheiden tukemista tavoittelevat sosiaalipoliittiset toimet historiallisessa, vertailevassa, kuvailevassa ja arvioivassa mielessä. Saavutettu tutkimustieto perheiden arjesta, perhearvoista ja perhe-elämästä saaduista kokemuksista on merkittävää perhepolitiikan kansalaislähtöiselle kehittämiselle. (Hämäläinen 2010, 232, 234.)

2.2 Avoin varhaiskasvatus

Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa todetaan, että kuntien järjestämisvastuulla olevien palveluiden tuottamisessa kolmannen sektorin asema tulee olemaan kuntien palveluja täydentävä ja hyvinvointia lisäävä. Lisäksi siinä todetaan, että kolmannen sektorin osaamista ja kokemuksia tullaan hyödyntämään ja, että perheiden palvelujen kehittämisessä tullaan ottamaan huomioon perheiden erilaiset tarpeet. (Valtioneuvoston kanslia 2011, 7, 57, 62.) Hyvinvointipalvelut ovatkin monipuolistuneet ja palveluja tuotetaan erilaisilla joustavilla ja räätälöidyillä ratkaisuilla kunnan, järjestöjen ja yritysten kanssa (Ihalainen & Kettunen 2011, 22). Avoin varhaiskasvatus on yksi tärkeä palvelumuoto, jota niin kunnat kuin järjestötkin ovat tuottamassa etenkin perheille, joilla on alle kouluikäisiä lapsia.

Alilan ja Portellin mukaan avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin liittyvää tutkimusta tai selvitystä on vähän. He toteavat, että myöskään valtakunnallisia avoimeen varhaiskasvatukseen liittyviä kehittämishankkeita ei ole ollut, mutta kunnallisesti avoimia varhaiskasvatuspalveluja

on kehitetty viime vuosina useassa kunnassa, kuten Espoossa, Jyväskylässä, Porissa ja Hämeenlinnassa, osana perhekeskushankkeita tai -kehittämistyötä. Valtakunnallista avointa varhaiskasvatusta koskevaa tutkimusta on 2000-luvulla ennen Alilan ja Portellin toimijoiden näkemyksiin perustuvaa avoimen varhaiskasvatuksen nykytilan ja kehittämistarpeiden selvitystä tehty vuosina 2001 ja 2005. Tällöin on selvitetty leikki- ja kerhotoimintaa laajempien päivähoitoon liittyvien selvitysten osana. (Alila & Portell 2008, 3, 21, 23-24.) Keravalla avointa varhaiskasvatusta on tutkittu vuonna 2009 kahdessa erillisessä opinnäytetyössä. Näistä Poukka ja Schneider ovat tutkineet keravalaisten vanhempien näkemyksiä avointen varhaiskasvatuspalvelujen kattavuudesta. Tuolloin palveluja ovat olleet tuottamassa kolme toimijaa: kunta, MLL ja seurakunta. Inkinen ja Vartia ovat puolestaan tutkineet tuolloin avoimen varhaiskasvatuksen leikkikoulutoimintaa Keravalla asiakasperheiden näkökulmasta. (Poukka & Schneider 2009; Inkinen & Vartia 2009.) Kuten voi huomata, poikkeaa tämä opinnäytetyö monista aikaisemmista avoimeen varhaiskasvatukseen suunnatuista tutkimuksista ja selvityksistä siinä, että tutkimus ei perustu ainoastaan avoimen varhaiskasvatuksen toimijoihin tai asiakkaisiin, vaan näiden molempien osapuolten näkemyksiin.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan määrittely on haasteellista, kuten seuraavasta huomaa. Tämä johtuu siitä, että eri järjestäjät ovat antaneet siitä erilaisia määritelmiä ja tuottaneet erilaisia toimintamuotoja, jotka vaihtelevat niin alueellisesti kuin kunnallisestikin. Haastetta avoimen varhaiskasvatustoiminnan määrittelyyn on tuonut myös toimintamuotojen määrä, joka nykyisin on suuri ja määrittelemätön sekä varhaiskasvatuksen ja esimerkiksi perhetyön rajapintojen määrittelemättömyys. Tämä tuo hankaluutta kokonaisuuden hallitsemiseen, kun toimintamuotojen määrä ja sisältö vaihtelevat niin paljon ja kun käsitteiden määrittely tai käsitteiden käyttö valtakunnallisesti, paikallisesti tai eri järjestäjien kesken ei ole yhdenmukaista. (Alila & Portell 2008, 12.)

Vuonna 1973 säädetyssä, ja edelleen voimassa olevassa, päivähoitolaissa avointa varhaiskasvatusta on kutsuttu yleisesti leikkitoiminnaksi. Vuonna 1984 leikkitoimintaa ryhmiteltiin leikkipuistoihin, leikkikerhoihin, leikkivälinelainaamoihin ja avoimiin päiväkoteihin. Vasta 2000-luvulla leikkitoiminnasta on alettu käyttää laajemmin yleiskäsitettä avoin varhaiskasvatus. (Alila & Portell 2008, 12.)

Valtioneuvoston päätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista sanotaan, että muuta varhaiskasvatustoimintaa kuntien tai yksityisen järjestämän päivähoiton ja esiopetuksen lisäksi on esimerkiksi seurakuntien ja järjestöjen kerhotoiminta tai kuntien lapsille ja lapsiperheille järjestämä avoin varhaiskasvatustoiminta eri muotoineen. Nämä varhaiskasvatuspalvelut ja muu lasten ja perheiden palvelu- ja tukijärjestelmä toimivat linjausten mukaan kokonaisuutena lasten varhaiskasvatuksen ja samalla myös vanhemmuuden tukena. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 10.) Linjauksissa avoin varhaiskasvatus nähdään siis yhtenä vaihto-

ehtona varhaiskasvatuksen kokonaisuuden toteuttamiselle (Alila & Portell 2008, 14). Tämän pohjalta myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa erilainen avoin toiminta huomioidaan osana varhaiskasvatuspalveluita, joita ovat tuottamassa kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat (Stakes 2005, 11).

Vuonna 2005 tehdyssä Lasten päivähoidon tilannekatsauksessa avoimen päivähoidon määrittelyssä on siirrytty leikkitoiminnan ohella käyttämään avoimen varhaiskasvatuksen käsitettä. Siinä leikkitoiminta on nähty kunnan tarjoamana avoimena varhaiskasvatuksena, joka tarjoaa toimintamahdollisuuksia ja tukea muun muassa kotona oleville lapsille ja heidän vanhemmilleen, perhepäivähoitajille ja heidän lapsiryhmilleen sekä pienille koululaisille. (Färkkilä, Kahliluoto & Kivistö 2006, 15.)

Päivitetyin avoimen varhaiskasvatuksen määrittely löytynee ainakin Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta, jossa avoin varhaiskasvatus nähdään moni-ilmeisenä, kuntakohtaisesti vaihtelevana lapsille ja perheille suunnattuna toimintana. Toimintaan voi määrittelyn mukaan osallistua säännöllisesti, yleensä muutamasta tunnista viikossa muutamaan tuntiin päivässä tai satunnaisesti. Kuntien tarjoamana avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat monipuolisia koko perheen hyvinvointia tukevia toimintoja, kuten avointa päiväkotitoimintaa, leikki- ja harrastustoimintaa sekä kerhotoimintaa. Järjestöjen avoin varhaiskasvatustoiminta nähdään monenlaisina varhaiskasvatuspalveluina, kuten leirityksinä, kerhoina ja perhekahviloina, jotka tarjoavat perheille viihteitä ja sosiaalisia kontakteja. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2012b.)

Lastensuojelun käsikirjassa avoimen varhaiskasvatuksen määrittely vastaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen määrittelyä. Huomionarvoista siinä kuitenkin lisäksi on avointen varhaiskasvatuspalvelujen ennaltaehkäisevä näkökulma. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen nähdään lisäävän lasten ja perheiden hyvinvointia sekä ehkäisevän osaltaan ennalta perheiden ongelmia. Palveluita käyttäessään vanhempien nähdään saavan vertailupohjaa oman tilanteen tunnistamiseksi ja lisäksi hyvin järjestetyt avoimet varhaiskasvatuspalvelut saattavat myös madalta vanhempien kynnystä hakeutua erityispalvelujen asiakkaiksi silloin, kun ongelmia alkaa ilmetä. Avointen varhaiskasvatuspalveluiden kautta nähdään mahdolliseksi esimerkiksi saada helposti tietoa siitä, mikä on oikea paikka hakea apua. Joissakin kunnissa ja kaupungeissa avointa varhaiskasvatustoimintaa sanotaan järjestettävän myös perhekeskuksissa tai muissa vastaavissa tiloissa, joissa erityispalvelut löytyvät saman katon alta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2012a.)

Keravan kaupunki sijaitsee noin 30 kilometrin päässä Helsingistä, keskisellä Uudellamaalla. Keravan kaupunki on keskisuuri radanvarsikunta, jossa vuoden 2011 lopussa oli asukkaita 34 549. (Keravan kaupunki 2012a.) Keravalla avoin varhaiskasvatus toteutuu perheille suunnattuna toimintana, jonka tavoitteena on pyrkiä tukemaan lapsen ja koko perheen hyvinvointia.

Kunta tarjoaa Keravalla avoimena varhaiskasvatustoimintana leikkikoulutoimintaa ja asukaspuistoja. Leikkikoulutoimintaa järjestetään kolme-viisi-vuotiaille lapsille valinnaisesti yhdestä neljään kertaan viikossa ja sen toiminnasta vastaa kasvatusalan koulutuksen saanut henkilöstö. Yhtenä päivänä viikossa tapahtuva kaksi tuntia kestävä toiminta on maksutonta, eikä sillä ole vaikutuksia perheen kuntalisän sisarusosuuteen. Leikkikouluja järjestetään tällä hetkellä kuudessa eri toimipisteessä. Syksyllä 2011 on lisäksi avattu Suomi-kerho, joka on maksuton leikkikoulu monikulttuurisille lapsille ja toimii samoissa tiloissa kotona oleville monikulttuurisille perheille suunnatun perhekerho Topaasin kanssa. Kaksi-kolme-vuotiaille lapsille on suunnattu leikkikoulutoimintaa vastaavaa toimintaa Naperokerhossa, jonka kahdessa eri toimipisteessä järjestetään kokoontumisia kerran viikossa. Asukaspuistot ovat puolestaan tarkoitettu perheiden ja alueiden asukkaiden omatoimiseen käyttöön, joiden taukotiloista vastaavat puiston vakituiset käyttäjät yhdessä kahden-neljän ”avainvastuuvanhemman” kanssa. Asukaspuistoja Keravalla on seitsemän. Avoimessa toiminnassa noudatetaan Keravalla varhaiskasvatuksen valtakunnallisia linjauksia ja tavoitteita. (Keravan kaupunki 2012b.)

Kunnan ohella avoimia varhaiskasvatuspalveluja Keravalla tällä hetkellä tarjoavat Keravan seurakunta, Helluntaiseurakunta, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Folkhälsan. Keravan seurakunnan tarjoamia palveluja ovat perhekerhot: Avoimet päiväkerhot, Vanhemmat-lapsikerho ja Perheiden olohuone sekä Muskarit ja Päiväkerhot. Avoimeen päiväkerhoon lapset ja aikuiset tulevat yhdessä ja ohjelmasta vastaavat lastenohjaajat. Vanhemmat-lapsikerhoon tulevat äidit, isät ja lapset yhdessä virkistäytymään, kun taas Perheiden olohuoneessa vanhemmilla on mahdollisuus ajatusten vaihtoon kahvittelun lomassa ja lasten leikkiessä. Muskarit ja Päiväkerhot poikkeavat muusta seurakunnan avoimesta varhaiskasvatustoiminnasta maksullisuudellaan. Muskareita on kolmenlaisia: perheille, vauvoille ja taaperoilta ja niitä on tarjolla kerran viikossa. Päiväkerhot ovat tarkoitettu kolme-kuusi-vuotiaille lapsille ja niissä koonnutaan yhdestä kahteen kertaan viikossa kolme tuntia kerrallaan. Päiväkerhoryhmiä ohjaavat ammattitaitoiset lastenohjaajat ja niitä järjestetään eri puolilla Keravaa. (Keravan kaupunki 2012b.)

Keravan Helluntaiseurakunnan avoimeen varhaiskasvatuspalvelutoimintaan kuuluvat Muskarit kerran viikossa kahdessa ryhmässä sekä Liikkis eli perheliikuntaa pienten lasten perheille lauantaisin. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Folkhälsan tarjoavat molemmat avoimena varhaiskasvatuspalveluna Keravalla perhekahvilatoimintaa, Folkhälsan ruotsinkielisenä. (Keravan kaupunki 2012b.) Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilatoiminnan tavoitteena on tarjota vanhemmille tukea, tietoa ja toimintamahdollisuuksia ja lapsille seuraa ja mukavaa tekemistä. Kahvilaan on mahdollista tulla hengähtämään tai purkamaan toimintatarmoa. Iloista, huolista ja ajankohtaisista asioista voi keskustella kahvikupin ääressä samanlaisessa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa. Kävijöiden toiveita kuunnellen voidaan kahvilaan kutsua myös asiantuntijapuhujia alustamaan keskustelua. (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Ke-

ravan yhdistys ry 2013a.) Kolmen perhekahvilan lisäksi MLL tarjoaa avoimen varhaiskasvatuksen palveluna sunnuntaisin isä-lapsi-liikuntaa pientä kertamaksua vastaan sekä yhteistyössä liikuntakeskus PompiIT:n kanssa liikuntakahvilaa sekä kotiäitien ja -isien jumppaa, johon lapset ovat tervetulleita mukaan. Molempia palveluja on tarjolla kerran viikossa. (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keravan yhdistys ry 2013b; Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keravan yhdistys ry 2013c.)

Keravalla avoimen varhaiskasvatuksen toimijoiden keskinäinen yhteistyö nivoutuu tällä hetkellä yhteisen esitteen ja kokoontumisten ympärille. Lisäksi kunnan ja MLL-Keravan verkkosivuilla on esillä kaikkien keravalaisten avointen varhaiskasvatustoimijoiden tarjonta. Yhteistä toimintaa koordinoi kunta. Yhteisillä kokoontumisilla päivitetään tarpeen mukaan yhteistä avoimen varhaiskasvatuksen esitettä ja keskustellaan toimintojen suunnittelusta päällekkäisyyksien välttämiseksi.

Muihin keskisuuriin kuntiin ja Alilan ja Portellin avoimen varhaiskasvatuksen selvitykseen verrattuna Keravalla on monipuolinen avoimen varhaiskasvatuksen toimijoiden tarjonta, mikä ei ole itsestään selvää kaikissa keskisuurissa kunnissa. Selvityksen mukaan ainoastaan 32 prosentissa kyselyyn vastanneista keskisuurista kunnista oli riittävästi tarjolla avoimia varhaiskasvatuspalveluja (Alila & Portell 2008, 45). Esimerkiksi Kirkkonummella, jossa asukkaita on noin reilut 2600 enemmän kuin Keravalla, löytyy avoimen varhaiskasvatuksen toimijoita kolme: kunta, Kirkkonummen suomenkielinen seurakunta ja MLL (Kirkkonummi, a; Kirkkonummi, b). Lohjalla, jossa on noin 4500 asukasta Keravaa enemmän, löytyy avoimen varhaiskasvatuksen toimijoita kaksi: kunta ja seurakunta (Lohjan kaupunki 2007, 6-7). Keravan naapurikunnassa Järvenpäässä, jossa asukkaita on Keravaan verrattuna noin 4500 enemmän, avointa varhaiskasvatustoimintaa järjestävät kunta, seurakunta ja MLL (Järvenpään kaupunki; Järvenpään kaupunki 2005, 12).

2.3 Yksinhuoltajuus

Erityisesti 1990-luvun laman jälkeen lasten ja lapsiperheiden toimeentuloon liittyvät asiat ovat olleet meillä Suomessa esillä. Laman maksumiehiksi joutuivat pitkälti lapsiperheet, mikä on näkynyt heidän suhteellisenä köyhtymisenään. Köyhyysrajan alapuolella elävien perheiden lasten lukumäärä on kolminkertaistunut kymmenessä vuodessa. Lapsiperheisiin ei kuitenkaan liity ainoastaan taloudellisen aseman heikentyminen, vaan samaan aikaan on yksinhuoltajuus lisääntynyt, sosiaaliset turvaverkot kaventuneet ja työnteke muuttunut yhä hektisemmäksi luoden perheisiin selkeitä stressitekijöitä. (Söderling 2009, 3.)

Yksinhuoltajuutta kuvaavien käsitteiden kirjo on suuri. Monet näistä käsitteistä ovat olleet erittäin leimaavia. Yksinhuoltajia on määritelty poikkeaviksi ja heidän lastensa on katsottu elä-

vän marginaalissa. Kun yksinhuoltajuus alkoi yleistyä, väheni myös leimaavien käsitteiden käyttö. 1970-luvulla melko neutraali termi yksinhuoltaja vakiintui suomen kieleen. Tällä termillä viitataan eri syistä yksinhuoltajiksi päätyneisiin vanhempiin eli aviottomiin äiteihin, leskiin sekä avio- tai avoliitosta eronneisiin vanhempiin, joilla on alle 18-vuotiaita lapsia. Aikoinaan yksinhuoltajuus johtui toisen vanhemman kuolemasta tai lapsen ei-harkitusta syntymästä avioliiton ulkopuolella. Tänä päivänä yksinhuoltajaksi päädytään pääasiassa avio- tai avoliiton päättymisen vuoksi. (Forssén, Haataja & Hakovirta 2009, 11.) Yksinhuoltajuuteen voivat myös vaikuttaa lapsen suunnittelemattoman syntymän lisäksi lapsen suunniteltu hankkiminen ilman toista huoltajaa, adoptiot mukaan luettuna (Haataja 2009, 46).

Yksinhuoltajan termi ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen (Forssén ym. 2009, 11). Suomessa lapsella voi olla vain yksi virallinen asuinpaikka, vaikka lapset saattavat asua hyvinkin tasapuolisesti niin äidin kuin isän luona. Tällöin perheitä tilastoitaessa perheenä ovat joko äiti-lapsi-perheet tai isä-lapsi-perheet. (Tilastokeskus 2007a, 97.) Perheiden monimuotoistuminen, asumisjärjestelyt sekä yhteishuoltajuuden nouseminen lasten huollon juridiseksi pääsäännöksi eron jälkeen ovat kuitenkin monimutkaistaneet yksinhuoltaja-termin käyttöä. Suurimmalla osalla lapsista, jotka asuvat yksinhuoltajan kanssa, on myös toinen lapsen elätykseen ja hoitoon ainakin jossain määrin osallistuva huoltaja. (Forssén ym. 2009, 11; Tilastokeskus 2007a, 97-98.) Erotilanteissa yli 90 prosenttia vanhemmista päätyy lapsen huoltoon sovitettaessa yhteishuoltajuuteen (Stakes 2007, 2). Tavallista kuitenkin myös on, että yksin lastensa kanssa asuva vanhempi vastaa yksin myös käytännössä perheen arjesta sovittamalla työtä ja perhettä yhteen sekä perheen toimeentulosta. Tästä voi huomata, että ihanteena vanhemmuuden tuoma vastuu on jaettava, mutta käytännössä kuitenkin epätasaista. (Forssén ym. 2009, 11-12.) Epätasaisuus johtuu osittain perhepoliittisten etuuksien jakamisen mahdottomuudesta, kun vanhempien eläessä erillään etuuksiin on oikeutettu vain se vanhempi, jonka luona lapsi virallisesti asuu. Jaettava vanhemmuutta voitaisiinkin tukea paremmin mahdollistamalla perhepoliittisten etuuksien jakaminen vanhempien asuessa erillään, mutta jakaessa lapsen huolto- ja kasvatusvastuun yhdessä. (Hakovirta & Rantalaiho 2009, 36-37, 54.) Lapsen näkökulmasta yksinhuoltaja-käsitteen käyttö ei myöskään ole niin yksinkertaista, koska yhden huoltajan yksikön lisäksi lapsella voi olla muita merkityksellisiä perhesuhteita tämän yksikön ulkopuolella (Forssén ym. 2009, 12).

Käsitteenmäärittelyn monimutkaisuuden vuoksi käytän työni tutkimuksellisessa osuudessa yksinhuoltajan perheestä käsitettä yhden huoltajan perhe. Tähän olen päätenyt käsitteen mahdollistaman rajauksen vuoksi. Rajausta yhden huoltajan perheisiin on merkittävää tutkimukseni kannalta, sillä yhtenä työn lähtökohtana ovat olleet nimenomaan lapsiperheet, joissa jompi kumpi vanhemmista asuu yksin lastensa kanssa, huoltomuodosta riippumatta.

Yksinhuoltajien määrä ja osuus lapsiperheistä on kasvanut 1970-luvulta lähtien, 1990-alussa kiihtyen, mutta viime vuosina taittuen (Haataja 2009, 46). 1990-luvulla yksinhuoltajaperheitä oli 90 000 ja vuonna 2000 reilut 118 000. Yksinhuoltajaperheiden osuus kaikista lapsiperheistä oli vuonna 1990 14 prosenttia ja 2000-luvulla 19,4 prosenttia. Siitä huolimatta, että yksinhuoltajaperheiden osuus lapsiperheistä kasvoi edelleen 2000-luvun vaihteessa, taittui yksinhuoltajaperheiden määrällinen kasvu. Tämä johtui yleisestä lapsiperheiden kokonaismäärän laskusta 1990-2007 välisenä aikana. Yksinhuoltajien määrän ja osuuden kasvu kaikista lapsiperheistä pysähtyi ensimmäistä kertaa vuosikymmeniin vuonna 2006, eikä siihen ole tullut kovinkaan suuria muutoksia viimeisten vuosien aikana. (Haataja 2009, 46, 53; Tilastokeskus 2007b; Tilastokeskus 2011.)

Pääsääntöisesti yksinhuoltajaperheet ovat äidin ja lasten muodostamia kotitalouksia (Hämäläinen 2010, 245). Vaikka yksinhuoltajaisien määrä on kehittynyt samankaltaisesti kuin äitien, on suuruusluokka merkittävästi pienempi. Tänä päivänä yksinhuoltajaisia on reilut 15 000, noin 13 prosenttia kaikista yksinhuoltajista ja osuus on pysynyt jo vuosikymmeniä samana. Yksinhuoltajien määrän lisääntyessä myös yksinhuoltajaperheissä asuvien lasten osuus on lisääntynyt. Yhden vanhemman perheissä asui perhetilaston mukaan kaikista alle 18-vuotiaista lapsista noin 11 prosenttia vuonna 1990 ja 17 prosenttia vuonna 2005. (Haataja 2009, 53; Tilastokeskus 2007a, 50, 64; Tilastokeskus 2007b.)

Aikaisempien tutkimusten perusteella vanhempien ero on saattanut vaikuttaa negatiivisesti lasten hyvinvointiin. Ero ei itsessään ole ollut riskitekijä, mutta siitä mahdollisesti aiheutuvien perheen sisäisten ja ulkoisten voimavarojen muuttuminen on saattanut heijastua lasten hyvinvointiin. Kaikkiaan vanhempien eroon ja sitä kautta yksinhuoltajuuteen on liittynyt kuitenkin aina myös tekijöitä, jotka ovat lapselle emotionaalisesti ahdistavia elämän ja sosiaalisten suhteiden radikaalien muutosten vuoksi. Yksinhuoltajuuden haasteita ja ongelmia ovatkin taloudellisten resurssien niukkuus, yksinäisyys sekä haastavat suhteet entiseen puolisoon, mutta myös uudet ihmis- ja seurustelusuhteet. Vaikka yksinhuoltajuuteen on liitetty väsyttäviä ja ylikuormittavia puolia, on se nykyisin nähty myös positiivisessa valossa mahdollisuuksien avartajana. (Broberg & Tähtinen 2009, 156-157.)

Viimeisten kymmenen vuoden aikana yksinhuoltajaperheiden tulokehitys suhteessa muihin kotitalouksiin onkin heikentynyt selkeästi. Nykyisin joka neljäs suomalainen yksinhuoltajaperhe luokitellaan pienituloiseksi, ja köyhyysriski on suurin yksinhuoltajien kotitalouksissa. Köyhyysriskiin ja sen muutoksiin merkittävällä tavalla vaikuttaa työmarkkina-asema. Jos työelämästä ollaan ulkona, koostuvat tulot tulonsiirroista, joihin kohdistuvat indeksitarkastukset määritellään ansiotasoindeksin muutosta pienemmiksi. Esimerkiksi monelle pienituloiselle tärkeä asumistuki ei seuraa yleistä hintakehitystä, eivätkä asumistuen myöntämisperusteet yleistä palkkakehitystä. Siten ainoastaan tasokorotuksilla on mahdollista parantaa vähimmäis-

turvan eli asumistuen, äitiysavustuksen, vanhempainpäivärahojen, kotihoidon tuen, lapsilisen, elatustuen sekä työttömyysturvan lapsikorotusten varassa olevien reaalista ostovoimaa. Lähtökohtaisesti työllisten tulokehitys on siis parempaa kuin sosiaaliturvan varassa elävien. Vaikka työ kohentaakin monien perheiden taloudellista asemaa, niin kuitenkin yhden ansaitsejan varassa oleminen, monta elätettävää ja matala palkka lisäävät köyhyysriskiä. (Pylkkänen 2009, 94.)

Pylkkäsen mukaan köyhyydestä saattaa tulla loukku, josta ei aina työtä tekemälläkään pääse ylös. Bruttomääräisesti pieni työtulo ja siitä vielä vähennettävät verot, päivähoitomaksut ja muut pakolliset maksut saattavat jättää nettotulot lähes samansuuruisiksi kuin ansiotyötä tekemättömillä. Niinpä työn kannattavuutta onkin pyritty parantamaan sosiaaliturvaa ja verotusta uudistamalla. (Pylkkänen 2009, 94.) Työn tekemisen taloudellisen kannattomuuden lisäksi jakamaton huoltovastuu sekä ajankäyttörajoitteet ovat tekijöitä, joiden vuoksi työmarkkinoille osallistuminen on yksinhuoltajille usein haasteellista siitä huolimatta, että tarjolla on muun muassa nettomääräistä lasten päivähoitoa, yksityisen hoidon tukea, kodinhoitoapua, lastensuojelullisia palveluja sekä erilaisten järjestöjen tarjoamia palveluja (Pylkkänen 2009, 95-96; Hämäläinen 2010, 236-239).

2.4 Syrjäytyminen ja yhteisöllisyys

1990-luvun alkuun asti hyvinvointipalvelut laajenivat Suomessa. Kun 1990-luvun alussa kuvaan astuivat lama ja sen mukana talouskriisi ja suurtyöttömyys, kääntyivät puheet hyvinvointivaltion laajenemisesta täysin vastakkaiseen hyvinvointivaltion kriisiin. Hyvinvointivaltion kriisi sai aikaan universalististen palvelujärjestelmien murenemista sekä useiden kansalaisryhmien syrjäytymistä. (Laine, Hyväri & Vuokila-Oikkonen 2010, 9.) Hyvinvointipuheeseen uusia sävyjä ja sanoja toivat muun muassa tehokkuus, tuottavuus, kilpailukyky, kannustaminen, aktivointi sekä sosiaalimenojen hallitsematon kasvu sekä näiden ohella ihmisten hoivan ja huolenpidon tarpeen kasvu (Murto 2011, 170). Tuloksena tästä sosiaalipolitiikkaa alkoi luonnehtia sopeuttaminen talouden sanelemaan uusiin olosuhteisiin, eikä tilannetta ainakaan paranna meneillään oleva taloudellinen taantuma. Hyvinvointipalveluiden karsimisesta huolimatta sosiaali- ja terveysalan ruohonjuuritasolla uusia työmuotoja ja toimintoja on pystytty kehittämään. Niinpä tulevaisuuden haasteiksi muodostuvatkin käytännön toimintojen näkyväksi tekeminen, niiden kansalais- ja asiakaslähtöinen palveluiden kehittäminen, monialaisuus, toimivat yhteistyökäytännöt sekä dialogisuus. (Laine ym. 2010, 9-10.)

Syrjäytymistä kuvataan sivuun joutumisena sosiaalisista suhteista, vaikuttamisesta ja vallan käytöstä, mahdollisuudesta osallistua työhön, kulutukseen ja yhteisölliseen toimintaan. Yksilöiden ohella myös ryhmät voivat syrjäytyä. Lisäksi ihmisiä syrjäytetään, kun heidän mielipiteitään tai näkökantojaan ei kuulla tai heidän kansalaisuuttaan ja osallisuuttaan kyseenalais-

tetaan. Syrjäytymisilmiöön liitetään usein toivottomuus ja näköalattomuus sekä edelleen arkipuheeseen liitetyt yhteiskunnalliset ongelmat ja yhteiskunnallinen epäoikeudenmukaisuus. Syrjäytymis-käsitteestä haluttaisiinkin päästä eroon yrittämällä löytää sitä lieventäviä tai sille vaihtoehtoisia merkityksiä, kuten vähä- tai huono-osaisuus, vaikeuksiin joutuminen tai heikkommin toimeentuleminen, jolloin todellisuuden kuva ei tuntuisi liian synkältä ja raskaalta. (Laine ym. 2010, 11-12.)

Syrjäytymistä kuvataan edelleen vaiheittaisena tapahtumasarjana eli prosessina, joka tapahtuu vähittäisenä sivuun joutumisena tai vaihtoehtoisesti hyvinkin nopeana, rajuna pudotuksena keskeisistä elämänehdoista (Ihalainen & Kettunen 2011, 99; Laine ym. 2010, 12). Sitä voidaan kuvata myös syrjäytymisen asemana, joka syntyy huonon tai heikon aseman vakiintuessa yhteiskunnassa pitkäaikaiseksi olotilaksi (Laine ym. 2010, 12). Syrjäytyminen johtaa huono-osaisuuteen, joka liittyy ihmisten yhtä aikaa ilmeneviin elinolojen moniin puutteisiin. Kun syrjäytyminen lähtee liikkeelle, joutuu ihminen pikku hiljaa tavanomaisen sosiaalisen elämän ulkopuolelle. Haasteena syrjäytymisen ehkäisemisessä on nimenomaan sen hitaus, minkä vuoksi on hankalaa arvioida, mistä kaikki varsinaisesti alkoi. Normaaliin elämään kuuluu ylä- ja alamäkiä, mutta jossakin kulkee yksilöittäin vaihteleva raja, jossa vaikeudet alkavat kasautua normaalia suuremmiksi. (Ihalainen & Kettunen 2011, 99-100.)

Syrjäytymistä ja siitä johtuvaa huono-osaisuutta on mahdollista tarkastella elämänhallinnan käsitteen kautta. Elämänhallinta liittyy ulkoiseen elämänhallintaan eli elämän perusasioihin ja siihen, miten ihminen niitä hallitsee sekä sisäiseen elämänhallintaan eli ihmisen omaan kokemukseen elämän hallittavuudesta ja eheydestä. Vaikka ihmisen ulkoinen elämänhallinta olisi kunnossa, saattaa hän kokea esimerkiksi olevansa vääränlaisessa työssä, yksinäinen tai onneton. Elinolojen tai elämäntilanteen muuttuminen haastaa usein sisäisen elämänhallinnan. Työttömyys, muutto tai vaikkapa perheen hajoaminen ovat tilanteita, jotka vaativat sopeutumista uuteen tilanteeseen, epävarmuuden sietokykyä sekä kykyä uudistua. Toisinaan elämänhallinta saattaa kuitenkin järkkyy erilaisten muutosten vaikutuksesta, jolloin ihmisen tunne elämänhallinnasta katoaa. (Ihalainen & Kettunen 2011, 100.) Ihmisen kokemuksena mikä tahansa erilaisuus voi johtaa syrjäytymiseen, mutta myös päinvastaisesti selviytymiseen. Ihminen ei koe itseään syrjäytyneeksi, jos hänellä on tiivis yhteisö (Laine ym. 2010, 14).

Syrjäytymisen prosessin edetessä ihmisestä tulee usein passiivinen. Passiivisuuteen voivat johtaa useat epäonnistumiset, jotka saavat aikaan sen, että ihminen ei jaksa enää taistella ja yrittää. Syrjäytynyttä kuvaa usein kyvyttömyys vaatia omia oikeuksiaan sekä kunnioitusta. (Ihalainen & Kettunen 2011, 100.) Tällöin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tehtävänä onkin yrittää aktivoida asiakasta, saada aikaan edes pieniä myönteisiä muutoksia sekä ennen kaikkea puolustettava asiakkaiden oikeuksia ja tuettava ihmisen omanarvontunnetta yhdessä

eri yhteiskunnallisten instituutioiden, järjestelmien ja poliittisten liikkeiden kanssa (Ihalainen & Kettunen 2011, 100; Laine ym. 2010, 22).

Toimeentulotukioppaaseen (2007) viitaten Kananoja, Lähteinen ja Marjamäki puhuvat syrjäytymisen ehkäisevästä näkökulmasta. Ehkäisevän sosiaali- ja terveystalitiikan tarkoituksena heidän mukaansa on ihmisten hyvinvoinnin tukeminen sekä myönteinen vaikuttaminen hyvinvointia tukeviin tekijöihin. Toisin päin ajateltuna sen tarkoituksena on lieventää tai poistaa hyvinvoinnin riskitekijöitä ennen kuin ne aiheuttavat hyvinvoinnin heikkenemistä tai huono-osaisuutta. (ks. Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 152.)

Syrjäytymisen ehkäisemisellä ja siihen puuttumisella on aina yhteys laajempiin yhteiskunnan rakenteisiin. Työ sosiaali- ja terveysalalla on yhteiskunnallista vaikuttamista, jonka piirissä ovat kaikki sellaiset toimet, joiden avulla tehdään päätöksiä voimavarojen ja resurssien suuntaamisesta niiden ihmisten auttamiseksi, joilla ei ole tarpeeksi voimavaroja selviytymiseen. Niinpä sosiaali- ja terveyspalvelujen alueella onkin sovittava ja luotava kestäviä käytäntöjä vastuiden ja tehtävien jakamiseen sekä saatujen tuloksien arvioimiseen yhteisvastuullisesti. (Laine ym. 2010, 20-21.) Kananoja ym. jatkavat Toimeentulotukioppaaseen (2007) viitaten, että ennalta ehkäisevässä suunnittelussa ja toiminnassa keskeisiä ovat kysymykset asumisesta, asuinympäristöstä, koulutuksesta, työstä, liikkumisesta, lähipalveluista sekä vapaa-ajasta ja kulttuurista. Näiden tekijöiden toimesta muotoutuu heidän mukaansa arkisen toimintaympäristön hyvinvointi tai syrjäyttävät elementit. Poliitiikan ja organisaatioiden vastuun lisäksi ennalta ehkäisevä näkökulma edellyttää myös yksilön vastuuta itsestään ja lähiyhteisöstä. (ks. Kananoja ym. 2011, 152.)

Maaailma muuttuu ja sen vaikutukset koettelevat ihmisryhmiä eri tavoin. Joitakin ihmisiä uhkaa pysyvä syrjäytyminen. Hallitusohjelmassa eriarvoisuuden kasvu nähdään vaarana suomalaiselle yhteiskunnalle ja elämäntavalle. Niinpä hallitus sanookin toimivansa päättäväisesti hyvinvointiyhteiskunnan perusrakenteiden kehittämiseksi ja vahvistamiseksi. (Valtioneuvoston kanslia 2011, 3,7.) Syrjäytymisen ehkäiseminen on köyhyyden ja eriarvoistumisen ehkäisemisen ohella yksi vuosien 2011-2015 hallitusohjelman kolmesta painopistealueesta. Hallitusohjelmassa nähdään, että syrjäytymistä on mahdollista ehkäistä vähentämällä työttömyyttä ja köyhyyttä sekä ihmisten näköalattomuutta ja osattomuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012.) Syrjäytymisen ehkäisemisen nähdään edellyttävän useiden hallinnonalojen toimia ja yhteistyötä, mutta myös yhteisön vastuuta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012; Valtioneuvoston kanslia 2011, 7). Hallituksen syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävän poikkihallinnollisen toimenpideohjelman tavoitteena onkin vakiinnuttaa pysyvä toimintamalli yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, jossa tulee aina huomioida vaikutukset ihmisten hyvinvointiin, terveyteen ja syrjäytymiseen. Toimenpide sisältää seuraavat seitsemän teemaa: eri kansalaisryhmien yhdenvertaisuuden vahvistaminen, terveyden edistäminen vähentämällä

terveyseroja, työstä ja työmarkkinoilta syrjäytymisen ehkäiseminen, pienituloisten aseman parantaminen, lasten ja nuorten syrjäytymisen vähentäminen, sosiaali- ja terveystalvelujen uudistaminen sekä kansalaisjärjestöjen työn vaikuttavuuden parantaminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012.) Erityisesti sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisessä painotetaan ennaltaehkäisyä ja asiakkaan asemaa (Valtioneuvoston kanslia 2011, 55).

Syrjäytymistä aiheuttavia sosiaalisia ongelmia voidaan ehkäistä ja korjata esimerkiksi yhteisöihin osallistumisella ja yhteisöllisellä vuorovaikutuksella. Jokapäiväinen ja kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus, kohtaaminen sekä yhteistoiminta saavat aikaan hyvinvointia ja edistävät terveyttä. Myös syrjäytyneiden yhteisöillä on mahdollisuus edistää jäsentensä voimavaroja ja hyvinvointia sosiaalisista ongelmista huolimatta. (Hyväri & Nylund 2010, 29.)

Yhteisöllisyyttä voidaan tarkastella esimerkiksi sosiaalisen turvan käsitteen kautta. Ihmiselle tärkeintä terveyden, työn ja kodin rinnalla ovat perhe ja ystävät. Ihminen on luotu yhteyteen toisten ihmisten kanssa, ja tämä yhteys vain korostuu, jos ihminen sairastuu, vammautuu, jää työttömäksi, joutuu rikoksen uhriksi tai menettää kotinsa. Vielä sata vuotta sitten Suomessa sosiaalisen turvattomuuden käsitettä ei tunnettu kuten nykypäivänä. Silloin koti, perhe, suku ja kyläyhteisö pitivät huolta lapsista, vanhuksista, sairaista ja vammaisista. Nykypäivänä elämme yhä moninaistuvammissa perheissä ja yhä useammin myös yksin. Elämäntapamme muuttuu yhä kiireisemmäksi työn, erilaisten vapaa-ajan toimintojen, jatkuvan koulutustarpeen sekä median vaikutuksesta. Tällaisessa yhteiskunnassa, jossa sosiaaliturvalla pystytään tyydyttämään lähinnä välttämättömät aineelliset perustarpeet ja -palvelut, tiedollisen, toiminnallisen, emotionaalisen ja henkisen tuen tarve kasvaa. Monet yhteiskunnan palvelut kyllä tarjoavat perustarpeiden ja -palvelujen lisäksi myös muuta sosiaalista turvaa, kuten kotipalvelua, kotisairaanhoidoa, perheneuvolatyötä ja päivähoitoa, mutta näiden ohella ihmisellä on myös tarve oman lähiyhteisönsä tukeen, yhteisöturvaan, jotta hän kokisi itsensä hyväksytyksi ja arvostetuksi. Niinpä työhön orientoituneen yhteiskunnan vastapainoksi onkin perustettu erilaisia yhteisöjä, vapaaehtoisjärjestöjä ja yhdistyksiä, jotka mahdollistavat merkittävän yhteisöllisen tuen. (Forss & Vatula-Pimiä 2007, 190-192.) Tulevina vuosina näiden yhteisöjen, järjestöjen ja yhdistysten rooli tulee vain korostumaan hyvinvointivaltion pyrkiessä sosiaalistamaan syrjään jääneitä kansalaisiaan niin sanottuun normaaliyhteiskuntaan (Möttönen & Niemelä 2005, 72).

Yhteiskunnalliset muutokset saavat aikaan myös muutoksia yhteisöllisyydessä. Tämän päivän yhteisöllisyys liittyy vahvasti enemmänkin yhteenkuuluvuuteen perustuviin kommunikatiivisiin prosesseihin kuin institutionaalisiin tiloihin tai kulttuurisiin rakenteisiin, kuten sukulaisuuteen, perheeseen tai luokka-asemaan. Ihmisten on mahdollista kuulua samanaikaisesti useisiin eri yhteisöihin. Yhteisöt voivat olla näkymättömiä, jatkuvasti muuntuvia ja jatkuvuudeltaan satunnaisia. Internet on saavuttanut keskeisen roolin uudenlaisen yhteisöllisyyden tuottamisessa

esimerkiksi auttamisen kanavan vertaistuellisessa merkityksessä. (Kananoja ym. 2011, 315-316.)

Yhteisöllisyyden muuttumisesta huolimatta yhteisöt nähdään edelleen hyvän elämän kulmakivinä. Perheyhteisöt muodostavat edelleen vahvan yhteisen pohjan, jossa sosiaalinen tuki merkitsee paljon. Perheiden lisäksi postmodernissa yhteiskunnassamme on uudentyyppisiä, sosiaalista tukea tuottavia yhteisöjä, kuten vertaisryhmät. Kun hyvinvointivastuu siirtyy entistä enemmän yhteisöille, nousee esiin tarpeen yhteisösosiaalityöstä sekä merkityksen yhteisöllisestä työorientaatiosta. Niinpä sosiaalityön tehtävänä saattaakin olla toimia erilaisten yhteisöjen toiminnan mahdollistajana ja tukijana. (Kananoja ym. 2011, 316.)

2.5 Palveluiden kehittäminen ja verkostoituminen

Nykyisellä hyvinvointi- ja sosiaalipolitiikalla pyritään täsmäapuun, mikä tarkoittaa asiakkaiden auttamista mahdollisimman tehokkaasti ja asiakaslähtöisesti sekä asiakkaiden omien voimavarojen hyödyntämistä mahdollisimman paljon (Ihalainen & Kettunen 2011, 22). Toisin sanoen vastuuta hyvinvointiyhteiskunnan toteuttamisesta siirretään kansalaiselle itselleen, mutta myös kansalaisten muodostamille järjestöille (Möttönen & Niemelä 2005, 47). Elämäntapojen moninaistumisen ja ihmisten yksilöllisten elämäntilanteiden nopeiden vaihtelujen vuoksi yksilöllisyyden huomioiminen on välttämätöntä. Työllisyyden vaihtelut, työkyvyttömyysjaksot, perheiden muutokset, koulutustarpeet ja muut yksilölliset elämäntilanteet haastavat palveluverkon reagoimaan nopeasti ja joustavasti. Hyvinvointipalvelut ovatkin monipuolistuneet ja palveluja tuotetaan erilaisilla joustavilla ja räätälöidyillä ratkaisuilla kunnan, järjestöjen ja yritysten kanssa. Yhteistyötä kehitetään eri tahojen, kuten sosiaali- ja terveystoimen tai sosiaali-, koulu-, nuoriso- ja kulttuuritoimen kanssa. Yhteistyön kehittämistä kuvataan verkostoitumisella eli käytännön suunnitelmallisen yhteistyön tekemisellä samoihin tavoitteisiin pyrkivien tahojen kanssa. Kunnat voivat myös keskenään yhdistää voimavarojaan esimerkiksi pienien kuntien kuntayhtymiä muodostamalla. (Ihalainen & Kettunen 2011, 22.)

Hyvinvointipalveluja kehitettäessä ollaan tekemisissä siis mielenkiintoisessa yhteiskunnallisten, tieteellisten ja käytännöllisten asioiden risteyskohdassa, jossa toisensa kohtaavat ihmisten elämästä nousevat hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin kysymykset, poliittinen tahto ja sitä toteuttava lainsäädäntö, yhteiskunnan taloudelliset voimavarat, monitieteellinen tieto, erilaiset ammatilliset osaamiset, ammatilliset kulttuurit ja kunnianhimo, kansainväliset vertailut, sosiaaliset ja teknologiset innovaatiot sekä kaiken tämän rinnalla toteuttajien persoonallisuudet. Tarvitaan siis monitieteellistä lähestymistapaa, jäsentynyttä tietoa sekä käytännön työstä nousevien havaintojen järjestelmällistä jäsentämistä. Näiden lisäksi kehittämistyössä tarvitaan erityisesti myös toimijoiden uudistamistahtoa, sillä kehittämistyön olemuksen tavoitta-

minen sekä metodien jatkuva arviointi ja parantaminen ovat myös ammatillisesti vaativia ja pitkäkestoista sitoutumista edellyttäviä tehtäviä. (Kananoja 2006, 13-14.)

Palveluiden kehittämisessä lähtökohtana ovat laadukkaammat palvelut. Palveluja on mahdollista kehittää uudistamalla rakenteita ja työtapoja toimija- tai käyttäjälähtöisesti. Rakenteita uudistettaessa huomio voi olla esimerkiksi toimijoiden yhteistyön edistämisessä ja työtapoja uudistettaessa esimerkiksi menetelmissä, prosesseissa ja työkaluissa. Käyttäjälähtöisyys puolestaan korostuu nykyisessä palvelutoiminnassa. (Toikko 2012, 144-146, 148.) Sen lähtökohtana on palveluja koskeva kritiikki eli palveluiden saatavuuden ja käytettävyyden vastaamattomuus asiakkaiden ja kansalaisten tarpeisiin (Toikko & Rantanen 2009, 95, 164; Toikko 2012, 148). Kyse on toisin sanoen siis siitä, että toiminnan suunta ei määräydy ylhäältä alaspäin vaan päinvastaisesti alhaalta ylöspäin (Toikko 2012, 149). Toimijalähtöisen kehittämisen lähtökohtana puolestaan ei ainoastaan ole palvelun käyttäjä, vaan laajemmin kaikki tahot, jotka liittyvät kehitettävään asiaan (Toikko & Rantanen 2009, 95). Erityisesti toimijalähtöisessä kehittämisessä korostetaan palvelurakenteiden ja työtapojen kehittämistä yhdessä usean eri toimijan kanssa, jolloin olennaiseksi nousee palvelukentän avaaminen avoimelle keskustelulle (Toikko 2012, 152, 156). Käyttäjälähtöisyyden yhdistyessä toimijalähtöisyyteen, voidaan puolestaan puhua ihmiskeskeisestä suunnittelusta (human-centered design), jolloin korostetaan suunnitteluprosessin kohdentamista käyttäjän tarpeisiin heidän omissa konteksteissaan (Toikko & Rantanen 2009, 95). Tässä opinnäytetyössä palveluiden kehittämisen suunnittelu pitää sisällään pienimuotoisesti niin rakenteiden kuin työtapojenkin uudistamista. Sen lähtökohtana on ennen kaikkea toimijalähtöisesti kehittää avoimen varhaiskasvatuksen palveluja siten, että palveluiden käyttäjälähtöisyys korostuu.

Tällä hetkellä uskotaan, että monimutkaistuva ja nopeasti muuttuva toimintaympäristö saa aikaan organisaatioiden riippuvuutta toisistaan. Olemme siirtymässä palvelukunnasta verkostokuntaan, jossa yksittäinen toimija ei pärjää pelkästään omilla toimillaan, vaan menestyminen edellyttää liittoutumista ja kumppanuutta muiden toimijoiden kanssa. (Möttönen & Niemelä 2005, 87-88.) Verkostoitumista väitetään jopa 2000-luvun menestystekijäksi (Harju 2010, 186). Lisäksi uskotaan, että organisaatioita ei myöskään ole mahdollista johtaa muista riippumatta, vaan johtaminen tapahtuu yhdessä muiden kanssa. Verkostosuhteen nähdään perustuvan vapaaehtoisuuteen, toimijoiden väliseen keskinäiseen riippuvuuteen, hyödyn tuottamiseen verkostoon osallistuville sekä luotettavuuteen ja yhteisvastuullisuuteen. (Möttönen & Niemelä 2005, 87-88.) Verkostoja pitää koossa yhteinen intressi, motiivi ja halu tehdä yhteistyötä, eikä millään osapuolella ole siinä ehdotonta määräysvaltaa muihin osapuoliin (Möttönen & Niemelä 2005, 87; Harju 2010, 187). Valta verkostoissa perustuu kykyyn luoda ja hyödyntää toimijoiden välisiä vuorovaikutussuhteita, jotka verkostoissa ovat luonteeltaan pysyviä ja vakiintuvia. Siinä, missä markkinat perustuvat matalan luottamustason sopimuksellisuuteen, perustuvat verkostot korkean luottamustason sopimuksellisuuteen. Vaikka järjestöt tuo-

vat oman lisänsä toimintaverkoston, eivät ne poista tai heikennä kuntien hyvinvointipoliittista vastuuta. (Möttönen & Niemelä 2005, 87, 102.)

lhanteellisena tavoitteena palveluita kehitettäessä on siis nähdä erilaiset toimijat mahdollisimman tasa-arvoisina. Tällöin toimijoille myös mahdollistuu osallistuminen omaa itseään eli omaa organisaatiota ja viiteryhmää koskevaan keskusteluun, joka perustuukin pitkälti neuvotteluun. Vain harva asia voidaan päättää yhden toimijan tahdon mukaan, sillä neuvottelu vaatii kehitettävänä olevien asioiden yhteistä jakamista. Yhteinen keskustelu ja neuvottelu mahdollistavat keskinäisten tehtävien ja suhteiden määrittelyn uudella tavalla. Lisäksi ne mahdollistavat uusien ideoiden ja mallien kokeilua ja niiden yhteistä arviointia, mikä edellyttää toimijoilta oman ja muiden toimijoiden toiminnan refleksiivistä ja kriittistä puntarointia. (Toikko 2012, 156-157.)

Kansalaisten hyvinvoinnin lisäämiseen ja ongelmiin ajautuneiden kokonaisvaltaiseen auttamiseen tarvitaan vastuullisia, yhteisöllisiä kumppanuuksia ja solidaarisuuden verkostoja yhteisten tehtävien edistämiseksi. Kuntien ja järjestöjen kumppanuuden kautta olisi mahdollisuus tuottaa näihin monimutkaisiin ongelmiin kokonaisvaltaisia ja kestävämpään muutokseen tähtääviä räätälöityjä palveluja. Murron mielestä näitä palveluita tai palveluketjuja ei voisi, eikä tarvitsisi tuotteistaa kilpailutuksen edellyttämällä tavalla siinä tapauksessa, jos kunnat käyttäisivät hankintalain niille sallimaa harkintavaltaa ja tuottaisivat palvelut esimerkiksi järjestökumppanuudella ilman kilpailutusta. Kumppanuus monimutkaisten ongelmien alueella toimisi lisäksi vastapuheena vallitseville ideologisille, taloudellisten tekijöiden yksipuolisille perusteluille siitä, kuinka investoiminen ihmisiin ja sosiaaliseen hyvinvointiin olisi tuottavaa ja kestävä. (Murto 2011, 180.)

Kuntien ja järjestöjen kumppanuudella on mahdollista lisätä palvelun innovatiivisuutta, joustavuutta, herkkyyttä ja pitkäjänteisyyttä. Parhaillaan kumppanuusmallilla voidaan auttaa takaamaan kaikkien kansalaisten palveluoikeudet heidän taloudellisesta asemastaan tai yhteiskuntahyödyllisyydestään riippumatta, jolloin voidaan lisäksi vähentää kansalaisten eriarvoisuutta sekä pitää palvelujen kustannukset kurissa. (Murto 2011, 182.)

3 Tutkimustehtävä

Opinnäytetyöni tutkimus sisältää kaksi osaa. Ensimmäisen osan tarkoituksena on kartoittaa avointen varhaiskasvatuspalveluiden toimijoiden näkemyksiä avoimista varhaiskasvatuspalveluista. Aihe on rajautunut luonnollisesti keravalaisiin avoimen varhaiskasvatuksen toimijoihin, joilta opinnäytetyöni toimeksiannon olen saanut sekä heidän säännöllisesti tarjoamiinsa keravalaisiin avoimen varhaiskasvatuksen palveluihin. Toisen osan tarkoituksena puolestaan on kartoittaa lapsiperheiden tukipalvelujen käyttöä ja tarvetta. Aiheen olen rajannut käsittele-

mään keravalaisia lapsiperheitä, joissa on alle kouluikäisiä lapsia ja tukipalvelut edelleen keravalaisiin säännöllisesti tarjottaviin avoimen varhaiskasvatuksen palveluihin, joita tällä hetkellä tarjoavat Keravan kaupunki, Keravan seurakunta, Helluntaiseurakunta, Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Folkhälsan (Keravan kaupunki 2012b). Lähemmän tarkastelun kohteeksi olen lapsiperheiden osalta rajannut yhden huoltajan perheet. Yhden huoltajan perheillä viitataan tutkimuksessani yksinhuoltajaperheisiin, joissa perheen lapset asuvat yhden huoltajan kanssa. Yksinhuoltajaperheen käsitteen rajaaminen yhden huoltajan perheeseen on merkittävää tutkimukseni kannalta, sillä työn aiheen Keravan kaupungilta saadessani lähtökohtana tutkimukselle ovat olleet nimenomaan perheet, joissa vanhempi tai huoltaja asuu yksin lastensa kanssa.

Opinnäytetyöni tutkimustehtävänä on selvittää, miten tukipalvelut vastaavat Keravalla lapsiperheiden tarpeisiin. Tähän kysymykseen liittyvänä tarkoituksena on myös selvittää, millaisia kehittämistarpeita keravalaiseen avoimeen varhaiskasvatukseen kohdistuu. Tämän tutkimustehtävän kautta tavoitteenani opinnäytetyössäni on auttaa Keravan kaupunkia ja muita avoimia varhaiskasvatuspalveluja Keravalla toteuttavia selvittämään keravalaisten lapsiperheiden ja erityisesti yhden huoltajan perheiden tukipalvelujen käyttöä ja tarvetta sekä laatia kehittämissuunnitelma, jossa lähtökohtana ovat sekä palveluiden tuottajien että käyttäjien näkökulmat. Kehittämissuunnitelman laatimisen tavoitteena puolestaan on eri järjestäjätahojen yhteistyön tukeminen sekä lapsiperheiden perhe-elämän tukeminen mahdollisen palveluiden kehittämisen ja sen kautta hyvinvoinnin tuottamisen muodossa. Lähtökohtana työssäni on ajatus siitä, että oikein kohdennettuina avoimilla varhaiskasvatuspalveluilla on mahdollista ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja tuottaa hyvinvointia lapsiperheille. Tutkimustulosten ja kehittämissuunnitelman pohjalta Keravan kaupungilla on edelleen tarkoituksena kehittää lapsiperheiden tukipalveluja Keravalla EHKY-hankerahoituksen avulla ja yhteistyössä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

4 Tutkimus- ja analyysimenetelmät

Tämän opinnäytetyön toteutan tutkielmatyypisenä opinnäytetyönä, jonka tarkoituksena ei ole varsinaisesti jonkin tuotteen tai käytännön toiminnan kehittäminen, vaan ennen kaikkea kartoitus, joka Laurean opinnäytetyöohjeistuksen mukaisesti tähtää työelämän kehittämiseen (Laurea ammattikorkeakoulu 2011, 18). Tutkimusotteena käytän pääasiassa laadullista tutkimusta, jota ohjaa tutkiva kehittäminen. Laadullisen tutkimuksen ohessa käytän myös määrällistä tutkimusta. Kyselyillä hankkimani aineiston analysoin käyttäen teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Analyysin johtopäätösten tekemistä ohjaa induktiivinen päättely. Analyysin jälkeen laadin saamieni tulosten pohjalta tutkivalle kehittämiselle luonteenomaisesti kehittämissuunnitelman keravalaisten avointen varhaiskasvatuspalveluiden toimijoiden verkostoitumisen ja lapsiperheiden tukipalvelujen kehittämiseksi.

4.1 Laadullinen tutkimus ja aineistonkeruu

Opinnäytetyöni menetelmällisenä lähtökohtana on laadullinen tutkimus. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 161) mukaan laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää. Vilkka (2005, 100) täydentää tätä näkemystä sillä, että todellinen elämä nousee ihmisistä, joiden tuottama materiaali kertoo aina jotakin niistä laaduista, joita ihmiset ovat eläessään kokeneet. Niinpä laadullista tutkimusta käyttämällä pyrkimyksenäni onkin nimenomaan saada esille vastaajien todellisia kokemuksia tutkittavasta aiheestani. En hae tutkimuksellani siis ainoastaan määrällisiä tuloksia esimerkiksi palveluiden käyttöerroista, jotka nekin omalta osaltaan ovat mielenkiintoisia seikkoja, vaan pääasiassa aitoja, kokemukseen perustuvia näkemyksiä muun muassa siitä, millaisena avoimet varhaiskasvatuspalvelut Keravalla nähdään.

Haluttaessa kuvata todellista elämää eli sitä, mitä ihminen ajattelee tai, miksi hän toimii jollakin tietyllä tavalla, on järkevää kysyä asiaa ihmiseltä itseltään (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72). Eräs tapa selvittää näitä asioita on käyttää kyselyä, joka tunnetaan survey-tutkimuksen keskeisenä menetelmänä. Tällä englanninkielisellä termillä survey tarkoitetaan sellaisia kyselyn, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, joissa aineistoa kerätään standardoidusti ja joissa koehenkilöt muodostavat otoksen tai näytteen tietyistä perusjoukosta. (Hirsjärvi ym. 2009, 193.) Edelleen aineiston keräämisellä standardoidusti eli vakioitettua tarkoitetaan sitä, että kaikilta kyselyyn vastaavilta kysytään samat asiat, samassa järjestyksessä ja samalla tavalla (Vilka 2007, 28). Opinnäytetyössäni aineisto kerätään kahdella erillisellä kyselyllä.

Kyselyn valintaan opinnäytetyöni aineistonkeruumenetelmäksi on vaikuttanut suurimmaksi osaksi kyselyn mahdollistama tehokkuus. Tehokkuus syntyy Hirsjärven ym. (2009, 195, 197) mukaan siitä, että kyselymenetelmää käytettäessä säästetään tutkijan aikaa ja vaivannäköä mahdollistamalla laajankin tutkimusaineiston kerääminen tosiasioista, käyttäytymisestä ja toiminnasta, tiedoista, arvoista, asenteista sekä uskomuksista, käsityksistä ja mielipiteistä. Useimpiin lomakkeisiin voidaan myös sisällyttää taustakysymyksiä, jotka koskevat vastaajia itseään, kuten vastaajien sukupuolta, ikää, koulutusta, ammattia ja perhesuhteita. Laaja tutkimusaineisto perustuu laajaan ihmisjoukkoon, jolta siis myös on mahdollista kysyä monia asioita. Myöskään tutkijan ei tarvitse kehitellä itse uusia aineistojen analyysitapoja, koska valmiit mallit ovat jo olemassa.

Kyselytutkimuksen huonoina puolina pidetään puolestaan joustamattomuutta, aineiston pinnallisuutta sekä tutkimusten teoreettista vaatimattomuutta (Hirsjärvi ym. 2009, 195). Kyselytutkimuksessa ei esimerkiksi ole mahdollista oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sananmuotoa, käydä keskustelua tiedonantajien kanssa, eikä ylipäänsä varmistua siitä, miten vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73; Hirsjärvi

ym. 2009, 195). Toisin sanoen kyselytutkimuksessa ei voida tietää, ovatko vastaajat vastanneet kyselyyn huolellisesti ja rehellisesti. Kyselytutkimuksessa ei myöskään tiedetä sitä, miten vastaajat ylipäänsä ovat selvillä siitä alueesta tai ovat perehtyneet asiaan, josta kysymyksiä esitetään. Hyvän kyselylomakkeen laatiminen vaatii tutkijalta ajallisesti, tiedollisesti ja taidollisesti paljon ja tästä huolimatta voi vastaamattomuus eli kato nousta joissakin tapauksissa suureksi. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.)

Molemmat kyselyni toteutan postikyselyn tyyppisesti postikyselyn mahdollistaman tehokkuuden sekä vastaajien tavoittamisen helppouden vuoksi. Toimijoille suunnatussa kyselyssä käytän kyselymuotona sähköistä postikyselyä. Sähköisessä postikyselyssä, Hirsjärveä ym. (2009, 196) mukaillen, kysely lähetetään tutkittaville sähköisesti ja tutkittavat lähettävät sen takaisin tutkijalle kysymyksiin vastattuaan. Lapsiperheille suunnatussa kyselyssä käytän postikyselyn läheistä muotoa, joka Hirsjärven ym. (2009, 196) mukaan mahdollistaa kyselyn lähettämisen ja palauttamisen avointen varhaiskasvatuspalvelujen toimijoiden kautta eli esimerkiksi jonkin yhteisön välityksellä. Postikyselyä käytän myös sen mahdollistaman puolueettomuuden vuoksi, sillä Vilkan (2007, 16) mukaan postikyselyä käytettäessä tutkittavan ja tutkijan suhde pysyy etäisenä ja siten edelleen tutkijan vaikutus kyselyllä tai haastattelulla saatuihin vastauksiin vähäisenä.

Kysymysten muotoilussa käytän pääasiassa avoimia kysymyksiä, joissa tarkoituksena on esittää kysymys ja jättää tyhjää tilaa vastaamista varten. Näin vastaajat saavat kertoa näkemyksistään mahdollisimman vapaasti, jolloin vastauksista voi tulla esiin asioita paljon monipuolisemmin kuin rajatuissa kysymyksissä. (Hirsjärvi ym. 2009, 198, 201.) Avointen kysymysten ohella käytän lapsiperheille suunnatussa kyselyssä monivalintakysymyksiä, joissa puolestaan tehtävänäni on laatia ennalta valmiit vastausvaihtoehdot, jolloin vastaajan tehtäväksi jää merkitä esimerkiksi rastittamalla tai rengastamalla hänelle sopivat valmiit vastausvaihtoehdot (Hirsjärvi ym. 2009, 199). Monivalintakysymykset liittyvät vastaajien ominaispiirteisiin, kuten ikään, sukupuoleen ja talouden kokoon, ja siten helpottavat tulosten vertailtavuutta.

4.2 Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Kerätyn aineiston analyysi on yksi tutkimuksen ydinasioista. Tutkimuksen analyysiin tähdätään tutkimusta aloitettaessa, sillä analyysin aikana tutkijalle selviää, millaisia vastauksia hän saa ongelmiin. Aineistoa on mahdollista analysoida usealla eri tavalla. Koska en halua ainoastaan kuvata laadullisen tutkimuksen kautta todellista elämää, vaan ennen kaikkea pyrkiä ymmärtämään sitä, olen päätenyt sisällönanalyysiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 221, 224.) Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jonka avulla voidaan nimenomaan analysoida kirjoitettua tekstiä sekä edelleen tarkastella asioiden ja tapahtumien merkityksiä, yhteyksiä ja seurauksia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 21).

Tarkoituksenani sisällönanalyysissä on Latvalan ja Vanhanen-Nuutisen (2003, 23-24) kuvauksen mukaisesti kerättyä aineistoa tiivistämällä lyhyesti ja yleistävästi kuvailla tutkittavia ilmiöitä tai tuoda esille tutkittavien ilmiöideni välisiä suhteita erilaisten vaiheiden kautta. Näitä erilaisia vaiheita, jotka seuraavat toinen toisiaan, on Tuomen ja Sarajärven (2009, 109-110) mukaan useita erilaisia: ensimmäisessä vaiheessa tarkoituksenani on tutustua aineistoon huolellisesti. Aineistoon tutustumisen jälkeen tarkoituksenani on pelkistää aineisto eli muokata vastaukset tiiviimpään ja helpommin käsiteltävään muotoon sekä luokitella se samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia etsien. Samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia etsittäessä samaa tarkoittavat pelkistetyt maininnat ryhmitellään yhtäläisten mainintojen joukoksi ja yhdistetään samaan luokkaan antamalla luokalle sen sisältöä kuvaava käsite. Tämän jälkeen aineiston luokittelu jatkuu muodostamalla yhdistetyille maininnoille alaluokkia sekä yhdistelemällä niitä toisiinsa. Alaluokkien yhdistämisen jälkeen muodostetaan niistä edelleen yläluokkia ja lopuksi yläluokat yhdistetään ja muodostetaan pääluokka sekä pääluokat kokoava yhdistävä luokka, joka toimii tiivistetyn tiedon yleistyksenä.

Laadullisen tutkimuksen aineistosta löytyy aina monia mielenkiintoisia asioita, joita ei ehkä ole etukäteen osannut ajatella. Kaikkia maailman asioita ei kuitenkaan ole mahdollista tutkia yhden tutkimuksen puitteissa, joten aineistoon tutustuttaessa ja aineistoa pelkistettäessä tutkijan on suunnattava katseensa tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän perusteella. Niinpä aineistoon tutustumisen ja pelkistämisen yhteydessä tehtävänäni Tuomen ja Sarajärven mukaan on järjestellä aineistoa eli eroteltava ja merkittävä ne asiat, jotka sisältyvät kiinnostukseeni koodaamalla tekstiä ja edelleen keräämällä merkityt asiat yhteen ja erilleen muusta aineistosta sekä edelleen tiivistämällä informaatiota tai pilkkomalla sitä osiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92, 109.) Kun tällainen aineistoon tutustuminen ja pelkistäminen on tehty, seuraa analyysissä aineiston luokittelu, jota Miles ja Huberman kuvaavat klusteroinniksi eli ryhmittelyksi ja, jossa pelkistetyistä aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan, kuinka monta kertaa jokainen luokka aineistossa ilmenee (Miles & Huberman 1994, 248-253). Koska luokiteltu aineisto on mahdollista esittää taulukkona, aion taulukointia käyttää havainnollistaakseni tekemääni analyysia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93).

Laadullisen sisällönanalyysin muotona käytän teoriaohjaavaa analyysia. Vaikka teoriaohjaavassa analyysissä on teoreettisia kytkentöjä, eivät ne perustu suoraan teoriaan. Teorian asema analyysin etenemisessä voi kuitenkin olla auttava. Teoriaohjaavassa analyysissä analyysiyksiot valikoidaan aineistosta, mutta siten, että aikaisempi tieto ohjaa analyysia. Kokonaisuudessaan teoriaohjaavasta analyysistä voidaan tunnistaa aikaisemman tiedon vaikutus, vaikka se ei olekaan teoriaa kokeileva vaan pikemminkin uusia ajatuksia tuottava. Teoriaohjaavaa analyysia käytettäessä ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja valmiit mallit. Tällöin tehtävänäni on yrittää yhdistellä näitä toisiinsa pakolla, puolipakolla ja toisi-

naan luovastikin. Tällaisen yhdistelyn tuloksena saattaa syntyä jopa jotain aivan uutta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96-97.)

4.3 Induktiivinen päättely

Vaikka tulokset olisikin analysoitu, ei tutkimus ole vielä valmis. Tuloksia ei nimittäin voi vain jättää lukijalle erilaisina luokkina, vaan niitä on selitettävä ja tulkittava. Tuloksia tulkitessani tehtävänäni on siis pohtia analyysin tuloksia ja tehdä niistä omia johtopäätöksiäni. (Hirsjärvi ym. 2009, 229.)

Laadullisen tutkimuksen analyysissa johtopäätösten tekeminen tapahtuu useimmiten induktiivisesti tai deduktiivisesti. Tällainen jako johtuu tulkinnasta, jossa tutkimuksessa käytetään sellaista päättelyn logiikkaa, joka on joko induktiivinen eli yksittäisestä yleiseen tai deduktiivinen eli yleisestä yksittäiseen. Koska teoriaohjaava analyysi pohjautuu juuri induktiiviseen päättelyyn teorian tuoden ohjaamaan lopputulosta, on se luonnollinen valinta analyysini johtopäätösten tekemiselle. Mitä lähempänä päättelyn loppua ollaan ennen kuin teorian ottaa päättelyään ohjaamaan, sitä lähemmäksi induktiiviseen päättelyyn päästään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95, 100.)

Induktiota voidaan kuvata toimenpiteenä, jossa yleensä laadullisesta aineistosta esiin kohoavan piirteen tulkinta hyväksytään. Tällaista tulkintaehdotusta on mahdollista pitää alustavana siihen saakka, kun sen merkityksellisyys analyysin kautta myöhemmin saa vahvistuksen. Näin ollen induktiivisessa päättelyssä tehtäväni on lähteä siis liikkeelle aineistosta, joka käsitteellistetään. Tämän jälkeen voidaan käsitteiden mukaan määritellä tutkittavaa asiaa koskeva uusi teoria. Induktiivisessa päättelyssä aikaisempi tieto ja käytännön kokemukset nostavat esille tutkijan esiymmärryksen ja käsitteenmuodostuksen oletetut lähtökohdat, mutta tutkija on myös valmis ne tarvittaessa kumoamaan, jos aineisto niin osoittaa. (Virtuaali ammattikorkeakoulu 2012a.)

4.4 Määrällinen tutkimus laadullisessa tutkimuksessa

Määrällisellä eli kvantitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntausta, joka perustuu kohteen kuvaamiseen ja tulkitsemiseen tilastojen ja numeroiden avulla. Usein määrällisessä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita erilaisista luokitteluisista, syy- ja seuraussuhteista, vertailusta ja numeerisiin tuloksiin perustuvasta ilmiön selittämisestä. (Jyväskylän yliopisto 2012.) Ideana määrällisessä tutkimuksessa on saada luonteeltaan yleistä, yleistettävissä olevaa tietoa, jossa yksittäiset poikkeamat häivytetään pois esimerkiksi keskiarvon kautta (Virtuaali ammattikorkeakoulu 2012b). Määrälliselle tutkimukselle luonteenomaisesti tulen työssäni etsimään vastauksia kysymyksiin kuinka moni, kuinka paljon ja

kuinka usein. Numeeristen tulosten esittämisen jälkeen tehtävänäni on tulkita tuloksia ja selittää sanallisesti kuvaamalla tapoja, joilla eri asiat liittyvät toisiinsa tai eroavat toistensa suhteen. (Vilka 2007, 14.)

Vaikka laadullisen ja määrällisen tutkimuksen eroa usein korostetaankin, voidaan molempia käyttää myös samassa tutkimuksessa. Molemmilla suuntauksilla on mahdollista myös selittää samoja tutkimuskohteita, tosin eri tavoin. (Jyväskylän yliopisto 2012.) Niinpä ennen kuin ryhdyn käsittelemään aineistoa sisällönanalyysin eri vaiheita, on pyrkimyksenäni kuvata aineistoa kokonaisuudessaan. Tämä mahdollistuu, yhdistämällä määrällistä tutkimusta laadulliseen tutkimukseen, kun tutkimuksen alussa pyrin kuvaamaan aineistoa sen ominaispiirteitä kuvaavien muuttujien, kuten henkilöiden iän ja sukupuolen sekä perheeseen kautta, määrällisen tutkimuksen tavoin. Tavoitteena tällaisella yleisellä tarkastelulla on siis antaa kokonaiskuvaa aineistosta, mutta myös saada esiin aineistossa muun muassa mahdollisesti esiintyvät piirteet, luokittelut ja poikkeamat. Tärkeää tässä on saada esiin muuttuja-arvojen merkittävyyden merkitys tutkimuksen kannalta, mikä luo mahdollisuuden tutkimuksen luotettavuuden arviointiin aineiston edustavuuden ja totuudenmukaisuuden osalta. (Virtuaali ammattikorkeakoulu 2012b.)

Aineiston kokonaiskuvan antamisen lisäksi tarkoitukseni on soveltaa laadulliseen aineistoon määrällistä analyysiä myös kvantifioimalla eli luokittelemalla erilaisten tekijöiden mukaan eri luokkiin sekä mekaanisia mainintoja laskemalla. Tällainen laadullisen aineiston kvantifioiminen ei kenties ole paras mahdollinen tapa tuottaa aineiston analyysia, joten sitä käyttämällä tarkoitukseni onkin pääasiassa päästä analyysissa liikkeelle ja saada jonkinlaista tuntumaa tekstimassan hallintaan. Lisäksi kvantifioinnin käyttäminen mahdollistaa laadullisesta aineistosta tarkkoina lukuina nousevien seikkojen erittelemisen, jolloin on mahdollista verrata eri ryhmiltä kerättyjä vastauksia tai etsiä vastauksissa tapahtumiin vaikuttaneita tekijöitä, luokitella ja laskea niitä. Kvantifiointia käyttäessäni kiinnitän huomioni vastauksissa esiintyvien mainintojen esiintymistiheyteen, joiden avulla on mahdollista päästä jo sinällään monella tavalla puhutteleviin tutkimustuloksiin. (Eskola & Suoranta 2008, 164, 166, 173.) Aineiston analyysin liikkeelle saamisen lisäksi kvantifioinnin tavoitteenani on siis helpottaa vastausten merkityssuhteiden vertailua ja siten yleistämistä ja pidemmällä tähtäimellä varmistaa tulosten luotettavuutta.

4.5 Tutkiva kehittäminen

Tutkivassa kehittämisessä yhdistyy tutkimuksellinen ja kehittävä näkökulma (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 23). Tutkiva kehittäminen liittyy yksilölliseen tai yleiseen tapaan tarkastella ja toimia, mutta myös työskentelytapaan, jossa tutkimuksella, tutkimustiedolla ja tiedon tavoittelulla kehittämisen yhteydessä on merkittävä, ilmiön käsitteellistämistä auttava ja lisä-

arvoa tuova osuus (Heikkilä ym. 2008, 23; Toikko & Rantanen 2009, 11). Vaikka tutkimuksessa kehittelemisessä pyritään tuottamaan tietoa, poikkeaa tiedon merkitys olennaisesti esimerkiksi siitä, mitä se on perustutkimuksessa (Toikko & Rantanen 2009, 113). Kehittämisen käynnistämällä ongelmalla ja päämäärällä voidaan määritellä, kuinka ja millaisesta tieteenfilosofisesta lähtökohdasta nouseva tutkimus liittyy kehittämistoimintaan (Heikkilä ym. 2008, 35). Kehittämistoiminnan tiedontuotanto voi esimerkiksi perustua rahoittajan tai organisaation johdon vaatimuksiin, jolloin tiedon on osoitettava toiminnan suunnitelmallisuus tai tiedon tuottamisen tavoitteena voi olla toimijoiden oma oppiminen ja oman toiminnan kehittäminen (Toikko & Rantanen 2009, 113-114). Tutkimuksellisuus voi näyttäytyä kehittämistoiminnassa arvioivassa roolissa liittyen kehittämistoimintaan, -tapaan ja -kohteeseen ja kehittämistä tekeviin ihmisiin tai ryhmiin sekä tätä kautta edelleen korjaavien toimien tukemiseen (Heikkilä ym. 2008, 23; Alasoini 2006, 42). Se voi näyttäytyä kehittämistyössä myös hyvien käytäntöjen leviämisen suunnittelussa, jossa kehittämisen tulos on siirrettävissä uusiin toimintaympäristöihin sekä kehittämistoiminnan eli työelämän muutosprosessien tukemisessa (Alasoini 2006, 42). Tässä työssä tiedontuotannon tavoitteena on tuottaa tietoa toiminnan kehittämisen suunnittelua varten.

Tutkivaa kehittämistä luonnehtii teoreettisuus tai käytännöllisyys. Otteeltaan tutkiva kehittäminen voi olla objektiivista eli yleispätevää ja puolueetonta tai subjektiivista eli omakohontaista ja henkilökohtaisesta kokemuksesta nousevaa. Tutkimusote vaikuttaa tiedon keräämiseen sekä tuottamiseen. Teoriahakuisessa kehittämistyössä tietoa kerätään kvantitatiivisin eli määrällisin tai kvalitatiivisin eli laadullisin menetelmin. Kun käytetään määrällisiä menetelmiä, tuloksia saadaan muun muassa mittaamalla, kyselemällä, testaamalla ja havainnoimalla sekä tilastollisilla analyyseillä. Laadulliset menetelmät tuovat puolestaan muun muassa erilaisten haastattelu- ja havainnointimenetelmien kautta tulkintaan, ymmärtämiseen ja merkityksen antoon tähtäävää tietoa. (Heikkilä ym. 2008, 33, 110-111.)

Tutkivaa kehittämistä voidaan käytännössäkin toteuttaa usealla eri tavalla. Näitä eri tapoja voidaan lisäksi yhdistää ja muokata tilanteiden ja tarpeiden mukaan, luovasti ja kekseliäästi, mutta aina kuitenkin hallitusti, luotettavasti, eettisesti kestäväällä ja uskottavalla tavalla. Pienimuotoisina kehittämistapoina voidaan pitää yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa tehtäviä opinnäytetöitä. Opinnäytetöissä huomioitavaa on toteutetun selvityksen tai kehitetyn toimintaprosessin, tuotoksen tai tuotteen lisäksi aina opiskelijan oppiminen. (Heikkilä ym. 2008, 196-198.)

5 Toimijoille suunnatun kyselyn analysointi

Seuraavassa analysoin ensimmäisen, avoimen varhaiskasvatuksen toimijoille suunnatun, kyselyn vastauksia. Kyselyn vastaukset olen analysoinut pääasiassa laadullisena sisällönanalyysinä

ja sitä on ohjannut opinnäytetyöni keskeiset käsitteet lapsiperheiden hyvinvoinnista, avoimesta varhaiskasvatuksesta, syrjäytymisestä ja yhteisöllisyydestä sekä palveluiden kehittämisestä ja verkostoitumisesta. Laadullisen ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin erilaisten vaiheiden kautta olen tiivistänyt vastauksia pikku hiljaa ja sitä kautta löytänyt kaikkien vastaajien vastauksille yhteisen ytimen eli yhdistävän luokan. Laadulliseen analyysiin olen soveltanut määrällistä analyysia kvantifioinnin kautta, joka on mahdollistanut huomion kiinnittämisen vastauksissa esiintyvien mainintojen esiintymistiheyteen ja siten helpottanut vastausten merkityssuhteiden vertailua ja yleistämistä sekä pidemmällä tähtäimellä auttanut varmistamaan tulosten luotettavuutta.

Tämän opinnäytetyöni ensimmäisen kyselyn, joka koskee keravalaisien avointen varhaiskasvatustalvelujen toimijoiden näkemyksiä avoimista varhaiskasvatustalveluista, lähetin sähköisenä postikyselynä kaikille viidelle keravalaiselle avoimen varhaiskasvatuksen toimijan edustajalle. Vastaukset sain neljältä toimijan edustajalta. Näin ollen yhden toimijan edustus jäi vastauksista uupumaan.

5.1 Avointen varhaiskasvatustalvelujen lähtökohtia

Kysyessäni keravalaisilta avoimen varhaiskasvatuksen toimijoilta heidän tarjoamiensa talvelujen lähtökohtia, halusin saada vastauksia siihen, millaisiin lapsiperheiden tarpeisiin he ovat toiminnallaan lähteneet vastaamaan. Vastausten analysoinnin aloitin luonnollisesti tutkimalla saamiani vastauksia. Pehdyttyäni näihin vastauksiin, listasin vastaukset ylös samalla pelkistäten niitä. Neljän vastauksen joukosta tuli esiin yhteensä 33 erillistä mainintaa, jotka jaotelin kahdeksan eri otsakkeen alle. Vaikka otsakkeita tuli melko paljon verrattuna kyselyn muiden kysymysten vastausten analysointiin, niin oli se mielestäni tarpeellista vastausten monipuolisuuden vuoksi. Määrittelemäni otsakkeet olivat: kristillisuus, perheet, verkostoituminen, paikka, mahdollisuus, yhteistyö, hyvinvointi sekä muut lähtökohdat. Kristillisiä lähtökohtia mainittiin yhteensä neljä kertaa. Näitä olivat muun muassa ”kristillinen arvopohja” sekä ”perheiden kristillisen kasvatuksen tukeminen”. Perheeseen liittyviä lähtökohtia mainittiin yhteensä viisi kertaa ja niitä olivat muun muassa ”läsnäolo perheiden elämässä” sekä ”talvelua pienten lasten vanhemmille”. Verkostoitumiseen liittyviä lähtökohtia mainittiin kolme kertaa ja niitä olivat muun muassa ”perheiden kohtaamisten tukeminen” sekä ”tarjota paikka muiden lapsiperheiden kanssa toimimiseen”. Paikkaan liittyvät lähtökohdat keräsivät yhteensä kuusi mainintaa. Näitä olivat muun muassa ”matalan kynnyksen paikkojen tarjoaminen”, ”hengähdyspaikan tarjoaminen” sekä ”tarjota paikka omien lasten kanssa toimimiseen”. Mahdollisuuteen liittyvät lähtökohdat mainittiin yhteensä neljä kertaa ja niitä olivat muun muassa ”maksuton toiminta” sekä ”kaikille avoimet talvelut”. Yhteistyöhön liittyviä lähtökohtia mainittiin kaksi kertaa ja ne olivat ”kaupungin varhaiskasvatuksen tukeminen” sekä ”yhteistyö kaupungin kanssa”. Hyvinvointiin liittyviä lähtökohtia mainittiin neljä kertaa. Niitä olivat

muun muassa ”satsaus varhaiskasvatukseen” sekä ”ennaltaehkäisevä työ”. Muut lähtökohdat, joita mainittiin yhteensä viisi kertaa, pitivät sisällään muun muassa ”palvelujen sijoittumisen eri kaupunginosiin”, ”kävijöiden tarpeisiin suunniteltuja keskustelunaiheita” sekä ”ongelmana tilojen huimat vuokrakustannukset”. Alla on esimerkki aineiston pelkistämisestä ja otsakkeiden muodostamisesta.

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Otsakkeiden muodostaminen
”Pyrkimyksenä on olla läsnä perheiden elämässä...”	Läsnäolo perheiden elämässä	Perheet
”...tarjoamalla paikkoja perheiden välisten verkostojen luomiselle.”	Perheiden verkostoitumisen tukeminen	Verkostoituminen
”Satsaus varhaiskasvatukseen on satsaus lasten tulevaisuuteen...”	Satsaus varhaiskasvatukseen Satsaus lasten tulevaisuuteen	Hyvinvointi

Taulukko 1: Esimerkki aineiston pelkistämisestä ja otsakkeiden muodostamisesta

Vastausten jaottelun jälkeen analyysissä seurasi kunkin otsakkeen kohdalla alaluokkien ja pääluokkien muodostaminen ja lopuksi yhdistävän luokan muodostaminen. Yläluokan muodostamisen jätin väliin, sillä koin sen tarpeettomaksi saatuaani mielestäni tiivistettyjä vastauksia jo tarpeeksi. Siten siirryin siis suoraan alaluokkien muodostamisesta pääluokkien muodostamiseen. Kunkin kahdeksan otsakkeen alaluokat ja pääluokat muodostuivat seuraavanlaisiksi: kristillisyyden alaluokiksi muodostuivat kristillisten tapojen ja arvojen opettaminen, kristillisen kasvatuksen tukeminen sekä pääluokaksi kristillisyyteen tukeminen. Perheen alaluokiksi muodostuivat lasten kasvun tukeminen, vanhemmuuden tukeminen, perheiden tukeminen sekä pääluokaksi perheiden tukeminen. Verkostoitumisen alaluokiksi muodostuivat tukea perheiden kohtaamisesta ja verkostoitumista, tarjota paikka perheille sekä pääluokaksi perheiden verkostoitumisen tukeminen. Paikan alaluokiksi muodostuivat matalan kynnyksen paikat, paikka jakaa elämää, paikka hengähtää, paikka toiminnalle sekä pääluokaksi paikka yhdessäololle. Mahdollisuuden alaluokiksi muodostuivat maksuttomuus, avoimuus, kaikille mahdollinen sekä pääluokaksi avoimuus ja maksuttomuus. Yhteistyön alaluokiksi muodostuivat kaupungin palvelun tukeminen yhteistyössä sekä pääluokaksi yhteistyö kaupungin kanssa. Hyvinvoinnin alaluokiksi muodostuivat satsaus lapsiin, satsaus perheisiin, ennaltaehkäisy sekä pääluokaksi satsaus perheiden hyvinvointiin. Muiden lähtökohtien alaluokiksi muodostuivat palveluiden sijoittuminen, kävijöiden tarpeet, haasteena huimat vuokrat ja varojen kerääminen sekä pääluokaksi asiakaslähtöisyys, kustannukset. Jatkamalla pääluokkien tiivistämistä edelleen yhteen, kaikki pääluokat yhdistävään luokkaan, sain kyselyni ensimmäiseen kysymykseen avointen varhaiskasvatuspalvelujen lähtökohdista vastaukseksi seuraavaa: avointen varhaiskasvatuspalvelujen lähtökohtina Keravalla on tukea kristillisyyteen, tukea perheitä ja perheiden verkostoitumista, tarjota avoin ja maksuton paikka yhdessäololle, toimia yhteistyössä kaupungin kanssa, edistää perheiden hyvinvointia sekä toimia asiakaslähtöisesti. Haastetta

näille lähtökohdille asettavat kustannukset. Alla on esimerkki alaluokkien, pääluokan ja yhdistävän luokan muodostamisesta.

Alaluokkien muodostaminen	Pääluokan muodostaminen	Yhdistävän luokan muodostaminen
Lasten kasvun tukeminen PERHEET Vanhemmuuden tukeminen Perheiden tukeminen	Perheiden tukeminen	Avointen varhaiskasvatuspalveluiden lähtökohtina Keravalla on tukea kristillisyyteen, tukea perheitä ja perheiden
Tukea perheiden kohtaamisia ja verkostoitumista VERKOSTOITUMINEN Tarjota paikka perheille	Perheiden verkostoitumisen tukeminen	verkostoitumista, tarjota avoin ja maksuton paikka yhdessäololle, toimia yhteistyössä kaupungin kanssa, edistää perheiden hyvinvointia sekä toimia asiakaslähtöisesti. Haastetta näille
Satsaus lapsiin HYVINVOINTI Satsaus perheisiin Ennaltaehkäisy	Satsaus perheiden hyvinvointiin	lähtökohdille asettavat kustannukset.

Taulukko 2: Esimerkki alaluokkien, pääluokan ja yhdistävän luokan muodostamista

5.2 Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarve ja tilanne

Kyselyni toisessa kysymyksessä kysyin, millaisena toimijat näkevät tarjoamisensa avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarpeen ja tilanteen Keravalla. Tämän kysymyksen vastauksilla toivoin saavani selvyyttä, missä keravalainen avoin varhaiskasvatus tällä hetkellä menee, miten se voi. Vastaukset analysoin, kuten ensimmäisenkin kysymyksen kohdalla. Neljän vastauksen joukosta nousi esiin yhteensä 12 mainintaa, jotka jaottelin kolmen eri otsakkeen alle: tarve, toimijat sekä muuta. Tarpeeseen liittyviä mainintoja kertyi kolme ja näitä olivat muun muassa ”ihmiset löytäneet tiensä sankoin joukoin palveluihin” sekä ”kävijämäärästä päätellen tarve todellinen”. Toimijoihin liittyviä mainintoja kertyi myös kolme ja näitä olivat muun muassa ”useita avoimen varhaiskasvatuksen toimijoita Keravalla” sekä ”perheillä mahdollisuus löytää sopivat toiminnot”. Otsakkeeseen muuta liittyviä tarpeita kertyi puolestaan kuusi ja näitä olivat muun muassa ”poliittisesti sitoutumaton” sekä ”toimintaan kaikki tervetulleita”.

Analyysin edetessä muodostuivat seuraavanlaiset alaluokat ja pääluokat: tarpeen alaluokiksi muodostuivat paljon asiakkaita, suuri kävijämäärä, tarjonnan lisääminen sekä pääluokaksi laaja kysyntä palveluille. Toimijoiden alaluokiksi muodostuivat useita toimijoita, mahdollisuus valita sekä pääluokaksi monipuolinen tarjonta. Muuta-otsakkeen alaluokiksi muodostuivat ei vastaavia mahdollisuuksia, sitoutumattomuus, kaikille avoin, avointa toimintaa toteutettu pitkään, vähäinen tarve sekä pääluokaksi ainutlaatuista, kaikille avointa pitkän linjan toimintaa. Lopuksi sain vastaukseksi kyselyni toiseen kysymykseen avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarpeesta ja tilanteesta Keravalla seuraavaa: avoimilla varhaiskasvatuspalveluilla on Kera-

valla laaja kysyntä, niiden tarjonta on monipuolista, ainutlaatuista ja kaikille avointa pitkän linjan toimintaa.

5.3 Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarve ja tilanne tulevaisuudessa

Kyselyni kolmannessa kysymyksessä kysyin, millaisena toimijat näkevät tarjoamisensa avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarpeen ja tilanteen Keravalla tulevaisuudessa. Tämän kysymyksen vastauksilla toivoin saavani selville, millaiset näkymät keravalaisella avoimella varhaiskasvatuksella on tulevaisuutta ajatellen, mihin suuntaan ollaan menossa. Vastaukset analysoin, kuten edellä. Neljän vastauksen joukosta nousi esiin 14 erillistä mainintaa, jotka jaottelin kolmen eri otsakkeen alle: kasvu, asiakkaat ja muuta. Kasvuun liittyviä mainintoja kertyi viisi ja näitä olivat muun muassa ”tullaan tarvitsemaan edelleen”, ”toimintaa tarvitaan” sekä ”tarve ei tule pienenemään”. Asiakkaisiin liittyviä mainintoja kertyi neljä ja näitä olivat muun muassa ”vanhemmille paikka ylläpitää sosiaalisia suhteita”, ”vanhemmille paikka vältellä yksinäisyyttä” sekä ”paikka, jossa tarjota tukea ja apua hankaliin tilanteisiin”. Muuta otsakkeen alle kertyi viisi mainintaa, joita olivat muun muassa ”tiloja uusien asuntoalueiden palveluille”, ”haasteena tilojen kustannukset” sekä ”taloudellisten resurssien riittämättömyys voi johtaa toiminnan vähentämiseen tai lopettamiseen”.

Analyysin edetessä muodostuivat seuraavanlaiset alaluokat ja pääluokat: kasvun alaluokiksi muodostuivat tarve toiminnalle, kasvava tarve sekä pääluokaksi tarve toiminnalle kasvaa. Asiakkaat-otsakkeen alaluokiksi muodostuivat paikka sosiaalisille kontakteille, paikka antaa tukea sekä pääluokaksi sosiaaliset kontaktit ja tukeminen. Muuta-otsakkeen alaluokiksi muodostuivat palveluja uusille asuntoalueille, toiminnan lisääminen, haasteena taloudelliset resurssit sekä pääluokaksi palvelujen lisääminen taloudellisten resurssien puitteissa. Lopuksi sain kyselyni kolmanteen kysymykseen avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarpeesta ja tilanteesta Keravalla tulevaisuudessa vastaukseksi seuraavaa: tulevaisuudessa tarve sosiaalisille kontakteille ja tukemiselle ja sen myötä avoimille varhaiskasvatuspalveluille Keravalla kasvaa, jolloin avoimia varhaiskasvatuspalveluja tulisi lisätä.

5.4 Yhteistyön ja verkostoitumisen tarpeellisuus avoimille varhaiskasvatuspalveluille

Kyselyni neljännessä kysymyksessä kysyin, miten tarpeellisenä toimijat kokevat yhteistyön ja verkostoitumisen muiden avoimia varhaiskasvatuspalveluja Keravalla tuottavien kanssa. Tämän kysymyksen vastauksilla toivoin saavani selville siihen, miten yhteistyö koetaan, miten se toimii ja millaista se on ja millaista sen toivottaisiin olevan. Vastaukset analysoin jälleen kuten edellä. Neljän vastauksen joukosta nousi esiin 13 erillistä mainintaa, jotka jaottelin neljän eri otsakkeen alle: merkitys, suunnittelu, kehittäminen sekä hyvinvoinnin edistäminen. Merkitykseen liittyviä mainintoja kertyi yhteensä kolme ja näitä olivat muun muassa ”yhteis-

työ muiden toimijoiden kanssa hyvä asia” sekä ”erittäin tärkeää”. Suunnitteluun liittyviä vastauksia kertyi samoin kolme. Näitä olivat muun muassa ”ei päällekkäisyyksiä toiminnoissa” sekä ”päällekkäisyyksien välttäminen”. Kehittämiseen liittyviä mainintoja kertyi kaksi, ja nämä olivat ”yhteistyön kehittäminen resurssien mukaan” sekä ”yhdessä voi kehittää toimintaa”. Hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä mainintoja kertyi viisi. Näitä olivat muun muassa ”toimintaa yhdessä perheiden hyväksi”, ”samat perheet käyttävät eri palveluita” sekä ”asian-
tuntijuuden jakaminen”.

Analyysin edetessä muodostuivat seuraavanlaiset alaluokat ja pääluokat: merkityksen alaluokiksi muodostuivat yhteistyö tarpeellista, yhteistyö tärkeää sekä pääluokaksi yhteistyö merkityksellistä. Suunnittelun alaluokaksi muodostui päällekkäisyyksien välttäminen yhdessä sekä pääluokaksi päällekkäisyyksien välttäminen. Kehittämisen alaluokaksi muodostui yhteistyöllä mahdollisuus toiminnan kehittämiseen sekä pääluokaksi yhdessä kehittäminen. Hyvinvoinnin edistämisen alaluokiksi muodostuivat yhteistyön jatkaminen perheiden hyväksi ja tietojen jakaminen sekä pääluokaksi yhdessä perheiden hyväksi. Lopuksi sain kyselyni neljänteen kysymykseen yhteistyön ja verkostoitumisen tarpeellisuudesta vastaukseksi seuraavaa: yhteistyö ja verkostoituminen muiden avoimia varhaiskasvatuspalveluja Keravalla tuottavien kanssa nähdään merkityksellisenä; yhteistyöllä voidaan välttää päällekkäisyyksiä, kehittää toimintaa ja toimia yhdessä perheiden hyväksi.

5.5 Avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittäminen

Kyselyni viidennessä kysymyksessä kysyin, miten avoimia varhaiskasvatuspalveluja tulisi kehittää. Erityisesti tällä kysymyksellä hain näkemyksiä ja ideoita tulevaa opinnäytetyötäni ja siihen liittyvää kehittämissuunnitelmaa varten. Vastaukset analysoin, kuten edellä. Neljän vastauksen joukosta nousi esiin yhteensä kymmenen mainintaa, jotka jaottelin kolmen eri otsakkeen alle: kunta, tarpeet sekä toiminta. Kuntaan liittyviä mainintoja kertyi kaksi ja nämä olivat ”asuntoalueiden suunnittelussa avoimen varhaiskasvatuksen tilatarpeiden huomioiminen” sekä ”kunnan taloudellinen tuki toiminnalle”. Tarpeisiin liittyviä mainintoja kertyi kolme ja näitä olivat muun muassa ”erilaisten perheiden tarpeiden kuuleminen” sekä ”yhden huoltajan perheiden tilanteen kartoitus”. Toimintaan liittyviä kertyi viisi ja näitä olivat muun muassa ”enemmän iltatoimintaa” sekä ”isille omaa toimintaa”.

Analyysin edetessä muodostuivat seuraavanlaiset alaluokat ja pääluokat: kunnan alaluokiksi muodostuivat tilatarpeiden huomioiminen asuntosuunnittelussa, taloudellinen tuki sekä pääluokaksi resurssien tukeminen. Tarpeiden alaluokiksi muodostuivat erilaisten perheiden tarpeiden kuuleminen, sopiva toiminnan eriyttäminen sekä pääluokaksi erilaisten perheiden tarpeet. Toiminnan alaluokiksi muodostuivat iltatoimintaa, keskusteluryhmiä, pienryhmätoimintaa, odottavat äidit ja isit, isit, työssä käyvät yhden huoltajan perheet sekä pääluokaksi eri-

laisten tarpeiden huomioiminen erilaisen toiminnan kautta. Lopuksi kyselyni viidenteen kysymykseen avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittämisestä sain vastaukseksi seuraavaa: avoimia varhaiskasvatuspalveluja tulisi Keravalla kehittää tukemalla resursseja sekä huomioimalla erilaiset perheet ja erilaiset tarpeet erilaisen toiminnan kautta.

6 Lapsiperheille suunnatun kyselyn analysointi

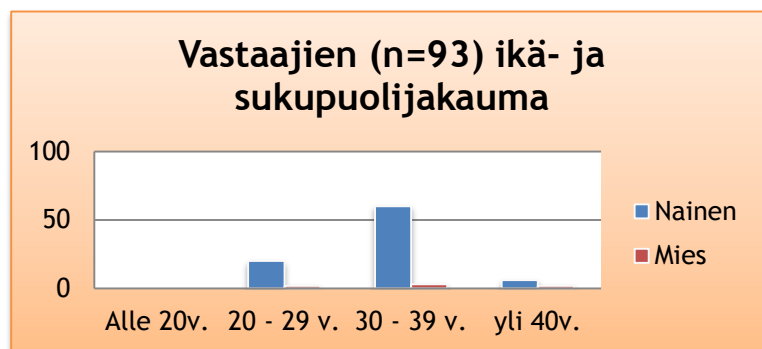
Toisen, keravalaisille lapsiperheille suunnatun, kyselyn vastaukset olen analysoinut yhdistämällä määrällistä ja laadullista tutkimusta. Määrällinen tutkimus on liittynyt kyselyn kysymyksiin 1-8 ja näiden kysymysten analysointiin. Kysymykset ovat sisältäneet kysymyksiä muun muassa vastaajien ominaispiirteistä, kuten iästä ja sukupuolesta. Nämä vastaukset olen analysoinut niin sanotulla tukkimiehenkirjanpidolla, jossa kynällä ja paperilla olen laskenut vastauksia ja lopulta tehnyt niistä sanallisen yhteenvedon käyttäen lisäksi kaavioita vastauksia havainnollistamaan. Kyselyn muihin kysymyksiin (kysymykset 9-12) olen käyttänyt avoimia kysymyksiä ja niiden analysointiin laadullista teoriaohjaavaa sisällönanalyysia ensimmäisen kyselylomakkeen analysoinnin tavoin, jolloin siihen on yhdistynyt määrällistä analyysia kvantifioimalla. Kvantifiointi on mahdollistanut huomion kiinnittämisen vastauksissa esiintyvien mainintojen esiintymistiheyteen ja siten helpottanut vastausten merkityssuhteiden vertailua ja yleistämistä sekä pidemmällä tähtäimellä auttanut varmistamaan tulosten luotettavuutta.

Tähän opinnäytetyöni toiseen kyselyyn vastasi 93 vastaajaa (n=93). Kysely toteutettiin posti-kyselynä pääasiassa avointen varhaiskasvatuspalveluiden toimijoiden kautta siten, että vastaajat täyttivät vastauslomakkeen samalla, kun osallistuivat toimijoiden järjestämiin palveluihin ja toimijat toimittivat vastatut lomakkeet minulle. Folkhälsanin kautta vastauksia ei kuitenkaan tullut, sillä heidän toimintansa oli niin hiljaista, että vastaajien tavoittaminen oli hankalaa.

6.1 Vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma

Kyselyn ensimmäisessä kysymyksessä kysyin vastaajan ikää. Vastausvaihtoehdot olin luokitellut jo valmiiksi neljään ikäryhmään (alle 20 v., 20-29 v., 30-39 v. ja yli 40v.) Tällä luokittelulla halusin pienentää vastaajien mahdollisuutta tulla tunnistetuiksi otoksen ollessa kuitenkin suhteellisen pieni ja vastaajajoukon mahdollisesti tunnettua avointen varhaiskasvatuspalvelujen piirissä. Kysymällä vastaajien ikää, tarkoitukseni oli kuvata osaltaan aineiston ominaispiirteitä, mutta myös löytää mahdollisia poikkeamia, joita sitten tarkastella tarvittaessa lähemmin. Samoin kyselyn toisen kysymyksen (vastaajien sukupuoli) tarkoituksena oli kuvata osaltaan aineiston ominaispiirteitä ja löytää mahdollisia poikkeamia, joita tarkastella tarvittaessa lähemmin.

Vastaajien ikäjakauma painottui selkeästi kahteen ikäluokkaan: 20-29-vuotiaisiin ja erityisesti vielä 30-39-vuotiaisiin. Kun alle 20-vuotiaita vastaajia ei ollut lainkaan, niin 20-29-vuotiaita vastaajia oli taas 22 ja 30-39-vuotiaita vastaajia 63. Yli 40-vuotiaita vastaajia oli puolestaan kahdeksan. Vastaajien sukupuoli painottui selkeästi naisiin; naisia kyselyyn vastaajista oli 86 ja miehiä 7.

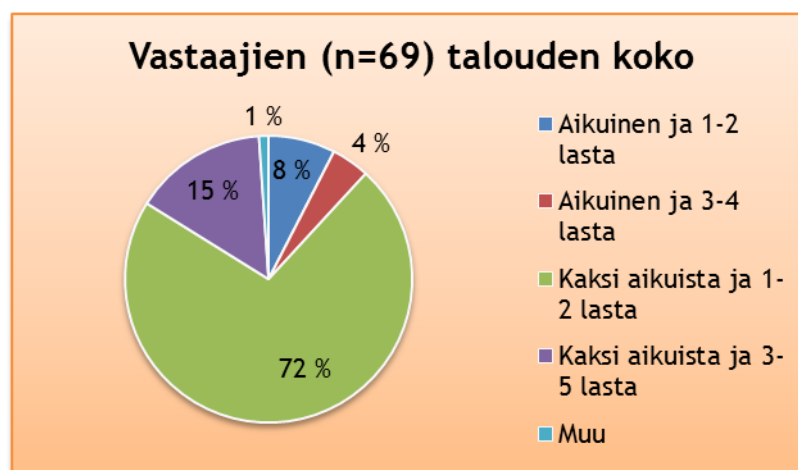

Kaavio 1: Vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma (kysely 2)

6.2 Vastaajien talouden koko

Edelleen kuvatakseni aineiston ominaispiirteitä kysyin vastaajilta kysymyksessä kolme, keitä heidän talouteensa kuuluu. Tällä kysymyksellä halusin aineiston ominaispiirteiden kuvaamisen lisäksi löytää vastauksista yhden aikuisen talouksia (=yhden huoltajan perheet) verratakseni heidän vastauksiaan myöhemmin kahden aikuisen talouksiin. Olisin voinut muotoilla kysymyksen myös toisin kysymällä, keitä vastaajan perheeseen kuuluu. Tällöin en kuitenkaan olisi voinut olla varma, ymmärtävätkö kaikki vastaajat perheen käsitteenä samalla tavalla. Osalle ihmisistä kun perhe merkitsee ydinperhettä ja osalle puolestaan myös esimerkiksi ydinperheen ulkopuolisia läheisiä, jotka joko asuvat tai eivät asu heidän kanssaan.

Vastaajien talouden koko vaihteli yhden aikuisen ja lapsen taloudesta kahden aikuisen ja viiden lapsen talouteen. Talouksia, joissa oli yksi aikuinen ja yksi tai kaksi lasta, oli vastaajien joukossa seitsemän. Tämä käsitti 8 prosenttia kaikkien vastaajien talouksista. Talouksia, joissa oli yksi aikuinen ja kolme tai neljä lasta, oli neljä, neljä prosenttia kaikista vastaajien talouksista. Kahden aikuisen ja yhden tai kahden lapsen talouksia löytyi vastaajien joukosta selkeästi eniten; 67 vastaajan talouden koko oli kaksi aikuista ja yksi tai kaksi lasta, 72 prosenttia kaikista vastaajien talouksista. Kahden aikuisen ja kolmen, neljän tai viiden lapsen talouksia oli vastaajien joukossa 14, toiseksi eniten kaikkien vastaajien talouksien koosta eli 15 prosenttia. Muita kuin edellä mainittuja talouksikokoja oli yhden vastaajan taloudessa.

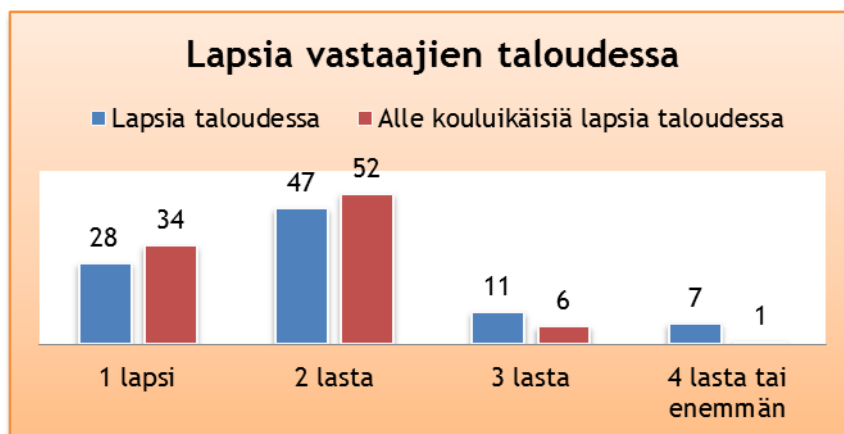
Kaavio 2: Vastaajien talouden koko (kysely 2)

6.3 Lasten määrä vastaajien talouksissa

Kaikkien 93 vastaajan talouksissa oli yhteensä 184 lasta. Yhden lapsen talouksia oli 28, kahden lapsen talouksia 47, kolmen lapsen talouksia 11 ja neljän lapsen tai tätä useamman lapsen talouksia oli seitsemän. Näissä talouksissa oli siis niin alle kouluikäisiä kuin kouluikäisiäkin lapsia.

Varmistaakseni vielä, että vastaajien talouksissa asuu lapsi tai lapsia, jotka ovat varhaiskasvatustasiässä ja joille avoimet varhaiskasvatustaloukset on suunnattu, kysyin vielä vastaajilta, kuinka monta alle kouluikäistä lasta heidän talouteensa kuuluu (kysymys neljä). Tällä kysymyksellä halusin varmistaa, että vastaajien talouksissa asuu lapsi tai lapsia, jotka ovat varhaiskasvatustasiässä ja, joille avoimet varhaiskasvatustaloukset on suunnattu ja, että vastaajat siten kuuluvat kyselyni kohderyhmään.

Yhteensä kaikkien 93 vastaajan talouksissa oli 160 alle kouluikäistä lasta. Talouksia, joissa oli yksi alle kouluikäinen lapsi, oli vastaajien joukossa 34, talouksia, joissa oli kaksi alle kouluikäistä lasta, oli vastaajien talouksissa 52, talouksia, joissa oli kolme alle kouluikäistä lasta, oli kuusi ja talouksia, joissa oli neljä tai enemmän alle kouluikäisiä lapsia, oli yksi. Selkeästi eniten talouksia, joissa oli alle kouluikäisiä eli varhaiskasvatustalouksia, oli kahden alle kouluikäisen lapsen talouksissa.

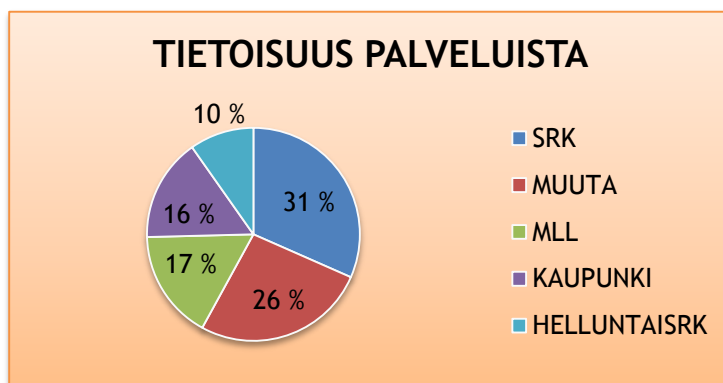
Kaavio 3: Lapsia vastaajien taloudessa (kysely 2)

Verratessani yllä olevaa kaikkien kyselyyn vastanneiden lasten määrää talouksissa vastaavaan yhden huoltajan perheiden vastausten osalta, olivat tulokset hyvin samansuuntaisia. Kaikkiaan yhden huoltajan talouksissa lapsia oli 26. Näistä yhden lapsen talouksia oli yksi, kahden lapsen talouksia kuusi, kolmen lapsen talouksia kolme ja neljän lapsen talouksia yksi. Alle kouluikäisiä lapsia yhden huoltajan talouksissa oli yhteensä 22. Talouksia, joissa oli yksi alle kouluikäinen lapsi, oli yhden huoltajan talouksissa kaksi. Talouksia, joissa oli kaksi alle kouluikäistä lasta oli kahdeksan ja talouksia, joissa oli neljä alle kouluikäistä lasta, oli yksi. Kolmen alle kouluikäisen lapsen talouksia ei ollut lainkaan.

6.4 Tietoisuus avoimen varhaiskasvatuksen palveluista

Kyselyn viidennessä kysymyksessä kysyin vastaajilta, tiesivätkö he, mitä avoimen varhaiskasvatuksen palveluja Keravalla on tarjolla. Tämän avoimen kysymyksen ohessa pyysin vastaajia kertomaan tietämistään palveluista. Tällä kysymyksellä halusin kartoittaa keravalaisien avointen varhaiskasvatuspalvelujen toimijoiden sekä heidän palvelujensa tunnettavuutta keravalaisien lapsiperheiden keskuudessa. Tunnetuin toimija keravalaisessa avoimessa varhaiskasvatuksessa on vastaajien mukaan Keravan seurakunta, johon 31 prosenttia vastauksista liittyivät.

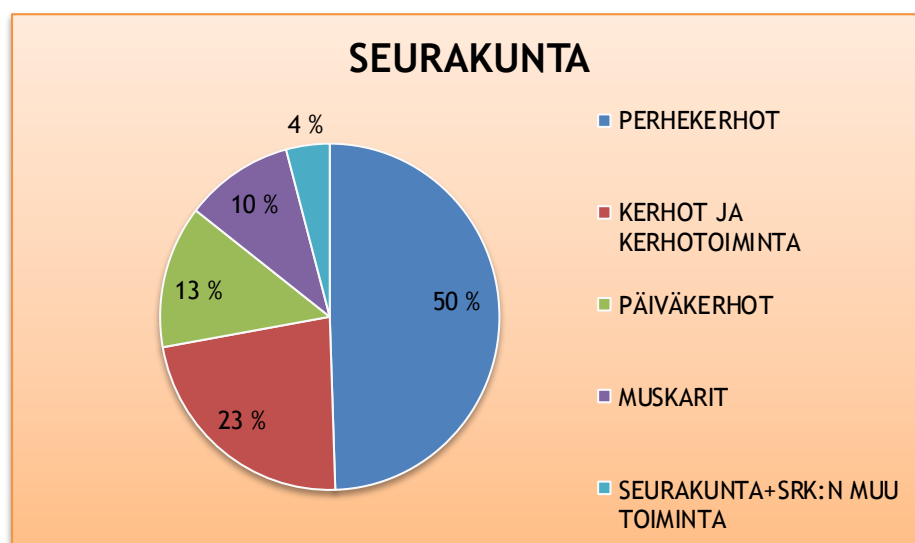
Vastaukset palvelujen tietoisuudesta jakaantuivat pääsääntöisesti eri toimijoiden ja heidän palvelujensa mainitsemiseen. Seurakunnan toimijana sekä sen erilaisia avoimia varhaiskasvatuspalveluja mainittiin 97 kertaa, MLL:n 51 kertaa, kaupungin 48 kertaa ja helluntaiseurakunnan 30 kertaa. Näiden neljän toimijan ja heidän palvelujensa mainitsemisen lisäksi 81 mainintaa (=muuta) liittyivät muun muassa sellaisiin palveluihin, joista ei ollut pääteltävissä, kenen toimijan tuottamia palvelut olivat, kuten ”muskari” (seurakunnalla ja Helluntaiseurakunnalla). Folkhälsania tai sen perhekahvila-palvelua ei maininnut yksikään vastaaja.

Kaavio 4: Tietoisuus palveluista (kysely 2)

Verratessani yllä olevaa kaikkien kyselyyn vastanneiden tietoja keravalaisista avoimista varhaiskasvatuspalveluista yhden huoltajan perheiden vastauksiin samaan kysymykseen, tulokset eivät poikenneet kovinkaan paljon toisistaan. Muuta-otsake keräsi kahdeksan mainintaa, seurakunta ja sen erilaiset palvelut kuusi mainintaa, MLL kuusi mainintaa, kaupunki neljä mainintaa ja Helluntaiseurakunta kaksi mainintaa.

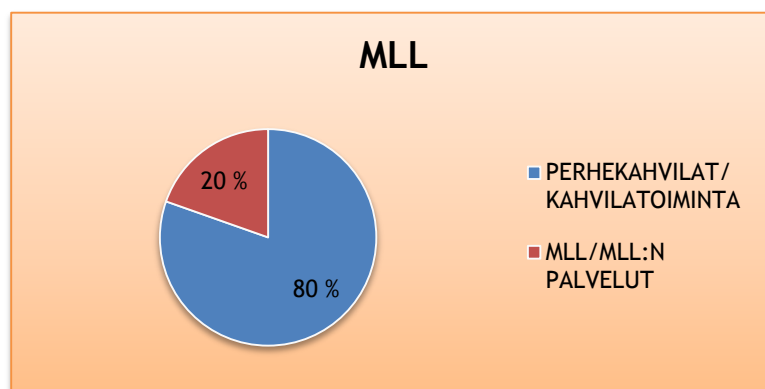
Seurakunnan ja sen palvelujen 97 mainintaa jakautuivat kuuteen eri luokkaan. Näistä luokista selkeästi eniten mainintoja eli 48 mainintaa (50 prosenttia) keräsivät seurakunnan perhekerhot, johon kuuluvat (avoin) päiväkerho, vanhemmat-lapsi-kerho sekä perheiden olohuone. Viisi mainintaa perhekerhoja vähemmän keräsi seurakunnan määrittelemätön kerho ja kerhotoiminta. Kerho ja kerhotoiminta sitä sen enempää määrittelemättä keräsi siten 22 mainintaa (23 prosenttia). Seurakunnan päiväkerhot keräsivät puolestaan 13 mainintaa (13 prosenttia) ja muskarit 10 mainintaa (10 prosenttia). 97:stä maininnasta jäljelle jääneet neljä mainintaa (neljä prosenttia) liittyivät seurakunnan mainitsemiseen avointen varhaiskasvatuspalvelujen toimijana sekä sen muuhun toimintaan.

Kaavio 5: Tietoisuus seurakunnan palveluista (kysely 2)

Yhden huoltajan perheiden vastauksissa eniten mainintoja keräsivät perhekerhot (kolme mainintaa) ja muskarit (kaksi mainintaa). Yhden maininnan puolestaan keräsi kerhot ja kerhotoiminta.

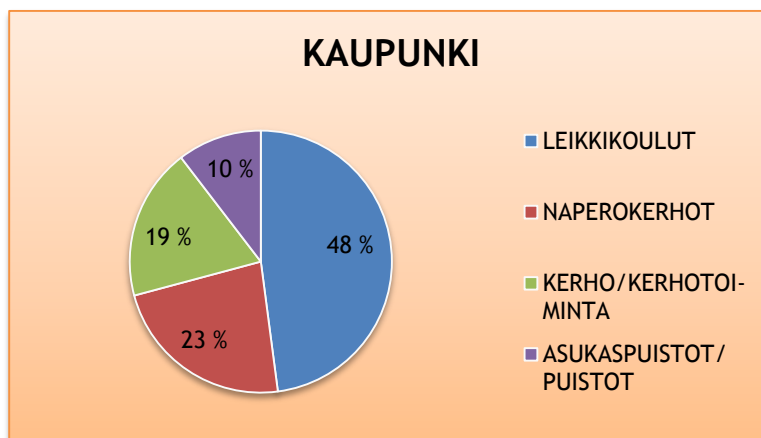
MLL:n 51 mainintaa jakautuivat lähes yhtä selkeästi kuin alla olevat Helluntaiseurakunnankin maininnat. Perhekahvilat ja kahvilatoiminnan mainitsivat vastauksissaan 41 vastaajaa (80 prosenttia) ja tämän lisäksi MLL:n avointen varhaiskasvatuspalvelujen toimijana tai MLL:n palvelut erikseen mainitsi kymmenen vastaajaa (20 prosenttia).

Kaavio 6: Tietoisuus MLL:n palveluista (kysely 2)

Yhden huoltajan perheiden osalta tulokset olivat samansuuntaisia kuin edellä: perhekahvilat keräsivät neljä mainintaa ja MLL tai MLL:n palvelut kaksi mainintaa.

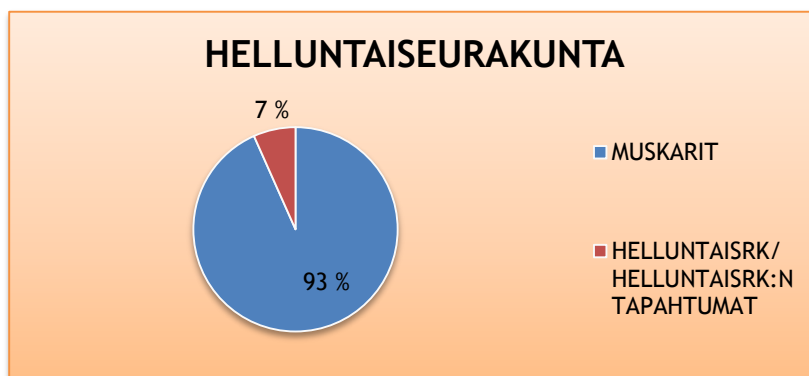
Kaupungin palveluista tietoisimpia oltiin leikkikoulu-palvelusta (48 prosenttia vastauksista). Leikkikoulut mainittiin vastauksissa 23 kertaa. Seuraavaksi tunnetuin palvelu oli Naperokerhot (23 prosenttia vastauksista). Naperokerhot mainittiin vastauksissa 11 kertaa. Yhdeksän mainintaa keräsivät kunnan kerhot ja kerhotoiminta sen enempää niitä määrittelemättä (19 prosenttia vastauksista). Vähiten mainintoja eli viisi mainintaa (10 prosenttia vastauksista) keräsivät kaupungin asukaspuistot.

Kaavio 7: Tietoisuus kaupungin palveluista (kysely 2)

Yhden huoltajan perheiden vastauksissa ei yksikään kaupungin palvelu erottunut joukosta: leikkikoulu samoin kuin asukaspuistot mainittiin kerran ja kerho ja kerhotoiminta kaksi kertaa.

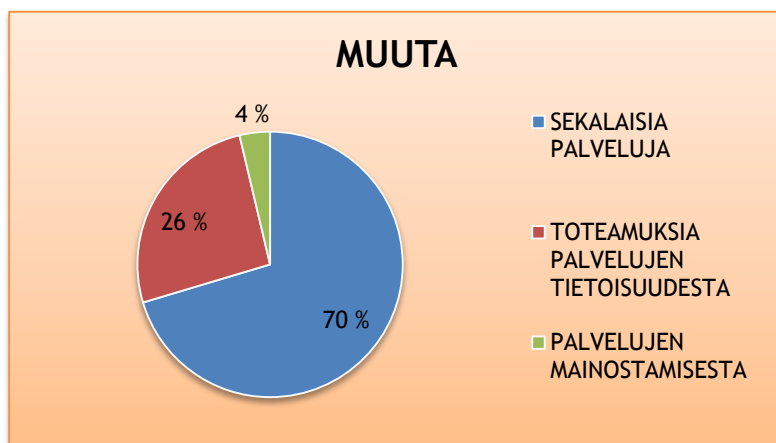
Helluntaiseurakunnan 30 mainintaa jakautuivat kahteen luokkaan. Melkein kaikki maininnat eli 28 mainintaa (93 prosenttia) liittyivät muskariin. Ainoastaan kaksi mainintaa (seitsemän prosenttia) 30:stä Helluntaiseurakunnan maininnasta liittyivät muuhun kuin muskariin. Nämä kaksi mainintaa pitivät sisällään maininnan Helluntaiseurakunnasta avointen varhaiskasvatuspalvelujen toimijana sekä yleisen maininnan Helluntaiseurakunnan tapahtumista.

Kaavio 8: Tietoisuus Helluntaiseurakunnan palveluista (kysely 2)

Yhden huoltajan perheiden vastaukset noudattelivat yllä olevaa tulosta muskareiden keräessä kaikki Helluntaiseurakuntaan liittyvät kaksi mainintaa.

Muu tietoisuus keravalaisista avoimista varhaiskasvatuspalveluista käsitti 81 mainintaa. Näistä 81:stä maininnasta reilusti yli puolet (70 prosenttia) eli 57 mainintaa pitivät sisällään mainintoja sekalaisista palveluista. Edelleen sekalaiset palvelut käsittivät palveluja, joissa toimijaa ei ollut mainittu, eikä vastauksesta voinut päätellä, kenen toimijan palvelusta oli kyse, koska myös muilla toimijoilla oli tarjolla samoja palveluja, kuten ”muskarit” (seurakunnalla ja helluntaiseurakunnalla). Lisäksi sekalaiset palvelut käsittivät palveluja, joissa vastaajilla oli sekoittunut toimijat sekä heidän palvelunsa keskenään, kuten ”MLL:n naperokerho” (=kaupungin Naperokerho) tai ”srk: leikkikoulut” (=kaupungin leikkikoulut), palveluja, joita ei lueta selkeästi säännöllisiksi avoimen varhaiskasvatuksen palveluiksi, kuten ”seurakunnan pyhäkoulu” sekä palveluja, joita Keravalla on joskus ollut tarjolla, mutta ei tällä hetkellä ole, kuten ”kaupungin lapsiparkki”. Lisäksi nämä 81 muuta mainintaa pitivät sisällään 21 mainintaa avointen varhaiskasvatuspalvelujen tietoisuudesta, kuten ”ei kauhean hyvin tiedä” ja kolme mainintaa palvelujen mainostamisen parantamisesta.

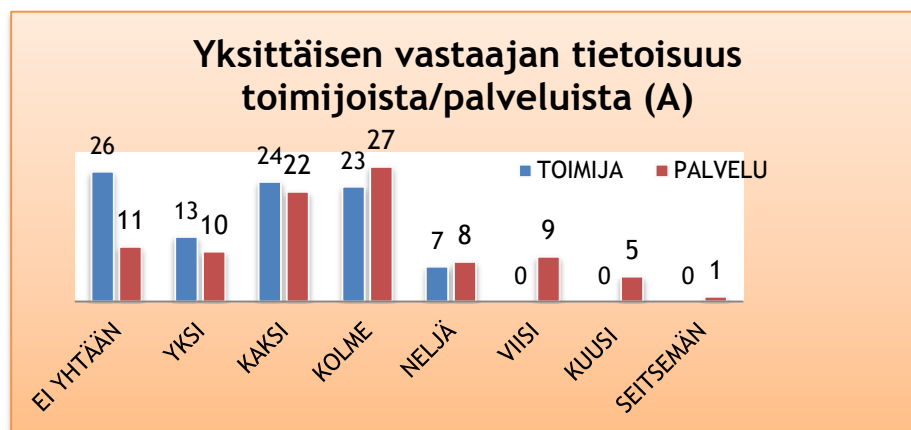

Kaavio 9: Muu tietoisuus palveluista (kysely 2)

Yhden huoltajan perheiden vastauksissa sekaisia palveluja mainittiin kuusi kertaa ja toteamuksia palvelujen tietoisuudesta kaksi kertaa.

Sen lisäksi, että pelkistin ja luokittelin vastaukset palveluja koskevista tiedoista eri otsakkeiden alle ja edelleen pienempien otsakkeiden alle ja laskin vastauksia luokittelujen mukaan (kvantifointi) selvittääkseni, kuinka tietoisia mistäkin avoimen varhaiskasvatuksen toimijan ja heidän palvelunsa vastaajat olivat, halusin vastauksista selvittää, kuinka tietoisia yksittäiset vastaajat eri toimijoista ja heidän palveluistaan ovat (A). Niinpä kävin jälleen kaikki vastauslomakkeet läpi ja samalla merkitsin, kuinka monesta toimijasta ja palvelusta yksittäinen vastaaja oli tietoinen. Tulos muodostui seuraavanlaiseksi (vastauksissa huomioitu ainoastaan nykyiset toimijat ja heidän säännölliset avoimet varhaiskasvatuspalvelunsa):

26 vastaajaa ei maininnut yhtään toimijaa vastauksissaan ja yhden toimijan vastauksissaan mainitsi 13 vastaajaa. Kaksi ja kolme toimijaa mainittiin vastauksissa eniten. Kaksi toimijaa mainittiin 24 vastauksessa ja kolme toimijaa 23 vastauksessa. Neljä toimijaa mainittiin seitsemässä vastauksessa. Palvelujen mainitsemisen osalta 11 vastaajaa ei maininnut yhtään palvelua ja yhden palvelun mainitsi kymmenen vastaajaa. Eniten mainittiin kahta ja kolmea palvelua. Kaksi palvelua mainitsi yhteensä 22 vastaajaa ja kolme palvelua 27 vastaajaa. Neljä palvelua mainitsi puolestaan kahdeksan vastaajaa ja viisi palvelua yhdeksän vastaajaa. Kuusi palvelua mainitsi viisi vastaajaa ja seitsemän palvelua ainoastaan yksi vastaaja.

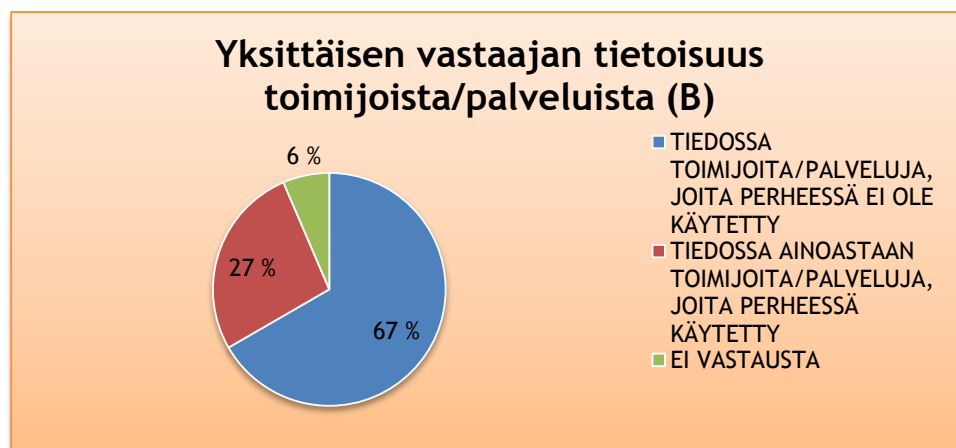
Kaavio 10: Yksittäisen vastaajan tietoisuus toimijoista ja palveluista (A) (kysely 2)

Yhden huoltajan perheiden vastauksissa viisi vastaajaa ei maininnut yhtään toimijaa ja yhden toimijan mainitsi kaksi vastaajaa. Kaksi toimijaa mainittiin yhdessä vastauksessa, kolme toimijaa kahdessa ja neljä toimijaa yhdessä vastauksessa. Viittä toimijaa tai enemmän ei maininnut kukaan vastaajista. Neljässä vastauksessa ei mainittu yhtään palvelua. Yhtä palvelua ei maininnut yksikään vastaaja. Kaksi palvelua mainittiin kolmessa ja kolme palvelua samoin kolmessa vastauksessa. Neljää palvelua ei maininnut yksikään vastaaja, viisi palvelua mainitsi yksi vastaajista.

Lopuksi tarkastelin viidennen kysymyksen vastauksia vielä siitä näkökulmasta, mainitsiko vastaaja ainoastaan sellaisia toimijoita ja palveluja, joita heidän perheessään on käytetty vai (myös) sellaisia toimijoita ja palveluja, joita heidän perheessä ei ole käytetty, mutta niistä tiedettiin. Tätä varten ei riittänyt ainoastaan kysymyksen numero viisi vastausten tarkasteleminen, vaan oli tarkasteltava myös kysymyksen numero yhdeksän vastauksia. Tämä siksi, että kysymyksessä numero viisi osa vastaajista kommentoi suoraan vastauksissaan, ovatko he ko. tietämäänsä toimijaa ja palvelua käyttäneet vai eivät ja osa jätti kommentoimatta. Kysymyksen numero yhdeksän vastauksien (kuvaile käyttämiäsi palveluja) vertaaminen näihin vastauksiin toi varmuuden tähän tarkasteluun. Mielestäni myös tällaisesta näkökulmasta tarkastelu tuo vastauksia siihen, kuinka tietoisia avoimista varhaiskasvatuspalveluista ja niiden toimijoista Keravalla ollaan.

Vastaajista 62 (67 prosenttia) kertoi olevansa tietoinen niistä toimijoista tai palveluista, joita heidän perheessään ei ole käytetty ja puolestaan 25 vastaajaa (27 prosenttia) kertoi olevansa tietoinen ainoastaan niistä toimijoista tai palveluista, joita heidän perheessään on käytetty. Kuudesta vastauspaperista (kuusi prosenttia) puuttui vastaus tai vastauksena oli ”ei tietoa”-tyyppinen kommentti. Saamani vastaukset kertovat siis siitä, että vaikka iso osa vastaajista (67 prosenttia) oli tietoinen myös muista kuin käyttämistään toimijoista tai palveluista, niin

siitä huolimatta reilu neljäsosa (27 prosenttia) ei ollut tietoinen muista kuin itse käyttämistään palveluista.

Kaavio 11: Yksittäisen vastaajan tietoisuus toimijoista/palveluista (B) (kysely 2)

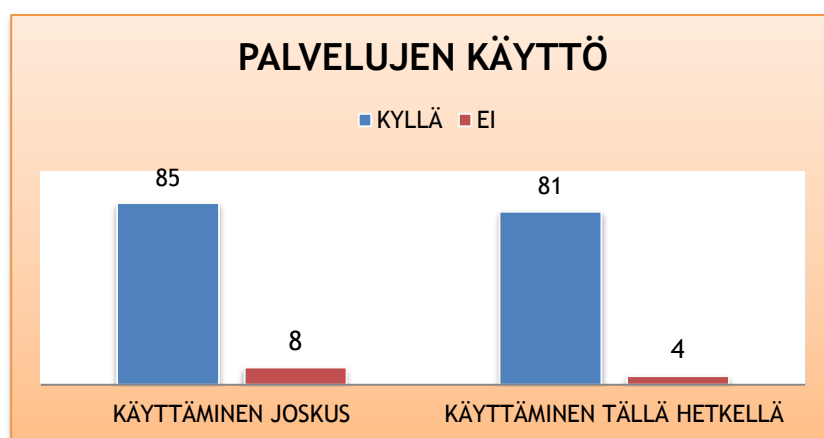
Yhden huoltajan perheiden osalta neljä vastaajaa kertoi olevansa tietoinen niistä toimijoista tai palveluista, joita heidän perheessään ei kuitenkaan ollut käytetty. Samoin neljä vastaajaa oli tietoinen ainoastaan niistä toimijoista tai palveluista, joita heidän perheessään oli käytetty. Kolme vastaajaa ei vastannut tähän kysymykseen lainkaan.

6.5 Avointen varhaiskasvatuspalvelujen käyttö

Saadakseni vielä hieman materiaalia aineiston ominaispiirteiden kuvaamiseen, kysyin vastaajilta heidän avointen varhaiskasvatuspalvelujensa käytöstä. Kysymyksessä kuusi tiedustelin, onko vastaaja koskaan käyttänyt keravalaisia avoimen varhaiskasvatuksen palveluja. Aineiston ominaispiirteiden kuvaamisen lisäksi halusin tämän kysymyksen kautta ohjata vastaajan kyseeseen vastaamista siten, että jos vastaaja ei olisi koskaan käyttänyt avoimia varhaiskasvatuspalveluja, voisi hän jättää väliin kyselyn seuraavat neljä kysymystä (kysymykset 7-10) ja siten siirtyä kyselyssä toiseksi viimeiseen kysymykseen (kysymys 11). Kysymyksessä seitsemän kysyin puolestaan edelliseen kysymykseen myönteisesti vastanneilta, käyttivätkö he avoimen varhaiskasvatuksen palveluja tällä hetkellä. Tällä kysymyksellä saatujen vastausten kautta saisin tietoa siitä, kuinka tuoreita vastaajien mielipiteet palveluista ovat sekä pystyisin myöhemmin tarvittaessa tutkimaan mahdollisia poikkeamia vertaillen eri kysymysten vastauksia keskenään.

93:stä vastaajasta 85 kertoi käyttäneensä keravalaisia avoimia varhaiskasvatuspalveluja, kun taas kahdeksan vastaajaa kertoi, että ei ollut koskaan käyttänyt ko. palveluja. 85:stä palve-

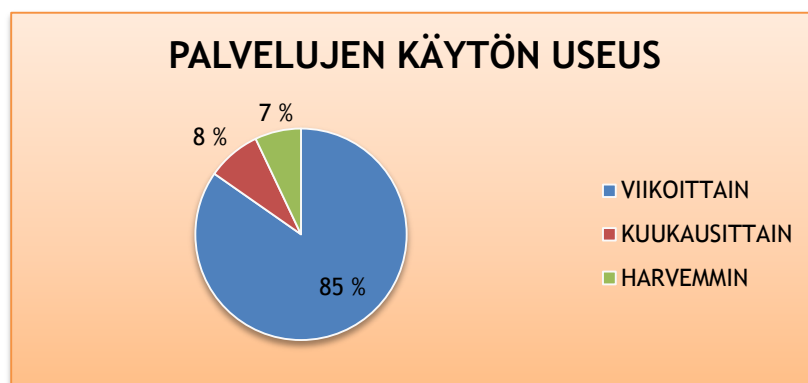
luita käyttäneestä vastaajasta palveluja käytti tällä hetkellä 81 vastaajaa. Palveluja tällä hetkellä käyttämättömiä vastaajia oli 4.

Kaavio 12: Palvelujen käyttö (kysely 2)

Yhden huoltajan perheiden vastauksissa 11:sta vastaajasta kahdeksan kertoi käyttäneensä keravalaisia avoimia varhaiskasvatuspalveluja, kun taas kolme vastaajaa kertoi, että ei ollut koskaan käyttänyt ko. palveluja. Kahdeksasta palveluja käyttäneestä vastaajasta palveluja käytti tällä hetkellä neljä vastaajaa ja puolestaan neljä vastaajaa ei tällä hetkellä käytä palveluja.

85:sta palveluja käyttäneistä vastaajista viikoittain palveluja oli käyttänyt tai käytti 72 vastaajaa (85 prosenttia). Kuukausittaisia palvelun käyttäjiä oli seitsemän (kahdeksan prosenttia) ja harvemmin palveluja käyttäviä kuusi (seitsemän prosenttia).

Kaavio 13: Palvelujen käytön useus (kysely 2)

Yhden huoltajan perheiden vastausten osalta kahdeksasta palveluja käyttäneestä vastaajasta viikoittain palveluja oli käyttänyt tai käytti viisi vastaajaa, kun taas harvemmin palveluja käyttäneitä oli kolme vastaajaa. Kuukausittain palveluita käyttäneitä tai käyttäviä ei siten ollut vastaajien joukossa yhtään.

6.6 Vastaajien käyttämien avointen varhaiskasvatuspalvelujen kuvaaminen

Kyselylomakkeen yhdeksännessä kysymyksessä pyysin vastaajia kuvailemaan käyttämiään keravalaisia avoimen varhaiskasvatuksen palveluja. Kysymys oli suunnattu vain palveluja käyttäneille tai käyttäville, koska halusin saada aitojen kokemusten kautta yleistä kuvaa siitä, millaisena avoimet varhaiskasvatuspalvelut näyttäytyvät. Vastausten analysoinnin aloitin tutkimalla saamiani vastauksia. Kaikista kyselyyn vastanneista (n=93) tähän kysymykseen vastasi 78 vastaajaa eli 83,9 prosenttia vastaajista. Osassa vastauksia mainittiin vain vastaajan käyttämät palvelut, kun taas osassa vastauksia käytettyjä palveluita kuvattiin hyvinkin monipuolisesti. Perehdyttyäni näihin vastauksiin kirjoitin vastaukset muistiin samalla pelkistäen niitä. Pelkistämisen kautta vastauksista nousi yhteensä 281 erillistä mainintaa, jotka jaottelin viiden eri otsakkeen alle. Muodostamani otsakkeet olivat: palvelut, käyttö, ohjelma, mielipide ja muuta. Palveluita kuvattiin mainitsemalla käytetty palvelu, käytetty palveluntarjoaja tai molemmat yhteensä 134 kertaa. Käyttöä kuvattiin mainitsemalla, kuinka usein vastaajan perheessä palvelua käytettiin, kuten ”kerran viikossa”, ”kolme kertaa viikossa” tai ”satunnaisesti”. Mainintoja palveluiden käytön kuvaamiselle kertyi 44. Ohjelman kuvaaminen keräsi yhteensä 65 mainintaa ja piti sisällään vastauksia, kuten ”leikkiä”, ”juttuseuraa” ja ”yhdessä-oloa”. Mielipide-otsakkeen alle kerääntyi vastaajien kuvauksia siitä, mitä mieltä he olivat käyttämistään palveluista. 34 mielipide-otsakkeen alle kerääntyneitä kuvausta pitivät sisällään muun muassa mainintoja, kuten ”lapsi nauttii kovasti”, ”mukavaa yhteistä ajanvietettä niin vanhemmalle kuin lapselle” sekä ”toiminta suunniteltua, vastaa perheemme tarvetta, ei valittamista”. Loput neljä mainintaa kokosin muuta-otsakkeen alle ja ne pitivät pääasiassa sisällään mainintoja palveluiden loppumisesta, kuten ”MLL:n perhekahvila oli kiva, mutta lopetti tilojen puutteen takia”.

Otsakkeiden muodostamisen ja mainintojen jaottelun jälkeen analyysissä oli vuorossa alaluokien muodostaminen tiivistämällä pelkistettyjä vastauksia. Palveluiden alaluokan muodostaminen oli melko helppoa mainintojen samankaltaisuuden vuoksi. Niinpä palveluiden alaluokiksi muodostuivat seurakunnan kerhot, seurakunnan muskarit, kaupungin leikkikoulut, kaupungin naperokerhot, Helluntaiseurakunnan muskarit ja MLL:n perhekahvilat. Samoin käytön alaluokkien muodostaminen oli melko helppoa ja alaluokiksi muodostuivatkin kerran viikossa, kaksi kertaa viikossa, kolme kertaa viikossa, joskus sekä säännöllisesti. Ohjelman maininnoissa oli jo hieman enemmän hajontaa, joten alaluokkiin muodostui hieman enemmän asiaa. Näitä olivat leikkiä, laulua ja musiikkia, juttuseuraa, yhdessäoloa, askartelua, kahvia, tapahtumia

ja hartautta. Mielipiteiden maininnat jakautuivat selkeästi myönteisiin ja muihin mielipiteisiin ja niiden alaluokiksi muodostuivat pidettyjä, kivoja, mukavia, tärkeitä, edullisia, avoimia ja toimivia. Muuta-otsakkeen alaluokiksi muodostuivat hyvien palvelujen loppuminen ja palvelujen eriarvoisuus.

Alaluokkien muodostamisen jälkeen vastausten analysointi jatkui tiivistämällä saatuja vastauksia edelleen yläluokkiin ja pääluokkiin. Osassa otsakkeita riitti pelkkä alaluokkien ja pääluokan muodostaminen, sillä koin, että olin saanut vastauksia tiivistettyä jo tarpeeksi. Osaan tarvittiin kuitenkin sekä alaluokat, yläluokka tai yläluokat että pääluokka. Palveluiden yläluokiksi muodostuivat seurakunnan palvelut, kaupungin palvelut, Helluntaiseurakunnan muskarit ja MLL:n perhekahvilat ja pääluokaksi siten keravalaiset avoimet varhaiskasvatuspalvelut. Käytön yläluokiksi muodostuivat 1-3 kertaa viikossa, joskus ja säännöllisesti ja pääluokaksi siten säännöllisesti 1-3 kertaa viikossa. Ohjelma-otsakkeen, mielipide-otsakkeen ja muuta-otsakkeen alaluokista siirryin suoraan pääluokkien muodostamiseen. Ohjelma-otsakkeen pääluokaksi muodostui yhdessäoloa ja ohjelmaa, mielipide-otsakkeen pääluokaksi suosittuja ja toimivia sekä muuta-otsakkeen pääluokaksi palvelujen loppuminen. Lopuksi tiivistin jokaisen otsakkeen pääluokan yhteen, jolloin sain vastaajien tiivistetyn kuvauksen heidän käyttämistään avoimista varhaiskasvatuspalveluista: keravalaiset avoimen varhaiskasvatuksen palvelut yhdessäoloihin ja ohjelmointiin ovat säännöllisesti käytettyjä, suosittuja ja toimivia palveluja, joiden ei toivoisi loppuvan. Alla on esimerkki lapsiperheille suunnatun kyselyn aineiston analysoinnista (Taulukko 3).

Alkuperäis-ilmaus, esim.	Pelkistetty ilmaus	Otsakkeen muod.	Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka	Yhdistävä luokka
"Me käymme seurakunnan muskarissa ja nuoremman xxxn kanssa avoimessa päiväkerhossa."	- seurakunnan muskari - avoin päiväkerho	Palvelut	-srk:n kerhot, muskarit -kaupungin leikkikoulut/naperokerhot, -helluntaisrk:n muskarit -MLL:n perhekahvilat	-srk:n palvelut -kaup. palvelut -hellunt. srk:n muskarit -MLL:n perhekahv.	keravalaiset avoimet varhaiskasvatuspalvelut	
"Käymme kolmena arkiaamuna viikossa avoimessa toiminnassa."	-kolmena arkiaamuna viikossa	Käyttö	-kerran vkossa -2 krt viikossa -3 krt viikossa -joskus -säännöllisesti	-1-3 krt viikossa -joskus -säännöllisesti	säännöllisesti 1-3 kertaa viikossa	Keravalaiset avoimen varhaiskasvatuksen palvelut yhdessäoloineen ja
"Helluntai-muskarissa lauletaan, leikitään, katsellaan kavereita, soitetaan muskarisoittimilla, tanssitaan."	-laulua -leikkiä -kavereita -soittoa -tanssia	Ohjelma	-leikkiä -laulua/musiikkia -juttuseuraa -yhdessäoloa -askartelua -kahvia -tapahtumia -hartautta		yhdessäoloa ja ohjelmaa	ohjelmineen ovat säännöllisesti käytettyjä, suosittuja ja toimivia palveluja, joiden ei toivoisi loppuvan.
"Mukavaa yhteistä ajanvietettä niin vanhemmalle kuin lapselle, kerhot ja muskarit viikon kohokohtia."	-mukavaa yhteistä ajanvietettä -kerhot ja muskarit viikon kohokohtia	Mielipide	-pidettyjä -kivoja -mukavia -tärkeitä, -edullisia -avoimia, -toimivia		suosittuja ja toimivia	
"...MLL:n perhekahvila oli kiva, mutta lopetti tilojen puutteen takia, ..."	perhekahvila kiva, mutta lopetti tilojen puutteen takia	Muuta	-hyvien palvelujen loppuminen -palvelujen eriarvoisuus		palvelujen loppuminen	

Taulukko 3: Esimerkki lapsiperheille suunnatun kyselyn aineiston analysoinnista

Yhden huoltajan perheiden kuvaukset heidän käyttämistään avoimen varhaiskasvatuksen palveluista jakaantuivat palveluiden ja käytön mainitsemisiin, mielipide mainittiin yhdessä vastauksessa. Näiden osalta vastaukset olivat hyvin samankaltaisia kuin yllä. Jokaisen avoimia varhaiskasvatuspalveluita tuottavan palveluita mainittiin tasaisesti. Kuuden vastaajan vastauksissa mainituissa palveluiden käytössä puolet vastaajista kertoi palveluja käytettävän perheessä säännöllisesti, puolet satunnaisesti. Mielipide käytetyistä palveluista oli yhdenmukainen yllä olevan tuloksen kanssa.

6.7 Avointen varhaiskasvatuspalvelujen vastaaminen perheiden tarpeisiin

Kyselylomakkeen kymmenennessä kysymyksessä kysyin vastaajilta, millaisiin tarpeisiin heidän perheensä käyttämät avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat vastanneet. Edellisen kysymyksen lailla tämäkin kysymys oli luonnollisesti suunnattu vain palveluja käyttäneille tai käyttäville vastaajille. Kysymyksellä halusin kartoittaa sitä, minkä vuoksi keravalaiset perheet käyttävät avoimen varhaiskasvatuksen palveluja, jotta muun muassa osaisin kehityssuunnitelmaa laatiessani ottaa huomioon nimenomaan tämänhetkiset perheiden palvelujen käyttämisen lähtökohdat sekä osatakseni vastata niihin. Vastaukset analysoin kuten edellisen kysymyksen vastaukset. Kaikista kyselyyn vastanneista (n=93) tähän kysymykseen vastasi 80 vastaajaa eli noin 80 prosenttia vastaajista. Suurimmassa osassa vastauksia tarpeita kuvailtiin sekä lapsen että vanhemman tarpeista käsin, joissakin vastauksissa ainoastaan lapsen tarpeita silmällä pitäen.

Pelkistämällä vastauksia, nousi niistä yhteensä 214 erillistä mainintaa, jotka jaottelin kuuden eri otsakkeen alle. Muodostamani otsakkeet olivat: lapsen sosiaaliset tarpeet, vanhemman sosiaaliset tarpeet, toiminta, ajanvietto, vanhemman hetki sekä muut tarpeet. Lapsen sosiaalisia tarpeita, kuten ”seuraa muista lapsista”, ”lapsille leikkikavereita” sekä ”oppii sosiaalisia taitoja” mainittiin yhteensä 67 kertaa. Vanhemman sosiaalisia tarpeita, kuten ”näkee muita aikuisia”, ”seuraa myös vanhemmalle” sekä ”äidille vertaistukea” mainittiin yhteensä 44 kertaa. Toimintaan liittyviä tarpeita kuvattiin pääasiassa lapsen, mutta myös vanhemman näkökulmasta yhteensä 46 kertaa. Näitä tarpeita olivat muun muassa ”leikit lapsille”, ”virikettä äidille ja lapsille” sekä ”lasten toiminnan aktivoimiseen”. Ajanviettoon liittyviä tarpeita, kuten ”rytmittää arkea mukavasti” ja ”vaihtelua rutiineihin” mainittiin yhteensä 13 kertaa. Vanhemman hetkeen liittyviä mainintoja löytyi yhdeksän. Näitä olivat muun muassa ”kahdestaan hetki pienemmän kanssa” sekä ”pieni hetki, jolloin voi hoitaa juoksevia asioita”. Muita tarpeita, joita en voinut sijoittaa edellisten otsakkeiden alle, olivat muun muassa ”pehmeä lasku päivähoitoon”, ”yhteys seurakuntaan” sekä ”kerhon aamupäivä ajankohta hyvä”. Mukana olivat selkeitä tarpeita, kuten juuri mainittu ”yhteys seurakuntaan”, mutta myös muun muassa sekalaisia mainintoja, kuten ”ihan sopivia meidän tarpeisiin”. Mainintoja näille muille tarpeille kertyi yhteensä 35.

Lapsen sosiaalisten tarpeiden alaluokkiin muodostui yhdeksän asiaa, jotka pitivät sisällään kaikkien 67 maininnan ytimen. Näitä olivat seuraa toisista lapsista, leikkikavereita, muiden lasten tapaamista, muiden lasten näkemistä, sosiaalistamista, vuorovaikutustaitoja, oman ikäistä seuraa, ryhmässä toimimista sekä kavereita. Vanhemman sosiaalisten tarpeiden alaluokkiin puolestaan muodostui kuusi asiaa, jotka olivat toisten tapaaminen, toisten näkeminen, seuraa vanhemmille, vertaistukea, sosiaaliset kontaktit sekä tutustuminen. Toiminnan 46 mainintaa tiivistyivät seuraavanlaisiksi alaluokiksi: leikkiä, muskaria, laulua, askartelua, toimintaa, tekemistä, ohjelmaa sekä virikettä ja ajanvieton 13 mainintaa: vaihtelua arkeen, ar-

jen rytmitykseen sekä ajankuluksi. Vanhemman hetkeen liittyvät tarpeet ja sen yhdeksän mainintaa tiivistyivät seuraaviin alaluokkiin: aikaa nuorimmaiselle sekä aikaa muihin asioihin ja loput muihin tarpeisiin jaotellut 35 mainintaa seuraaviin alaluokkiin: hengellinen tarve, totuttelua päiväkotia varten, palvelut tarpeellisia sekä toiminta hyvään aikaan. Kaiken kaikkiaan kyselyn kymmenennen kysymyksen vastausten alaluokkien muodostaminen oli melko helppoa vastausten samankaltaisuuden vuoksi. Muihin tarpeisiin liittyvien alaluokkien muodostaminen osoittautui haasteellisimmaksi, sillä poikkeuksena muihin vastausten hajonta oli suuri.

Lapsen sosiaalisten tarpeiden yläluokiksi muodostuivat omanikäistä leikkiseuraa, muiden tapaamista, muiden näkemistä, sosiaalisten taitojen oppimista, ryhmäkokemuksia sekä ryhmätaitoja ja pääluokaksi sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Vanhemman sosiaalisten tarpeiden yläluokiksi muodostuivat toisten tapaaminen, seura, vertaistuki, sosiaaliset kontaktit sekä tutustuminen ja pääluokaksi edelleen sosiaalisten kontaktien luominen ja ylläpitäminen sekä vertaistuki. Toimintaan liittyvien mainintojen samankaltaisuuden vuoksi niiden tiivistämiseen riitti alaluokkien lisäksi pääluokka. Näin ollen toiminnan pääluokaksi muodostui ohjelmaa ja virikettä. Myös ajanviettoon liittyvien mainintojen tiivistämiseen riitti alaluokkien lisäksi pääluokka, mikä johtui mainintojen samankaltaisuuden lisäksi niiden vähyydestä yllä oleviin otsakkeisiin verrattuna. Näin ollen ajanvieton pääluokaksi muodostui arjen vaihteluun ja rytmitykseen. Edelleen vanhemman hetken ja muiden tarpeiden tiivistämiseen riitti alaluokan lisäksi pääluokan muodostaminen. Vanhemman hetken pääluokaksi muodostui hengähdystauko ja muiden tarpeiden pääluokaksi hengellisyys ja päivähoitoon totuttelu. Lopuksi sain vastauksen siitä, millaisiin tarpeisiin lapsiperheiden käyttämät avoimen varhaiskasvatuksen palvelut ovat vastanneet: keravalaiset avoimet varhaiskasvatuspalvelut vastaavat pääasiassa lapsen sosiaalisuuden ja sosiaalisten taitojen harjoittamisen tarpeeseen, vanhemman tarpeisiin luoda ja ylläpitää sosiaalisia kontakteja, saada vertaistukea ja hengähdystauon sekä yleisiin tarpeisiin saada ohjelmaa ja virikettä, vaihtelua ja rytmiä arkeen. Näiden tarpeiden lisäksi palvelut vastaavat myös hengellisyyden tarpeeseen sekä tarpeeseen totutella päivähoitoon.

Yhden huoltajan perheiden vastauksissa palveluiden mainittiin vastaavan sekä lapsen että vanhemman sosiaalisiin tarpeisiin tasapuolisesti. Yhtä tasapuolisesti vastauksissa oli nostettu esiin toimintaan liittyviä tarpeita, joita tosin kuvattiin ainoastaan lapsen näkökulmasta, kuten ”lapsi saa tekemistä aamulla” sekä ajanviettoon liittyviä tarpeita. Muita tarpeita, jotka olisivat liittyneet vanhemman hetkeen ja muihin tarpeisiin, ei mainittu lainkaan.

6.8 Vastaajien mielipiteitä avoimista varhaiskasvatuspalveluista

Kyselylomakkeen 11 kysymyksessä kysyin vastaajilta, mitä mieltä he ovat keravalaisille perheille suunnatuista avoimen varhaiskasvatuksen palveluista. Tämä kysymys oli suunnattu kai-

kille kyselyyn vastanneille, ei vain palveluja käyttäneille. Niille, jotka palveluja eivät olleet koskaan käyttäneet, oli saatekirjeessä lueteltu toimijoita ja heidän palvelujaan kysymykseen vastaamisen helpottamiseksi. Kysymyksellä halusin selvittää, mitä mieltä Keravan avoimen varhaiskasvatuksen tarjonnasta kaiken kaikkiaan ollaan.

Kaikista kyselyyn vastanneista (n=93) tähän kysymykseen vastasi 76 vastaajaa eli 81,7 prosenttia vastaajista. Vastaukset analysoin, kuten yhdeksännekin kysymyksen kohdalla. Pelkistämällä vastauksista nousi yhteensä 141 mainintaa, jotka jaottelin neljän eri otsakkeen alle. Muodostamani otsakkeet olivat myönteinen, vähemmän myönteinen, kehittävä sekä muuta. Myönteisiä mielipiteitä, kuten ”olen hyvin tyytyväinen”, ”olen tykännyt” sekä ”palveluita ihan kohtuullisesti, kaikkia ei käytetty”, mainittiin yhteensä 89 kertaa. Vähemmän myönteisiä mielipiteitä mainittiin puolestaan 26 kertaa ja niitä olivat muun muassa ”tilojen puutteen takia moni kerho lopettanut”, ”enää en sinne mene, koska liian uskonnollista” sekä ”tiedotus hyvin vähäistä”. Kehittäviä mielipiteitä, kuten ”lisäisin palveluja alle 2-vuotiaille”, ”leikki-koulujen ryhmämäärät voisivat olla suurempia” sekä ”tiedotusta voisi parantaa” keräsi yhteensä 17 mainintaa ja muita mieliteitä, kuten ”ei kattavaa kokemusta, käyneet vain muutama kerran” sekä ”vaikea sanoa, kun ei oikein tietoa” yhteensä yhdeksän mainintaa.

Analyysin edetessä muodostui seuraavanlaisia alaluokkia: myönteisten mielipiteiden alaluokiksi muodostuivat hyviä, pidettyjä, tyytyväisiä, monipuolisia, toimivia, tarpeellisia, riittäviä, laadukkaita, tasokkaita ja mukavia. Vähemmän myönteisten alaluokiksi muodostuivat puolestaan huonoon aikaan, huonosti tiedotettu, palveluja poistettu, palveluja lopetettu, liian uskonnollista, liikaa väkeä sekä ryhmät täynnä. Kehittävien alaluokiksi muodostuivat lisää ryhmiä, tiedotuksen parantaminen sekä enemmän palveluja ja muiden alaluokiksi ei kokemusta sekä ei tietoa palveluista.

Myönteisten mielipiteiden yläluokiksi muodostuivat laadukkaita, pidettyjä, monipuolisia sekä tarpeellisia ja pääluokaksi laadukkaita, suosittuja ja tarpeellisia. Vähemmän myönteisten mielipiteiden tiivistämiseen riitti alaluokan muodostamisen jälkeen pääluokan muodostaminen. Pääluokaksi muodostui palvelujen supistaminen, väen paljous, uskonnollisuus ja tiedottaminen, samoin kuten kehittävien ja muidenkin mielipiteiden tiivistämiseksi. Kehittävien pääluokaksi muodostui siten enemmän vaihtoehtoja ja tietoa ja muiden pääluokaksi ei tietoa. Lopuksi sain vastaukseksi kysymykseen, mitä mieltä lapsiperheet avoimen varhaiskasvatuksen palveluista ovat, seuraavaa: keravalaiset avoimet varhaiskasvatuspalvelut nähdään pääasiassa laadukkaina, suosittuina ja tarpeellisina palveluina, joiden vähemmän myönteisten puolien eli palvelujen supistamisen, väenpaljouden, uskonnollisuuden ja tiedottamisen vuoksi palveluista kaivattaisiinkin enemmän tietoa ja palveluille enemmän vaihtoehtoja.

Yhden huoltajan perheiden vastauksissa vähemmän myönteisiä mielipiteitä mainittiin myönteisiä mielipiteitä enemmän. Vähemmän myönteisistä mielipiteistä esille nousivat se, että ryhmät ovat täynnä, se, että palvelut ovat huonoon aikaan sekä se, että palveluista tiedotetaan huonosti. Myönteiset mielipiteet olivat lähinnä ”ihan hyviä”-tyyppisiä mainintoja. Lisäksi yhden huoltajan perheiden vastauksista löytyi kaksi kehittävää mielipidettä, jotka liittyivät tiedottamisen parantamiseen ja palveluiden lisäämiseen. Muut mielipiteet liittyivät mainintaan, joissa vastaaja ei osannut sanoa mielipidettään sekä mainintaan, jossa todettiin, että palveluja ei käytetä.

6.9 Vastaajien mielipiteitä avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittämisestä

Kyselylomakkeen kahdennessatoista eli viimeisessä kysymyksessä tiedustelin vastaajilta, millaisia avoimen varhaiskasvatuksen palveluja he toivoisivat Keravalla tarjottavan. Tällä kysymyksellä halusin yksityiskohtaisempaa tietoa, mitä keravalaiselta avoimelta varhaiskasvatukselta toivotaan, mihin suuntaan palvelujen kehittämisessä tulisi lähteä perheiden näkökulmasta katsottuna vai riittäisivätkö palvelut nykyisellään.

Kaikista kyselyyn vastanneista (n=93) tähän kysymykseen vastasi 74 vastaajaa eli 79,6 prosenttia vastaajista. Suurin osa vastaajista löysi palveluille kehitettävää (78,4%), 21,6 prosenttia ei osannut sanoa, mitä toivoisi tai oli muuten vain tyytyväinen nykyisiin palveluihin. Vastaukset analysoin, kuten yhdeksännekin kysymyksen kohdalla.

Pelkistämisen kautta vastauksista löytyi yhteensä 133 mainintaa, jotka jaottelin neljän eri otsakkeen alle: ei muutoksia, nykyisenlaisia palveluja, uudenlaisia palveluja sekä muuta. Ei muutoksia-tyyppisiä mainintoja, kuten ”nykyiset olleet ihan riittävät” sekä ”tyytyväinen nykyisiin palveluihin”, löytyi yhteensä 12. Nykyisenlaisia palveluja, kuten ”enemmän muskaria”, ”lisää kerhoja” sekä ”leikkipuistoihin panostusta” mainittiin yhteensä 49 kertaa ja uudenlaisia palveluja, kuten ”mahdollisuus saada lapset muutamaksi tunniksi hoitoon”, ”lapsiperheiden järjestetyt retket” sekä ”puistotädit takaisin” mainittiin puolestaan 60 kertaa. Muuta-otsakkeen alle keräsin jälleen mainintoja, joissa oli paljon hajontaa ja joita ei voinut sijoittaa muiden muodostamieni otsakkeiden alle. Näitä mainintoja olivat esimerkiksi ”kaikille alueille tasapuolisesti kerhoja ja toimintaa”, ”tukea oppimisvaikeuksissa” sekä ”ei osaa sanoa” ja niitä mainittiin yhteensä 12 kertaa.

Ei muutoksia-otsakkeen alaluokiksi muodostuivat nykyiset palvelut riittävät sekä ihan hyvät palvelut. Nykyisenlaisten palvelujen alaluokkiin tarvittiin jo kolme kertaa enemmän asioita kuin edellä, sillä olihan tämän otsakkeen alla huomattavasti edellä olevaa enemmän mainintojakin. Jotta kaikkien nykyisenlaisten palvelujen mainintojen ydin tuli huomioitua alaluokkiin tiivistämisen yhteydessä, vaati se seuraavat kuusi asiaa: enemmän kerhoja, lisää liikunnallista

toimintaa, lisää musiikkihetkiä, uskonnosta riippumatonta toimintaa, leikkipuistotoimintaa sekä toimintaa iltapäiviin. Samoin oli laita uudenlaisten palvelujen alaluokkien muodostamisessa. Siten uudenlaisten palvelujen alaluokiksi muodostuivat puistoparkki- ja tätitoimintaa, lastenhoitoa, tanssia, tapahtumia, retkiä, toimintaa kesään, ulkotoimintaa sekä tukea vanhemmuuteen. Muuta-otsakkeen alaluokkien muodostaminen poikkesi edellisistä hieman, sillä mainintojen vähyydestä huolimatta alaluokkaan tuli useampia asioita mainintojen hajonnan vuoksi. Nämä olivat tarjontaa tasapuolisesti kaikkialle Keravaa, taloudellista tukea, työssäkäyviä vanhempia tukevaa toimintaa sekä perheille ja lapsille tukea.

Analyysin edelleen edetessä yläluokan muodostaminen oli tarpeetonta kolmen otsakkeen kohdalla. Ei muutoksia-otsakkeen pääluokaksi muodostui tyytyväisyys. Nykyisenlaisia palveluja yläluokiksi muodostuivat kerhoja, liikuntaa, musiikkia, uskonnosta riippumatonta, leikkipuistotoimintaa sekä toimintaa iltapäiviin ja pääluokaksi lisää nykyisenlaisia palveluja. Uudenlaisia palveluja sai pääluokakseen puolestaan lastenhoitopalveluja, teemapäiviä, ulko- ja kesätoimintaa ja tukea vanhemmuuteen, joiden kaikkien esiintymisen pääluokassa katsoin tarpeelliseksi ja muuta-otsake pääluokakseen tasapuolisen tarjonnan ja perheiden tukemisen. Lopuksi sain vastauksen siihen, millaisia avoimen varhaiskasvatuksen palvelua vastaajat toivoivat Keravalla tarjottavan: keravalaisiin avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin ollaan osin tyytyväisiä, toivoen kuitenkin nykyisenlaisia palveluja perheiden tukemiseksi lisää ja tasapuolisesti tarjottuina sekä uutena lastenhoitopalveluja, teemapäiviä, ulko- ja kesätoimintaa ja tukea vanhemmuuteen.

Yhden huoltajan perheiden vastaukset palveluiden kehittämisestä jakautuivat seuraavien otsakkeiden kohdalla tasaisesti: ei muutoksia, nykyisenlaisia palveluja sekä uudenlaisia palveluja. Ei muutoksia-tyyppiset maininnat liittyivät palveluiden mainitsemiseen ihan hyväksi ja niiden säilymiseen. Nykyisenlaisia palveluja-tyyppiset maininnat puolestaan liittyivät lähinnä liikunnallisen toiminnan lisäämiseen ja ylipäänsä palveluiden lisäämiseen ja uudenlaisia palveluja-tyyppiset maininnat lähinnä lastenhoito-palveluun. Muuta keräsi yhden maininnan ja tämä liittyi taloudelliseen tukeen: ”yh:na tai kotiäitinä ei varaa laittaa lasta kaksi kertaa viikossa kerhoon, olisi menettänyt keravalaisän sisarusuuden+maksut =75-80 €, yh:n kohdalla asia pitäisi huomioida”.

7 Toimijoille suunnatun kyselyn tulokset ja johtopäätökset

Tutkimukseni mukaan keravalaisilla avoimen varhaiskasvatuksen palveluilla pystytään tällä hetkellä vastaamaan lapsiperheiden tarpeisiin laadukkailla perustason palveluilla, mutta niissä ei pystytä riittävästi huomioimaan erilaisten perheiden erilaisia tarpeita. Mahdollisuudet kysytyjen ja laadukkaiden perustason palveluidenkin ylläpitämiseen heikkenevät, ellei palveluja pystytä lisäämään, puhumattakaan siitä, että palveluita pystyttäisiin kohdentamaan yhä

moninaistuvampien perheiden tarpeita vastaamaan. Kaiken kaikkiaan palveluiden kehittämiseksi oltaisiin jo tälläkin hetkellä motivoituneita, kunhan vain resurssit siihen löytyisivät jostakin.

7.1 Lapsiperheiden tarpeet ja niihin vastaaminen

Avoimen varhaiskasvatuksen lähtökohtana Keravalla on pyrkiä vastaamaan lapsiperheiden tarpeisiin. Tutkimukseni mukaan lapsiperheiden tarpeina nähdään kristillisyyteen tukeminen, perheiden ja perheiden verkostoitumisen tukeminen, avoimen ja maksuttoman paikan tarjoaminen yhdessäololle, yhteistyössä toimiminen kaupungin kanssa, perheiden hyvinvoinnin edistäminen sekä asiakaslähtöisesti toimiminen. Näihin lapsiperheiden tarpeisiin pystytään tällä hetkellä vastaamaan laadukkailla perustason palveluilla, joille onkin laaja kysyntä. Laadukkaita perustason palveluita niistä tekee se, että ne ovat monipuolisia, kaikille avoimia ja ainutlaatuisia sekä se, että niihin on panostettu jo useiden vuosien ajan, mutta toisaalta myös se, että niissä ei pystytä riittävästi huomioimaan erilaisten perheiden erilaisia tarpeita, kuten palveluiden kehittämistarpeista ilmenee. Monipuolisuudellaan avoimen varhaiskasvatuksen palvelut edelleen mahdollistavat lapsiperheille vapauden valita eri toimijoiden välillä sekä tasavertaisen mahdollisuuden palvelujen käyttämiseen.

Monipuolisuus nousee tutkimukseni mukaan useiden toimijoiden tarjoamista palveluista sekä siitä, että perheillä on tällöin mahdollisuus valita itselleen sopivat toiminnot. Vaikka useiden toimijoiden tarjoamat palvelut ovat lähtökohdiltaan hyvin samansuuntaisia johtuen jokseenkin samantyyppisistä palveluista, perhekahviloista, muskaritoiminnasta ja leikkikouluista ja kerhotoiminnasta, joita näillä toimijoilla on keravalaisille lapsiperheille tarjota, tuo jokainen toimija niihin omat piirteensä omista lähtökohdistaan, kuten seurakunnat kristillisyyden. Tällä tavoin on avointen varhaiskasvatuspalveluiden mahdollista vastata niiden lapsiperheiden tarpeisiin, jotka esimerkiksi kristillistä tukea kaipaavat, mutta tarjota myös vastaavia ei-kristillisiä palveluja niille, jotka kristillisyyttä eivät koe tarvitsevänsä. Näin samantyyppisellä, mutta samalla kuitenkin monipuolisella tarjonnalla lapsiperheiden tarpeisiin vastataan mahdollistamalla valinnanvapaus eri toimijoiden välillä. Useiden toimijoiden ja palvelujen tarjoamisen mahdollistama valinnanvapaus tuleekin nähdä rikkautena Keravalla, sillä verrattaessa tutkimukseni tulosta Alilan ja Portellin (2008, 45) tekemään selvitykseen avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytilasta ja kehittämistarpeista, voi huomata, että riittävä määrä avoimia varhaiskasvatuspalveluja ei ole itsestään selvää läheskään kaikissa keskikokoisissa kunnissa.

Palvelujen samansuuntaisuus toimii myös toisenlaisena etuna lapsiperheille; kun samansuuntaisia palveluita on sijoitettu ympäri Keravaa kaupungin kanssa yhteistyössä ja ne ovat lähtökohdistaan riippumatta avoimia ja pääasiassa maksuttomia kaikille, oman kodin läheltä sopi-

van palvelun löytyminen ja siten osallistuminen niihin on varmasti helpompaa. Kaikille avoimella toiminnalla halutaan viestiä sitä, että palvelun tarjoajan lähtökohdista riippumatta kaikki perheet ovat tervetulleita kaikkeen toimintaan. Toisin sanoen palveluja saamisen edellytyksenä ei Keravalla ole esimerkiksi minkään järjestön jäsenyys, jolloin asiakkaiden ei tarvitse sitoutua mihinkään, vaikka lisää jäseniä toivotaankin monesti talkoohengellä toimiviin järjestöihin. Näin siis palveluilla pystytään tasavertaisemmin vastaamaan keravalaisien lapsiperheiden tarpeisiin. Kun palvelua on saatavilla oman kodin läheltä, auttaa se varmasti myös muiden perheiden kanssa verkostoitumista ja etenkin näiden verkostosuhteiden ylläpitoa muulloinkin kuin vain avointen varhaiskasvatuspalveluiden äärellä. Tästä näkökulmasta katsottuna voikin todeta, esimerkiksi Hyväriin ja Nylyndiin (2010, 29) viitaten, että keravalaiset avoimet varhaiskasvatuspalvelut ehdottomasti vastaavat lapsiperheiden tarpeisiin, kun ne tukevat perheitä ja edistävät perheiden hyvinvointia. Tämä tapahtuu, kun syrjäytymistä aiheuttavia sosiaalisia ongelmia ehkäistään ja korjataan sekä perheiden voimavaroja edistetään mahdollistamalla kaikille keravalaisille perheille yhteisöihin osallistuminen ja yhteisöllinen vuorovaikutus ja tarjoamalla paikka yhdessäololle. Tämä on ehdottomasti tarpeen nyky-yhteiskunnassa, jossa muun muassa Forssin ja Vatula-Pimiän (2007, 191) mukaan yhä moninaistuvammat perheet, yksin eläminen ja kiire saavat aikaan henkisen tuen kysynnän kasvua yhä enenevässä määrin.

Ainutlaatuisuus nousee tutkimukseni mukaan siitä, että ilman perhekahviloiden toimintaa ei vastaavia kokoontumismahdollisuuksia Keravalla ole. Toki kukin voi ottaa perheensä milloin tahansa ja lähteä käymään kahvilassa, mutta tällöin verkostoituminen muiden perheiden kanssa on huomattavasti haasteellisempaa kuin perhekahviloissa, joissa kahvilla käymisen pääasiallinen tarkoitus on kuitenkin sosiaalisten kontaktien tarjoaminen samanlaisessa elämäntilanteessa oleville perheille, kuten MLL perhekahvilatoiminnastaan kertoo (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keravan yhdistys ry 2013a). Pitkän linjan toiminnan mainitsemisella vastauksissa haluttiin nostaa esille se, että avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin on Keravalla panostettu jo useiden vuosien ajan. Esimerkiksi kunta on aloittanut oman avoimen varhaiskasvatus-toimintansa jo vuonna 1973 leikkipuistotoimintana (Keravan kaupunki 2005, 5). Lisäksi seurakunnalla on avointa toimintaa ollut vuodesta 1990 lähtien ja Helluntaiseurakunnan muskari-toimintaa on pyritetty viimeiset kahdeksan vuotta.

Tutkimukseni mukaan avoimilla varhaiskasvatuspalveluilla on Keravalla laaja kysyntä. Toisin sanoen avoimille varhaiskasvatuspalveluille on Keravalla tarvetta ja se varmasti motivoi toimijoita pitämään yllä laadukasta toimintaa ja, kuten vastaukset palveluiden kehittämisestä osoittavat, myös kehittämään sitä. Tulevaisuudessa kysyntä tulee entisestään kasvamaan, kun siis perheiden moninaistuessa ja elämäntahdin nopeutuessa sosiaalisten kontaktien ja tuen tarpeet lisääntyvät. Näin ollen jo tällä hetkellä, mutta erityisesti myös tulevaisuudessa tulisi avoimen varhaiskasvatuksen palveluja Keravalla lisätä. Palvelujen lisäämiselle löytyisi kiinnos-

tusta jo nyt, mutta resurssit eivät anna myöden. Niinpä kysymys kuuluukin, miten saada talous kestäväksi ja kuitenkin samalla pystyä vastaamaan yhä kasvaviin perheiden tarpeisiin asiakaslähtöisesti. Toivon mukaan pääasiassa maksuttomista palveluista ei päädytä tulevaisuudessa perimään maksuja, vaan löydetäisiin vaikka entistä tiiviimmällä toimijoiden yhteistyöllä ja verkostoitumisella ratkaisuja maksuttomien ja laadukkaiden palvelujen ylläpidon jatkamiseen ja kehittämiseen sekä perheiden tarpeisiin vastaamiseen. Esimerkiksi tilojen vuokratkustannuksia, jotka kyselyn vastauksissa mainittiin olevan huomattavasti pulmia toimintojen ylläpidolle, voisi harkita jaettavan eri toimijoiden kesken tilojen yhteisvuokraamisella, jolloin tilatkin tulisivat varmasti hyödynnettyä 100 prosenttisesti, eikä silloin maksettaisi ainakaan niistä turhia kustannuksia aiheuttavista hetkistä, jolloin tilat mahdollisesti eivät ole käytössä. Myös yhteistyö tässäkin asiassa kaupungin kanssa olisi tutkimukseni mukaan tervetullutta ja kaikkien osapuolten etu, otettaessa huomioon Möttösen ja Niemelänkin (2005, 67) korostama sosiaalinen pääoma, jota avoimen varhaiskasvatuksen toimijat ovat varmasti Keravalla tuottaneet kaupungillekin sosiaali- ja terveydenhuollon kulujen vähentämisen kautta. Sillä kuten tutkimuksestani ilmeni, voisi tiukka taloudellinen tilanne johtaa toimintojen vähentämiseen tai jopa lopettamiseen, eikä se olisi kenenkään etu ja tietäisi varmasti lisää kustannuksia kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollossa.

7.2 Avoimeen varhaiskasvatukseen kohdistuvia kehittämistarpeita

Jotta avoimen varhaiskasvatuksen palvelut vastaisivat entistä paremmin lapsiperheiden lisääntyviin tarpeisiin, tulisi palveluja siis lisätä, mutta myös kehittää. Kehittämisessä tärkeää olisi resurssien tukeminen sekä erilaisten perheiden ja erilaisten tarpeiden huomioiminen erilaisen toiminnan kautta, mutta ennen kaikkea myös toimijoiden välinen yhteistyö, jonka avulla palveluiden kehittämiseen voisi olla paremmat mahdollisuudet.

Taloudellisten resurssien tukemisen ohella resurssien tukemisessa nousi esille tilatarpeiden huomioiminen asuntopuunnittelussa. Tällä tarkoitetaan sitä, että rakennettaessa uusia asuntoalueita Keravalle, tulisi samalla huomioida myös avoimen varhaiskasvatuksen tilatarpeet, jotta myös näille uusille asuntoalueille saataisiin levitettyä palveluja. Tällöin pystyttäisiin edelleenkin mahdollistamaan avointen varhaiskasvatuspalvelujen sijoittaminen kaikkien ulottuville, mikä on hyvin tärkeää ja arvokasta keravalaisille avoimille varhaiskasvatuspalveluille. Myös erilaiset perheet ja perheiden erilaiset tarpeet tulisi tutkimukseni mukaan huomioida palveluja kehitettäessä, mikä tarkoittaa toisin sanoen sitä, että näin ei tällä hetkellä tapahdu. Vastauksista nousi esille monia hyviä näkökulmia palveluiden kehittämiseen. Niissä mainittiin iltatoiminnan lisääminen, keskusteluryhmät, odottavien äitien ja isien pienryhmätoiminta, isien oma toiminta sekä työssä käyvien yhden huoltajan perheiden huomioiminen. Vastauksissa todettiin myös, että toimintaa ei kuitenkaan tulisi liikaa eriyttää, mikä onkin tärkeä huomioida, koska pitemmän päälle sellainen ei varmasti palvelisi ketään; resurssit moniin eri

toimintoihin eivät riittäisi, asiakasmäärät saattaisivat pysyä melko alhaisina ja kustannukset suurina, jolloin toiminta ei ehkä kannattaisi. Yksi tapa huomioida erilaiset perheet ja erilaiset tarpeet voisi olla asiakasnäkökulman kartoittaminen, sen selvittäminen, millaisille palveluille ja toiminnoille olisi tällä hetkellä Keravalla tilausta myös asiakkaiden näkökulmasta. Tällä hetkellä on nimittäin yleistä, että palveluja pyritään kehittämään asiakkaiden mielipiteiden ja näkökulmien mukaisesti (Ihalainen & Kettunen 2011, 22). Näin onkin tavoitteena myös tässä opinnäytetyössä, jossa sekä käyttäjien että toimijoiden näkökulmat ja tarpeet on tarkoitus ottaa huomioon kehittämistä suunnitellessa.

Tutkimukseni mukaan yhteistyö muiden avoimia varhaiskasvatuspalveluja Keravalla tuottavien kanssa nähdään merkityksellisenä. Nykyisellään yhteistyö on pitkälti toiminnan suunnittelua päällekkäisyyksien välttämiseksi. Päällekkäisyyksien välttämisellä toimijat tarkoittavat sitä, että he eivät tarjoa toimintaa samana päivänä samaan kellonaikaan samassa kaupunginosassa, vaan mahdollistavat yhteissuunnittelulla muun muassa samoille perheille useiden eri palvelujen käyttämisen. Mahdollisuudet perheiden tarpeisiin vastaamisen parantamiseksi yhteistyöllä kuitenkin ymmärretään ja muunkinlaisesta yhteistyöstä oltaisiin selkeästi kiinnostuneita. Näin ollen tahtotila sekä juuret toiminnan kehittämiseksi yhteistyössä perheiden hyväksi on olemassa; perheisiin halutaan panostaa, mutta nykypäivänä se ei yksin aina ole niin helppoa. Möttönen ja Niemelä (2005, 87-88) sanovatkin tällä hetkellä uskottavan, että monimutkaistuva ja nopeasti muuttuva toimintaympäristö saa aikaan organisaatioiden riippuvuutta toisistaan, että olemme siirtymässä palvelukunnasta verkostokuntaan, jossa yksittäinen toimija ei pärjää pelkästään omilla toimillaan, vaan menestyminen edellyttää liittoutumista ja kumpuunutta muiden toimijoiden kanssa. Jos heitä on uskomisen, niin haluttaessa Keravalla panostaa avoimeen varhaiskasvatukseen, sen kehittämiseen ja perheisiin jatkossakin, menestyä, tarkoittaisi se mielestäni yhteistyötä ja verkostoitumista muiden avointen varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien kanssa entistä tiiviimmin. Yhden mahdollisuuden tähän yhteistyön kehittämiseen voisi avata mahdollinen Ehkäisevän työn toimikunnan eli EHKY:n hankerahoitus, joka mahdollistaisi taloudellisten resurssien kohdentamisen yhteistyön kehittämiseen, esimerkiksi jonkin yhteisen uuden palvelun kehittämiseen, yhteisten tilojen hankkimiseen tai muuhun vastaavaan. Tällöin ainakaan kehittämisen suurimpana esteenä ei olisi tiukka talous, joka tutkimuksen mukaan tällä hetkellä rajoittaa yhteistyön kehittämistä.

8 Lapsiperheille suunnatun kyselyn tulokset ja johtopäätökset

Tutkimukseni mukaan keravalaiset lapsiperheet tarvitsevat avoimia varhaiskasvatuspalveluja pääasiassa lapsen sosiaalisuuden ja sosiaalisten taitojen harjoittamiseen, vanhempien sosiaalisten kontaktien luomiseen ja ylläpitämiseen, vertaistuen ja hengähdystauon saamiseen sekä yleisesti ohjelman, virikkeen ja vaihtelun saamiseen ja arjen rytmytykseen. Näiden lisäksi palveluja tarvitaan myös hengellisyyden sekä päivähoitoon totuttelemisen vuoksi. Yhden huolta-

jan perheissä palveluja tarvitaan pääasiassa lapsen sosiaalisuuden ja tekemisen tarpeeseen sekä vanhemman sosiaaliin tarpeisiin. Näihin lapsiperheiden ja erityisesti yhden huoltajan perheiden tarpeisiin nähdään vastattavan laadukkailla, suosituilla, toimivilla ja tarpeellisilla palveluilla. Palvelujen laadukkuutta, suosiota, toimivuutta ja tarpeellisuutta kuitenkin heikentävät niiden supistaminen, väenpaljous, uskonnollisuus ja tiedottaminen sekä edelleen se, että niiden tarjonta ei ole tasapuolista, mikä luo tarpeen palvelujen kehittämiseksi.

8.1 Tutkimuksen taustatiedot

Opinnäytetyöni lapsiperheille suunnattuun kyselyyn vastasi 93 vastaajaa. Näistä vastauksista yhden huoltajan perheiden vastauksia oli 11. Seuraavassa tutkimuksen taustatiedoissa pyrin kuvaamaan aineistoa sekä tekemään siitä johtopäätöksiä vastaajien ikä- ja sukupuolijakauman, talouden koon sekä palveluiden käytön kautta.

8.1.1 Vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma ja talouden koko

Vastaajista suurin osa oli 30-39-vuotiaita naisia, eikä alle 20-vuotiaita vastaajia ollut lainkaan. Tulos on melko odotetunlainen ajatellen nykypäivän yhteiskuntaa ja sitä tukevat tilastot; tuoreimman tilaston mukaan vuonna 2011 synnyttäneiden keski-ikä on 30,3 vuotta ja ensimmäisen lapsen synnyttäneiden keski-ikä, 28,4 vuotta (Suomen virallinen tilasto 2012c). Koska synnyttäneiden ikäjakauma painottuu selkeästi 30 ikävuoden paikkeille tarkoittaa se myös sitä, että tämän ikäisillä on myös eniten tarvetta käyttää alle kouluikäisten lapsiperheille suunnattuja palveluja, joille myös kyselyni oli suunnattu ja kuten tulokseni osoitti. Alle 20-vuotiaiden vastaajien puuttuminen selittyy tilastollisesti pitkälti alle 20-vuotiaiden synnyttäjien vähyydellä. Tuoreimman löytämäni tilaston mukaan vuonna 2010 alle 20-vuotiaita synnyttäjiä oli 2,3 prosenttia kaikista synnyttäneistä. (THL 2011, 2.)

Myös vastaajien sukupuolijakauma oli odotetunlainen. Vaikka isien mahdollisuuksia jäädä kotiin hoitamaan lasta pyritään koko ajan parantamaan, niin edelleen tilastojen mukaan esimerkiksi vanhempainrahaa, joka Kelan määritelmän mukaan sisältää äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan sekä erityisäitiysrahan, jaetaan huomattavasti enemmän äideille (Kela 2012, 6, 13). Näin ollen äidit ovat edelleen pääasiassa niitä, jotka hoitavat lapsia kotona ja siten myös käyttävät enemmän lapsiperheille suunnattuja palveluja, joiden kautta kyselyäni jaettiin. Yhden huoltajan perheiden ikä- ja sukupuolijakauma ei juuri eronnut kaikkien vastaajien vastaavasta.

8.1.2 Vastaajien talouden koko

Vastaajien talouden koko vaihteli yhden aikuisen ja lapsen taloudesta kahden aikuisen ja viiden lapsen talouteen. Selkeästi eniten (72%) vastaajista asui kahden aikuisen ja 1-2 lapsen taloudessa, toiseksi eniten vastaajien joukosta löytyi talouksia, joissa asui kaksi aikuista ja 3-5 lasta (15% talouksista). Tätä tulosta tukee mielestäni hyvin tuorein saatavilla oleva tilasto lapsiperheiden yleisimmästä perhemuodosta vuodelta 2011, jonka mukaan yleisimpänä Suomessa oli avioparin perhe (61% lapsiperheistä). Avoparien lapsiperheitä oli 19 prosenttia. Näin ollen yhteensä 80 prosenttia lapsiperheistä kuului kahden aikuisen talouteen. Lapsiperheistä yhden aikuisen talouksia oli noin 20 prosenttia. Yhden aikuisen talouksia vastaajien joukossa oli vastaavasti 12 prosenttia. Vaikka tiedot ovatkin vuodelta 2011, ovat ne tähän päivään verrattuna hyvin suuntaa-antavia. Merkittäviä muutoksia ei tilastoissa vuoden-parin sisällä tapahtu, mutta ottaen huomioon pienet muutokset vuosittain, ovat vastaajien talouksien koot aikuisten osalta hyvin tilaston kaltaisia ja siten mielestäni tukevat myös tulosteni luotettavuutta. (Suomen virallinen tilasto 2012a.)

Kaikkien 93 vastaajan talouksissa oli yhteensä 184 lasta. Näistä kahden lapsen talouksia oli selkeästi siis eniten eli 47 taloudessa. Alle kouluikäisiä lapsia vastaajien talouksissa oli 160. Näistäkin eniten talouksia oli kahden alle kouluikäisen talouksissa, joita oli 52 taloutta. Tuoreimpaan saatavilla olevaan tilastoon vuodelta 2011 verratessa lasten määrässä talouksissa on huomattava yhdenmukaisuus. Niin tilastojen kuin kyselyn tulostenkin mukaan eniten löytyy kaksilapsisia talouksia, toiseksi eniten yksilapsisia talouksia, kolmanneksi eniten kolmelapsisia talouksia ja vähiten neljän tai enemmän lapsen talouksia. (Suomen virallinen tilasto 2012b.)

Verratessani edelleen kaikkien kyselyyn vastanneiden lasten määrää talouksissa vastaavaan yhden huoltajan perheiden lasten määrään, olivat tulokset hyvin samansuuntaisia. Kaikkiaan yhden huoltajan talouksissa lapsia oli 26. Näistä kahden lapsen talouksia oli jälleen eniten. Sama tilanne oli myös alle kouluikäisten lasten kohdalla. Heitä yhden huoltajan talouksissa oli yhteensä 22. Talouksia, joissa yhden huoltajan kanssa asui kaksi alle kouluikäistä lasta, oli eniten.

8.1.3 Palveluiden tunnettavuus ja käyttö

Tutkimukseni mukaan selkeästi tunnetuin toimija ja palveluiden tarjoaja Keravan avoimessa varhaiskasvatuksessa on Keravan seurakunta. Seuraavaksi parhaiten tunnetaan MLL ja kaupunki. Vähiten keravalaiset lapsiperheet ovat tietoisia Helluntaiseurakunnasta avoimen varhaiskasvatuksen toimijana ja palveluntarjoajana sekä erityisesti Folkhälsanista, jota ei kukaan vastaaja maininnut vastauksissaan. Uskoisin Keravan seurakunnan nousseen tässä kyselyssä tunnetuimmaksi avoimen varhaiskasvatuksen toimijaksi ja palvelun tuottajaksi ainakin sen

vuoksi, että sillä on myös eniten palveluja tarjottavana (avoin päiväkerho, vanhemmatlapsikerho, äitien olohuone, muskarit ja päiväkerhot) ja siten myös varmasti eniten asiakkaita. Tutkimukseni seurakuntaa koskevaa tulosta tukee myös Alilan ja Portellin tutkimuksen tulos, jonka mukaan seurakunta on keskeisessä roolissa avointen varhaiskasvatuspalvelujen järjestäjänä suuressa osassa Suomen kuntia (Alila & Portell 2008, 74). Folkhälsanilla on tällä hetkellä hieman hiljaista palvelun suhteen (kahvila), mikä varmasti selittää sen, että heitä ei mainittu lainkaan vastauksissa. Myös heidän palvelujensa suuntaaminen suomenruotsalaisille rajoittaa käyttäjäkuntaa erilailla kuin muilla palveluntarjoajilla, mikä varmasti osaltaan selittää tulosta. Uskoisin palveluiden määrän selittävän myös muiden palveluiden tarjoajien tulosta kyselyssä. MLL:lla on tarjottavanaan neljää palvelua (perhekahvilat, liikuntakahvila, isälapsi-liikunta ja kotiäitien ja -isien jumppa), joista kolmea on tarjoilla arkisin päiväsaikaan, kaupungilla kolmea palvelua (leikkikoulutoimintaa, naperokerhoa ja asukaspuistoja) ja helluntaiseurakunnalla yksi palvelu (muskari). Palvelujen määrän lisäksi osittain tulosta selittämässä voisi olla se, että suurimpaan osaan seurakunnan palveluista ei tarvitse hakea tai ilmoittutua etukäteen. Tämä varmasti helpottaa palveluiden käyttöä ja siten myös tunnettavuutta, kun perheet voivat halutessaan vaihdella palvelujen käyttöään, eikä niiden käyttöön tarvitse sitoutua samalla lailla kuin ehkä silloin, kun niihin on ilmoittauduttu etukäteen. Kaupungin palveluiden luonne on päinvastainen; suurimpaan osaan palveluja on haettava hakulomakkeella, jolloin palvelun käyttäjät varmasti sitoutuvat käyttämäänsä palveluun enemmän ja siten vaihtelevat käyttämiään palveluja vähemmän ja edelleen tutustuvat muihin palveluihin vähemmän. Tällainen eri toimijoiden palveluiden luonne-ero ei suinkaan luo kilpailua asiakkaista toimijoiden välille, vaan ennen kaikkea kertoo toimijoiden verkostoitumisesta ja yhteistyöstä, kun tarjolla on niin säännöllisen kuin satunnaisenkin käytön mahdollistavia palveluja tasapuolisesti (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2012a). Yhden huoltajan perheiden tulokset eivät juuri yllä mainituista poikenneet.

Kaupungin palveluista tunnetuimpia ovat leikkikoulupalvelut ja vähiten tunnetuimpia asukaspuistot ja puistot. Tulos puistojen osalta on hieman yllättävä, sillä puistothan ovat käytettävissä kaiken aikaa ja niitä on tarjolla ympäri Keravaa ja lisäksi niiden käyttäminen on maksutonta toisin kuin leikkikoulujen. Niinpä mieleen nouseekin kysymys, eikö asukaspuistoja ja puistoja mielletä avoimen varhaiskasvatuksen palveluiksi etenkin tällä hetkellä, kun niissä ei ohjattua toimintaa ole. Jos näin on, niin tulisikin miettiä, miten myös puistot saataisiin palvelemaan asiakkaita paremmin avoimen varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Lisäksi mielenkiintoista on, että lähes viidesosa (19%) kaupungin palveluita maininneista vastaajista mainitsi vastauksissaan kaupungin kerho/kerhotoiminnan sen enempää sitä määrittelemättä. Tämä toisaalta voi kieliä siitä, että kaupunki osittain tunnetaan palveluntarjoajana paremmin kuin sen tuottamat palvelut. Yhden huoltajan perheiden osalta ei yksikään kaupungin palvelu erotunut joukosta. Ainoastaan Naperokerhoa koskeva tulos poikkesi yllä mainitusta; mikään yhden huoltajan perhe ei maininnut vastauksissaan Naperokerhoa.

Seurakunnan tarjoamat palvelut ovat melko tasaisesti tunnettuja. Tunnetuimpana palveluista näyttäytyivät perhekerhot, vähiten tunnettuina muskarit. Perhekerhojen tulosta selittänee se, että ne pitävät sisällään kolme eri kerhoa ja muskareiden tulosta se, että vastauksissa mainittiin muskareita huomattavasti enemmän, mitä seurakunnan tulos näyttää. Osassa vastauksia kun ei ollut eritelty, olivatko muskarit seurakunnan vai helluntaiseurakunnan tarjoamia, jolloin ne oli sijoitettava muuta-otsakkeen alle ja, jolloin ne edelleen vähensivät seurakunnan tulosta. Samankaltaisesti kuin kaupungin tuloksissa, mainittiin jopa yli neljäsosassa (27%) vastauksia määrittelemätön kerho tai kerhotoiminta tai pelkästään seurakunta. Näin ollen myös seurakunnan tuloksissa tämä saattaa kieliä siitä, että osittain seurakunta tunnetaan palveluntarjoajana paremmin kuin sen tuottamat yksittäiset palvelut. Yhden huoltajan perheiden tulos oli hyvin samankaltainen.

Helluntaiseurakunnan tulos on odotetunlainen. Muskarit ovat ainoana avoimen varhaiskasvatuksen palveluna luonnollisesti myös tunnetuin palvelu. MLL:n tulos taas hieman yllättää. Perhekahvilat ja kahvilatoiminta on selkeästi tunnetuin palvelu (80%), mutta ainoastaan yhdellä vastaajalla oli tiedossa MLL:n liikuntaan liittyvän palvelu, joka sijoittui tuloksissa MLL:n ja MLL:n palvelut otsakkeen alle, joihin 20 prosenttia vastauksista liittyivät. MLL:n liikunnallisten palvelujen tunnettavuuteen tulisi siis ehdottomasti panostaa.

Muun tietoisuuden tulos keravalaisista avoimista varhaiskasvatuspalveluista osoittautui mielestäni mielenkiintoisimmaksi. Kokonaisuudessaan muu tietoisuus keräsi toiseksi eniten mainintoja (26%) kaikista tähän kysymykseen liittyvistä maininnoista. Maininnat pitivät pääosin sisällään sekalaisia palveluja (70%), joissa toimijaa ei oltu mainittu, eikä vastauksesta voinut päätellä, kenen toimijan palvelusta oli kyse, koska myös muilla toimijoilla oli samoja palveluja, kuten muskarit (seurakunnalla ja helluntaiseurakunnalla). Lisäksi sekalaiset palvelut käsittivät palveluja, joissa vastaajilla oli sekoittunut toimijat sekä heidän palvelunsa keskenään, kuten ”MLL:n naperokerho” (=kaupungin naperokerho) tai ”srk:n leikkikoulut” (=kaupungin leikkikoulut), palveluja, joita ei lueta selkeästi säännöllisiksi avoimen varhaiskasvatuksen palveluiksi, kuten ”seurakunnan pyhäkoulu” sekä palveluja, joita Keravalla on joskus ollut tarjolla, mutta ei tällä hetkellä ole, kuten ”kaupungin lapsiparkki”. Sekalaisten palvelujen lisäksi muutamassa maininnassa annettiin suoraa palautetta siitä, että palveluista on hankala löytää tietoa. Tämä tulos kertoo siitä, että vaikka keravalaiset lapsiperheet tuntevatkin osittain hyvin keravalaisen avoimen varhaiskasvatuksen toimijat ja heidän palvelunsa, niin on myös olemassa paljon lapsiperheitä, jotka eivät kunnolla tunne toimijoita tai heidän palvelujaan. Niinpä palveluiden tunnettavuutta keravalaisien lapsiperheiden keskuudessa tulee ehdottomasti parantaa. Tätä päätelmää tukee sekä vuonna 2009 Keravan avoimelle varhaiskasvatukselle valmistunut opinnäytetyö, jonka tulosten mukaan tiedottaminen avoimista varhaiskasvatuspalveluista ei ole tarpeeksi kattavaa ja selkeää että Alilan ja Portellin tutkimustuloksiin pohjautuva kehittämissuositus avoimen varhaiskasvatuksen tiedotuksen tehostamisesta (Pouk-

ka & Schneider 2009, 2; Alila & Portell 2008, 87). Lisäksi kaiken kaikkiaan kolmasosa kyselyyn vastanneista ei maininnut vastauksissaan lainkaan toimijoita. Pohtia sopiikin, miksi avoimen varhaiskasvatuksen tiedottamista ei ole saatu parannettua, vaikka asiasta on tiedetty jo muutamana vuosi sitten.

Suurin osa kyselyyn vastanneista oli joskus käyttänyt tai käytti tällä hetkellä keravalaisia avoimia varhaiskasvatuspalveluja. Ainoastaan kahdeksan vastaajaa 93 vastaajasta ei ollut koskaan käyttänyt ko. palveluja. Lisäksi neljä vastaajaa oli joskus käyttänyt palveluja, mutta ei käyttänyt tällä hetkellä. Kaikista 85:stä palveluita joskus käyttäneestä vastaajasta viikoittain avoimia varhaiskasvatuspalveluja oli käyttänyt/käytti 72 vastaajaa eli noin 85 prosenttia vastaajista, kuukausittain palveluja oli käyttänyt/käytti seitsemän vastaajaa (8%) ja harvemmin palveluja oli käyttänyt/käytti kuusi vastaajaa (7%). Niinpä voinkin todeta, että keravalaisia avoimia varhaiskasvatuspalveluja käytetään pääasiassa säännöllisesti viikoittain. Tämän päätelmän vahvistaa kyselyn myöhempi tulos palvelujen kuvaamisesta säännöllisesti käytetyiksi. Säännöllisyys nousi myös yhden huoltajan perheiden vastauksissa ensisijaiseksi, joskin palveluja harvemmin käyttäviä oli huomattavasti enemmän kuin kokonaistuloksessa. Kaikista 11:stä yhden huoltajan perheestä palveluja joskus käyttäneitä oli kahdeksan ja heistä edelleen viikoittain palveluja käytti tai oli käyttänyt viisi vastaajaa eli noin 63 prosenttia vastaajista, ja harvemmin palveluja käyttäviä kolme eli noin 38 prosenttia vastaajista.

Säännöllisen palvelujen käytön näen erittäin positiivisena, sillä silloin palveluilla on parhaat mahdollisuudet perheiden hyvinvoinnin tukemiseen. Yhden huoltajan perheillä säännöllinen palvelujen käyttö on mielestäni erityisen tärkeää, etenkin mikäli perheen turvaverkot, kuten Söderling (2009,3) asian ilmaisee, ovat kapeat. Tällöin palvelut pystyvät erityisesti vastaamaan yhteiskunnan perhepoliittiseen tehtävään tukemalla sosiaalisuutta ja eri elämäntilanteissa olevien ihmisten vuorovaikutusta ja siten edelleen ennaltaehkäisemään syrjäytymistä, jotta perheet eivät joutuisi sosiaalisen elämän ulkopuolelle (Lainiala 2010, 8; Ihalainen & Ketunen 2011, 100). Tulos kuitenkin herättää myös pohtimaan sitä, kuinka tiivis yhteisö kunkin avoimen varhaiskasvatuspalvelun ympärille Keravalla on muodostunut sekä sitä, kuinka helppoa tai haastavaa uuden lapsiperheen on tähän liittyä. Tämä etenkin, kun kyselyn vastauksissa on ollut ”kokeiltiin kerran ja todettiin että ei ole meidän juttu” -tyyppisiä kommentteja. Useinhan yhteisöjen luonteelle ominaisesti yhteisöissä vedetään jonkinlaista rajaa ”meidän” ja ”heidän” välille, jolloin yhteisöihin liittyminen voi edellyttää hyväksyntää muilta yhteisön jäseniltä. Rajanveto luo turvaa yhteisön sisälle ja siten vahvistaa yhteisöllisyyttä, mutta vastaavasti voi aiheuttaa ulossuljetulle huonoja, syrjäyttäviäkin, kokemuksia. (Pessi & Seppänen 2011, 295.) Avoimen varhaiskasvatuksen palvelujen näkökulmasta ”meillä” saatettaisiin tarkoittaa juuri säännöllisiä palveluiden käyttäjiä ja ”heillä” esimerkiksi palveluja satunnaisesti käyttäviä. Niinpä olisikin erityisen tärkeää tuoda avoimia varhaiskasvatuspalveluja entistä enemmän esille, jotta niihin olisi uusien lapsiperheiden tai satunnaiskäyttäjien myös helppoa

tulla mukaan. Tällaista palvelujen esille tuomista voisi olla esimerkiksi muutaman kerran vuodessa järjestettävät avoimen varhaiskasvatuksen päivät. Tällöin toimijoita ja niiden palveluja voitaisiin esitellä vaikkapa toritapahtuman yhteydessä tai leikkipuistossa, jolloin uudet palveluista kiinnostuneet lapsiperheet pääsisivät tutustumaan palveluihin ja luomaan kontakteja, mikä varmasti helpottaisi uutena palveluihin mukaan tulemistä.

Kun vastaajia pyydettiin kuvailemaan käyttämiään palveluja, nousivat seurakunnan palvelut selkeästi käytetyimmiksi palveluiksi Keravan avointen varhaiskasvatuspalvelujen joukossa. Toiseksi eniten vastaajat kertoivat käyttävänsä kaupungin avoimia varhaiskasvatuspalveluja, kolmanneksi eniten helluntaiseurakunnan palveluja ja neljänneksi MLL:n palveluja. Tulos eroaa palvelujen tunnettavuudesta lähinnä MLL:n osalta. Syynä eroon on varmasti se, että, vaikka MLL on suhteellisen tunnettu avoimen varhaiskasvatuksen toimija Keravalla, on sen palveluiden käyttö tutkimukseni mukaan kuitenkin epäsäännöllisempää kuin esimerkiksi erilaisissa kerhoissa käyminen. Lisäksi asiaan vaikuttanee se, että MLL:n palveluista tulosteni mukaan käytetään lähinnä perhekahvilapalvelua, kun taas seurakunnan ja kaupungin palveluista käytetään useampia eri palveluja, jolloin myös käyttäjiä on varmasti huomattavasti enemmän.

Yhden huoltajan perheiden osalta eniten käytetään seurakunnan palveluja ja toiseksi eniten helluntaiseurakunnan palveluja. Kolmanneksi eniten yhden huoltajan perheet käyttävät MLL:n palveluja ja neljänneksi eniten kaupungin palveluja. Tulos eroaa jonkin verran saamastani kokonaistuloksesta. Eniten siinä huomiota herättää kaupungin palvelujen vähäinen käyttö. Syy kaupungin palvelujen vähäiseen käyttöön saattaa löytyä taloudellisista syistä, johon eräs yhden huoltajan perheen vanhempi myöhemmässä vastauksessaan viittaa.

8.2 Lapsiperheiden tarpeet

Avoimen varhaiskasvatuksen palveluja käytetään Keravalla lähes yhtä paljon lapsen kuin vanhemmankin tarpeita ajatellen. Niin lapsen kuin vanhemmankin tarpeet ovat osittain samoja. Kokonaistulokset ovat samansuuntaisia Alilan ja Portellin toimijoille suunnatun kyselyn tulosten kanssa. Heidän tuloksissaan tarpeellisinta avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa on tukea lasten varhaiskasvatusta. Toiseksi tärkeimmäksi heidän tuloksissaan nousi lasten sosiaalisen kehityksen tukeminen ja kolmanneksi vanhempien mahdollisuus aikuiskontakteihin. (Alila & Portell 2008, 41.) Yhden huoltajan perheiden kohdalla avoimet varhaiskasvatuspalvelut vastaavat Keravalla pääasiassa lapsen sosiaalisuuden tarpeeseen, lapsen tekemisen tarpeeseen sekä vanhemman sosiaalisiin tarpeisiin.

Lapsen tarpeita ajatellen avoimia varhaiskasvatuspalveluja käytetään sosiaalisuuden ja sosiaalisten taitojen harjoittamisen tarpeisiin. Sosiaalisuuteen liittyviä tarpeita ovat seuran saaminen toisista lapsista, leikkikavereiden saaminen, muiden lasten tapaaminen, muiden lasten

näkeminen, oman ikäinen seura ja kaverit sekä erityisesti vanhemman näkökulmasta tietoinen sosiaalistaminen. Sosiaalisten taitojen harjoittamiseen liittyviä tarpeita ovat puolestaan vuorovaikutustaitojen oppiminen sekä ryhmässä toimimisen oppiminen eli ryhmäkokemukset. Nämä sosiaalisuuteen voimakkaasti liittyvät tekijät vahvistavat Merja Koivulan arkihavaintoihin ja tutkimuksiin perustuvan toteamuksen siitä, että yhteisöjen merkitys on jo pienten lasten elämässä suuri. Koivulan mukaan osallistumalla yhteisöihin lapset rakentavat omaa identiteettiään, omaksuvat vertaiskulttuurin keskeisiä periaatteita sekä harjoittelevat sosiaalisia ja vuorovaikutustaitojaan. Tämä tarkoittaa siis sitä, että lapset oppivat ja kehittyvät yhteisöihin ja niiden sosiokulttuurisiin käytänteisiin osallistumalla. (Koivula 2010, 11-12.) Näin ajateltuna avointen varhaiskasvatuspalvelujen merkitys etenkin kotona hoidossa oleville lapsille ja heidän hyvinvoinnilleen on suuri; palvelut synnyttävät käyttäjissä emotionaalisen läheisyyden ja positiivisten vuorovaikutussuhteiden kautta voimavaroja, joilla on edelleen suuri merkitys perheympäristön turvalliselle rakentumiselle (Walsh 1996, 3). Merkitys vain korostuu, kun kyseessä perhe, jolla sosiaalinen turvaverkko on kaventunut.

Vanhemman tarpeita ajatellen avoimia varhaiskasvatuspalveluja käytetään puolestaan sosiaalisten kontaktien luomiseen ja ylläpitämiseen, vertaistuen saamiseen sekä hengähdystaukoon. Sosiaalisten kontaktien luomisen ja ylläpitämisen tarpeisiin liittyy toisten vanhempien tapaa-minen ja näkeminen, seuran saaminen, sosiaaliset kontaktit ja tutustuminen. Vertaistukea on muun muassa se, että vanhempi ”saa vaihdettua ajatuksia muiden samassa tilanteessa olevien kanssa”. Kuten lapsen, myös siis vanhemman hyvinvoinnille avoimilla varhaiskasvatuspalveluilla on suuri merkitys; palveluita käyttäessään vanhemmat saavat voimavaroja toisista vanhemmista. Voimavarat ovat Kangaspunnan ym.:n mukaan niitä tekijöitä, jotka auttavat vanhempia muun muassa kehittymään vanhempina ja yhteisön jäsenenä sekä välttämään haitallisia kuormitustekijöitä sekä selviytymään niistä ja lapsen kasvattamisesta. Perheiden sisäisten voimavarojen ohella merkittävät keskeiset ulkoiset voimavarat syntyvät perheen saamasta sosiaalisesta tuesta ja lapsiperheiden palveluista, mikä tekee avointen varhaiskasvatuspalvelujen roolista vähintään ajan ja paikan tarjoajana vanhemmille erittäin merkittävän. (Kangaspunta, Kilku, Kaltiala-Heino & Punamäki 2005, 10.) Samantyyppisesti myös vuonna 2009 Keravalla nähtiin avointen varhaiskasvatuspalvelujen rooli, kun opinnäytetyön tulosten perusteella tuolloin suurin osa vastaajista kaipasi vertaistukea ammatillisen tuen sijasta (Poukka & Schneider 2009, 27).

Ajan ja paikan tarjoamisen lisäksi keravalaisten varhaiskasvatuspalvelujen merkitys tämän päivän lapsiperheille on mahdollistaa hengähdystauko. Hengähdystauko tarkoittaa vanhemmalle sitä, että hän saa päivään pienen hetken, jolloin hän voi antaa aikaa erityisesti nuoremalle lapselle tai hoitaa asioita, kuten käydä kaupassa, hoitaa kotia tai laittaa ruokaa. Tällainen ”luksukseksi” nimetty aika mahdollistuu, kun perheen lapsi tai perheen vanhin lapsista jää esimerkiksi leikkikouluun ilman vanhempaa. Näin ollen esimerkiksi leikkikoulu, joka

on 3-5-vuotiaille suunnattua tavoitteellista toimintaa, näyttäytyy vanhemmalle myös lasten-hoitopalveluna ja siten ehdottomasti myös voimavaroja tuottavana tekijänä.

Yleisiä tarpeita, joiden vuoksi avoimia varhaiskasvatuspalveluja käytetään, ovat tarpeet saada ohjelmaa ja virikettä sekä vaihtelua ja rytmiä arkeen. Yleisillä tarpeilla viitataan toimintaan ja ajanviettoon liittyviin tarpeisiin, jotka ovat yhteisiä niin lapsille kuin aikuisille. Ohjelmaan ja virikkeeseen liittyviä tarpeita ovat leikki, muskari, laulu, askartelu, toiminta ja tekeminen. Vaihteluun ja rytmiin liittyviä tarpeita ovat taas saada vaihtelua arkeen, rytmittää arkea käymällä palveluissa sekä käyttää palveluja ajankuluksi. Tuloksista on mukava huomata, että avoimia varhaiskasvatuspalveluja ei käytetä ainoastaan sen vuoksi, että lapsi pääsee toimi-maan, vaan myös sen vuoksi, että vanhempi saa jotain tekemistä. Näin ollen voi päätellä, että vanhemmat kokevat myös omalta kohdaltaan avoimet varhaiskasvatuspalvelut tärkeinä muun-kin kuin sosiaalisten kontaktien vuoksi ja että myös he ovat valmiina toimimaan. Lisäksi tulos kertoo siitä, että avoimia varhaiskasvatuspalveluja käytetään tukemaan perheen elämänhal-lintaa. Päivät kotona voivat tuntua pitkiltä, jos niissä ei ole tiettyä avointen varhaiskasvatus-palvelujen tuomaa rytmiä ja rakennetta.

Yllä mainittujen tarpeiden lisäksi avoimia varhaiskasvatuspalveluja käytetään hengellisyyden tarpeeseen sekä tarpeeseen toteutella päivähoitoon. Hengellisyyden tarve vaihtelee perhees-tä riippuen ja on hyvin henkilökohtaista. Päivähoitoon totutteleminen tarve puolestaan liittyy siihen, että vaikka lapsi ei päivähoidossa olekaan, halutaan lapsen tottuvan muun muassa ryhmässä toimimiseen muiden lasten kanssa, jotta päiväkotiin meneminen myöhemmin olisi hänelle helpompaa.

8.3 Lapsiperheiden tarpeisiin vastaaminen

Keravalaisten lapsiperheiden tarpeisiin vastataan ennen kaikkea laadukkailla, suosituilla, toi-mivilla ja tarpeellisilla palveluilla, jotka pitävät sisällään yhdessäoloa ja ohjelmaa. Näiden laadukkaiden, suosittujen, toimivien ja tarpeellisten palvelujen nähdään nousevan muun mu-assa hyvistä, monipuolisista, toimivista, riittävästä, tasokkaista, tärkeistä, edullisista, avoimis-ta ja mukavista palveluista sekä siitä, että palvelut ovat hyvin järjestettyjä ja odotusten mu-kaisia ja niihin ollaan tyytyväisiä. Mielenkiintoisena vastauksista nousi tässä kohtaa se, että vaikka palvelut ovatkin riittäviä, on niitä tarjolla riittävästi vain tietyillä alueilla Keravaa sekä erityisesti yhden huoltajan perheiden vastauksissa se, että palvelut ovat hyviä niille, jotka ovat kotona lasten kanssa. On todella harmillista, että näitä laadukkaita, suosittuja, toimivia ja tarpeellisia palveluja ei ole pystytty tarjoamaan tasapuolisesti ympäri Keravaa, sillä tällöin perheille ei myöskään ole pystytty turvaamaan mahdollisuutta hyvinvointiin tasapuolisesti. Tällöin edelleen Keravalla ei avointen varhaiskasvatuspalvelujen järjestämisessä ole onnistut-tu sen yhteiskunnallisessa ja yhteiskuntapoliittisessa tehtävässä täysin. Niinpä palvelujen ta-

sapuolinen tarjonta joka puolella Keravaa tulisi huomioida palveluja tulevaisuudessa kehitettäessä, jotta edistettäisiin Härmäläisen määrittelyn mukaan esimerkiksi kaikkien lasten kasvuoja, kaikkien vanhempana toimimisen edellytyksiä sekä kaikkien lasten yhteiskunnan jäsenyyteen kasvamista ja siten saataisiin aikaan merkittävää taloudellista ja sosiaalista hyötyä yhteiskunnallisesti. (Härmäläinen 2010, 228-229.) Lisäksi palveluja Keravalla kehitettäessä tulisi ottaa huomioon myös työssä käyvät lapsiperheet, jotta edullisia ja maksuttomia palveluja olisi tarjolla myös muulloin kuin arkipäivisin. Nykyisin lasten harrastukset ovat melko kalliita, eikä kaikilla työssä käymisestä huolimatta ole niihin varaa. Niinpä perheiden hyvinvoinnin tukemista olisi myös harrastustoiminnan tukeminen, josta myös Härmäläinen (2010, 238) artikkelissaan puhuu.

Yhdessäolo ja ohjelma nousevat ennen kaikkea leikistä, mutta myös laulusta ja musiikista, juttuseurasta, askartelusta, kahvista, tapahtumista ja hartaudesta. Niin yhdessäolo kuin yhdessä tekeminenkin on erittäin merkittävää yhteisöllisyydelle sekä edelleen perheiden hyvinvoinnille ja syrjäytymisen ehkäisemiselle, kuten Hyväri ja Nylundkin toteavat. Kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus, kohtaaminen sekä yhteistoiminta saavat aikaan hyvinvointia ja edistävät terveyttä (Hyväri & Nylund 2010, 29). Yhdessäolon kerrottiin vastauksissa muodostuvan muun muassa juttelusta, mikä mielestäni hyvin kuvaa sosiaalisten kontaktien saamisen tärkeyttä sekä yhteisestä keskustelusta, mikä puolestaan kuvaa ehkä jo hieman tärkeämmistä aiheista puhumista ja siten vertaistuen saamisen tärkeyttä samassa elämäntilanteessa olevilta. Näiden asioiden nouseminen tärkeiksi on luonnollista erityisesti kotona lapsiaan hoitaville perheille, joilla sosiaaliset kontaktit ehkä ovat kotonaolon johdosta rajoittuneet. Näin perheiden hyvinvoinnin tukemisessa mukana ollessaan, keravalaiset avoimet varhaiskasvatuspalvelut eivät ainoastaan saavuta omia tavoitteitaan, vaan laajemmin ajateltuna myös yhteiskuntamme perhepoliittisia hyvinvoinnin tavoitteita.

Mahdollisuutta vastata lapsiperheiden tarpeisiin laadukkailla, suosituilla, toimivilla ja tarpeellisilla palveluilla kuitenkin heikentävät palveluiden supistaminen, väenpaljous, uskonnollisuus ja tiedottaminen sekä edelleen se, että niiden tarjonta ei ole tasapuolista. Yhden huoltajan perheiden kohdalla tulos on samankaltainen.

Tutkimukseni mukaan palveluiden supistaminen, väenpaljous, uskonnollisuus ja tiedottaminen nousevat siitä että palvelut ovat huonoon aikaan, palveluissa on liian uskonnollista, palveluissa on liikaa väkeä, ryhmät ovat täynnä, palveluista tiedotetaan huonosti sekä sitä, että palveluja on lopetettu ja poistettu. Avoimen varhaiskasvatuksen toimijoiden mukaan palvelujen suuntaus onkin viime aikoina ollut supistaminen. Kun palvelujen määrää supistetaan, tarkoittaa se luonnollisesti, että samaa palvelua on käyttämässä yhä enemmän perheitä, jolloin ryhmät ovat siis täynnä. Täynnä olevissa ryhmissä puolestaan palveluiden annista on hankala nauttia, mikä ajaa osan lapsiperheistä pois, eikä kaikille halukkaille ole tilaa. Palveluille olisi

siis huomattavasti enemmänkin kysyntää, mikä tulisi palveluja kehitettäessä ottaa myös huomioon. Vaikka hengellisyys on yksi syy, miksi avoimia varhaiskasvatuspalveluja käytetään, on se monille myös syy, miksi palveluja ei halua käyttää. Toiset mainitsivat vastauksissaan syyksi sen, että eivät kuulu kirkkoon, jolloin eivät halua myöskään seurakuntien palveluja käyttää ja toiset taas palveluissa pidettävät hartaudet tai ”jeesustelun”, mikä rajoittaa palveluiden käyttämistä. Onneksi palvelut ovat kuitenkin monipuolisia, jolloin uskonnollisuuden ja uskonnottomuuden väliltä voi valita perheelleen sopivia palveluja. Ehdottomasti, kuten jo aiemmin on tullut esille, tulisi palveluiden tiedottamiseen panostaa. Tiedottamista parannettaessa tulisi kuitenkin ottaa huomioon se, että se saattaisi tuoda myös lisää käyttäjiä palveluille. Näin ollen ennen kuin tiedottamiseen ryhdyttäisiin panostamaan, tulisi pitää huolta siitä, että palveluja on riittävästi tarjolla, jotta ryhmät eivät olisi tupaten täynnä.

8.4 Avoimeen varhaiskasvatukseen kohdistuvia kehittämistarpeita

Kuten yllä jo totesin, tulisi keravalaisia avoimen varhaiskasvatuksen palveluja kehitettäessä ottaa yleisesti huomioon palvelujen esilletuominen, palvelujen ja ryhmien lisääminen, tasapuolisuus, työssäkäyvät perheet ja heidän tarpeensa sekä palveluista lapsiperheille tiedottaminen. Näiden lisäksi tutkimuksessani selvisi tätäkin yksityiskohtaisempaa tietoa siitä, mitä keravalaiset lapsiperheet avoimelta varhaiskasvatukselta toivovat ja siitä, mihin suuntaan palvelujen kehittämisessä lapsiperheiden näkökulmasta katsottuna tulisi lähteä; nykyisenlaisia palveluja perheiden tukemiseksi toivotaan lisää ja uutena toivotaan lastenhoitopalveluja, teemapäiviä, ulko- ja kesätoimintaa ja tukea vanhemmuuteen. Erityisesti yhden huoltajien perheiden kohdalla palveluja kehitettäessä tulisi lisäksi kiinnittää huomiota eriarvoisuuden vähentämiseen.

Lisää nykyisenlaisia palveluja pitivät sisällään enemmän kerhoja, lisää liikunnallista toimintaa, lisää musiikkihetkiä, uskonnosta riippumatonta toimintaa, leikkipuistotoimintaa sekä toimintaa iltapäiviin. Uusina palveluina lapsiperheet ehdottivat lastenhoitopalveluja, teemapäiviä, ulko- ja kesätoimintaa ja tukea vanhemmuuteen. Edelleen nämä pitivät sisällään puistoparkki ja -tätitoimintaa, lastenhoitoa, tanssia, tapahtumia, retkiä, toimintaa kesään, ulko-toimintaa ja opastusta vanhemmuuteen. Lastenhoitopalveluja kaivattiin lähinnä, jotta vanhempi pääsisi hoitamaan asioita hetkeksi. Niissä toiveena oli sekä palvelunumero-tyyppistä palvelua, johon soittamalla voisi saada hoitajan pariaksi tunniksi kotiin sekä puistoparkki ja -täti-tyyppistä palvelua, johon vanhempi voisi jättää lapsensa. Tällä hetkellä Keravalla ei ole tarjolla kummankaan tyyppistä lastenhoitopalvelua. Ainoastaan kaupungin leikkikoulu ja seurakunnan päiväkerho mahdollistavat vanhemmalle pienen hetken päivään, jossa lapsen voi viedä kerhoon ja itse käyttää lapsen kerhossaoloajan parhaalla katsomallaan tavalla. Yllä mainituista puistoparkki ja -täti-tyyppistä palvelua Keravalla kuitenkin on ollut ennen tarjolla. Resurssit lienevät syynä sen loppumiseen, mutta nyt voisi olla jälleen sopiva aika elvyttää

paljon toivottu palvelu takaisin. Tämä palvelisi lapsia, jotka pääsisivät leikkimään muiden lasten seuraan, mutta ennen kaikkea puistoparkki tukisi vanhempia ja heidän hyvinvointiaan, jolle myös löytyisi tilausta. Erilaiset teemapäivät sekä ulko- ja kesätoiminta uudentyypeisinä palveluina puolestaan olisivat mukavaa vaihtelua perinteisiin palveluihin. Osa vanhemmista olisi jopa valmiita maksamaan pienen palvelumaksun, mikäli tämäntyyppistä toimintaa järjestettäisiin, mikä osaltaan varmasti mahdollistaisi niiden järjestämistä paremmin. Vanhemmuuden tukemiseen liittyvälle opastukselle olisi myös tilausta.

Eriarvoisuuden nähtiin syntyvän kuntalisän sisarosuuden menettämisestä (50 €), mikäli perheessä käytetään leikkikoulu-palvelua enemmän kuin kerran viikossa sekä erityisesti sen suuremmasta taloudellisesta vaikutuksesta yhden huoltajan perheisiin kuin perheisiin, joissa on kaksi vanhempaa. Kuntalisän sisarosuuden menettämisen lisäksi palvelusta peritään maksua käytön mukaan, joka on kaksi kertaa viikossa käyttäville 25 €/kk/lapsi ja kolme kertaa viikossa käyttäville 30 €/kk/lapsi (Keravan kaupunki 2012c). Yhdessä kuntalisän sisarosuuden menettämisen ja palvelumaksun kanssa taloudellinen meno saattaa nousta 75-80 euroon kuukaudessa, joka on iso raha ja etenkin vielä yhden huoltajan perheessä, jonka köyhyysriski on Pylkkäsen (2009, 94) mukaan suurin kaikista kotitalouksista. Myös seurakunnan leikkikoulua vastaavan palvelun eli päiväkerhon käyttö on maksullista, mutta ei vaikuta kuntalisän sisaruuteen.

Robert Hagfors ja Jouko Kajanoja (2010, 113) ovat kehitelleet hyvän kehän teoriaa. Tämän teorian mukaan keskeistä hyvinvointiin panostamisessa on hyvinvoinnin edellytysten tarjoaminen mahdollisimman monille niin, että mahdollisimman harva puolestaan jää sivuun yhteiskunnan kehityksestä ja sen rakentamisesta. Lisäksi teorian taustalla vaikuttaa ajatus siitä, että huono-osaisuuden ehkäiseminen johtaa yleiseen eriarvoisuuden vähenemiseen, mikä lisää yhteenkuuluvuutta. Niinpä yhden huoltajan perheiden kohdalla tulisi tätä sisarlisän menettämistä ja palvelumaksuja tarkastella uudelleen, jotta palveluiden käytön tasapuolisuus kaikille mahdollistettaisiin taloudellisesti samalla lailla kuin päivähoitomaksuissakin, jossa maksun määräytymiseen vaikuttavat perheen koko ja tulot. Lisäksi sisarlisän menettämistä ja palvelumaksuja tulisi tarkastella uudelleen, jotta palveluiden käytön tasapuolisuus mahdollistuisi aitona vapautena valita palvelut eri toimijoiden väliltä taloudellisten seikkojen siihen vaikuttamatta. Puhumattakaan siis syrjäytymisen ennaltaehkäisevästä puolesta ja siten voimavaroista, joita palvelun käyttäminen voisi parhaimmillaan tuoda perheeseen. Samoilla linjoilla oltiin jo vuona 2009 Keravan leikkikouluihin liittyvässä opinnäytetyössä, jossa palvelujen järjestämisen sanottiin eriarvoistavan juuri niitä perheitä, jotka syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta voisivat palvelusta eniten hyötyä (Inkinen & Vartia 2009, 67).

9 Pohdinta

Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksenä ja siten tehtävänäni oli selvittää, miten tukipalvelut vastaavat lapsiperheiden tarpeisiin. Tällä tehtävällä tavoitteenani oli auttaa Keravan kaupunkia ja muita avoimia varhaiskasvatuspalveluja Keravalla toteuttavia selvittämään keravalaisien lapsiperheiden ja erityisesti yhden huoltajan perheiden tukipalvelujen käyttöä sekä tarvetta näiden palvelujen kehittämiseksi ja laatia kehittämissuunnitelma, jossa lähtökohtana olisivat sekä palveluiden tuottajien että käyttäjien näkökulmat. Kehittämissuunnitelman laatimisen tavoitteenani puolestaan oli eri järjestäjätahojen yhteistyön tukeminen sekä lapsiperheiden perhe-elämän tukeminen mahdollisen palveluiden kehittämisen ja sen kautta hyvinvoinnin tuottamisen muodossa. Näiden tavoitteiden ohella ajatuksenani oli pyrkiä opinnäytetyöni kautta omalta pieneltä osaltani vastaamaan Alilan & Portellin (2008) Sosiaali- ja terveysministeriölle tekemässä selvityksessä asetettuihin avoimen varhaiskasvatuksen kehittämishaasteisiin sekä hallitusohjelmamme kehittämistavoitteisiin päivähoitoon ja perhepolitiikkaan liittyen.

Lähestyin opinnäytetyöni tehtävää kahden erillisen tutkimuksen osan kautta, jotta aikaisemmille avoimen varhaiskasvatuksen tutkimuksille poikkeuksellisesti tutkimuksessani ja erityisesti sen tuloksiin pohjautuvassa kehittämissuunnitelmassani tulisi huomioitua niin toimijakuin käyttäjälähtöisyys (Toikko & Rantanen 2009, 95). Molemmissa tutkimukseni osissa aineiston keräsin kyselytutkimuksella, mikä lapsiperheiden osalta osoittautui jossakin määrin haasteelliseksi. Haasteellisuus syntyi alkuperäisen tutkimustehtävän eli keravalaisien yhden huoltajan perheiden saamien palvelujen ja palvelutarpeen kartoittamisen haasteellisuudesta, kun jo aineistonkeruuvaiheessa yhden huoltajan perheiden tavoittaminen vastaamaan kyselyyn oli useista eri yrityksistä huolimatta lähes mahdotonta. Niinpä jouduin tilanteen johdosta muokkaamaan opinnäytetyöni tehtävää käsittämään laajemmin kaikkia keravalaisia lapsiperheitä. Jolloin minun ei tarvinnut ryhtyä vastaajien kadon vuoksi muokkaamaan opinnäytetyöni aihetta kokonaan uudelleen ja jolloin pystyin edelleen kartoittamaan tutkimuksessa myös yhden huoltajan perheiden tilannetta, mikäli myös heitä kyselyllä tavoittaisin.

Eskolan ja Suorannan (2008, 15-16) mukaan tutkimussuunnitelman tai jopa tutkimusongelman uudelleensuuntaamista tutkimuksen edetessä voikin pitää laadulliselle tutkimukselle ominaisena, mikä toisaalta vaikuttikin opinnäytetyöni onnistumiseen merkittävästi. Kokonaiskuvan saaminen kaikkien palveluja käyttävien lapsiperheiden kokemuksista ja mielipiteistä ja sen vertaaminen yhden huoltajan kokemuksiin ja mielipiteisiin avasi avoimen varhaiskasvatuksen tilannetta Keravalla mielestäni paremmin kuin keskittyminen ainoastaan yhteen käyttäjäryhmään. Toisaalta kuitenkin erilaisten perheiden erilaiset tarpeet ja näkemykset tulisi saada paremmin kuuluville ja huomioiduiksi, kuten hallitusohjelmassamme sanotaan, ja kuten myös tutkimukseni osoitti. Niinpä nyt, kun kokonaiskuvaa keravalaisesta avoimesta varhaiskasvatuk-

sesta on tällä opinnäytetyöllä kartoitettu, tulisi työtä jatkaa erilaisten käyttäjäryhmien tutkimisella. Eri käyttäjäryhmien tutkimisella pystyttäisiin muun muassa selvittämään, onko kaikilla käyttäjäryhmillä samanarvoiset mahdollisuudet suhteessa tarjolla oleviin palveluihin, vai näkykö eri käyttäjäryhmien välillä eriarvoistumista, jota hallitusohjelmamme pitää vaarana suomalaiselle yhteiskunnalle ja elämäntavalle ja jota tutkimukseni tulosten kautta voi Keravalla jo hieman havaita siitä upeasta työstä huolimatta, jota avoimen varhaiskasvatuksen toimijat keravalaisien lapsiperheiden hyvinvoinnin eteen tekevät (Valtioneuvoston kanslia 2011, 3). Jatkotutkimusten sekä keravalaisien avointen varhaiskasvatuspalvelujen kannalta tärkeää olisi myös seurata, kuinka tällä opinnäytetyöllä saavutettuja tuloksia ja niiden pohjalta laadittua kehittämissuunnitelmaa jatkossa Keravalla hyödynnetään sekä erityisesti sitä, pystytäänkö Keravalla avoimia varhaiskasvatuspalveluja kehittämään toivottuun suuntaan.

Kahden erillisen kyselyn tuloksia tarkastellessa huomionarvoista on se, että keravalaisien avointen varhaiskasvatuspalveluiden toimijoiden näkemykset lapsiperheiden tarpeista ja keravalaisien lapsiperheiden tarpeet kohtaavat hyvin. Myös molempien osapuolten näkemykset siitä, miten näihin tarpeisiin vastataan, kohtaavat; palvelut nähdään hyvin myönteisessä valossa, mutta myös niiden haasteet ja niistä syntyvät kehittämistarpeet tunnustetaan. Mielenkiintoiseksi tutkimuksen molempia osia tarkastellessani nousi mielestäni se, etteivät näkemykset palveluiden tasapuolisuudesta kuitenkaan kohdanneet. Toimijat näkivät samansuuntaisten palvelujen levittämisen yhteistyössä ympäri Keravaa mahdollistavan lapsiperheille tasavertaiset mahdollisuudet osallistua palveluihin, kun taas lapsiperheiden mielestä palveluja on tarjolla riittävästi vain tietyillä alueilla Keravaa, jolloin palveluja ei heidän mukaansa ole pystytty tarjoamaan tasapuolisesti. Tavoite toimijoilla varmasti onkin ollut tarjota palveluja tasapuolisesti, mutta resurssien tullessa vastaan, ei tavoite ole toteutunut. Mielenkiintoista tutkimuksen tuloksissa oli mielestäni myös se näkökohta, että palveluja kehitettäessä yhden huoltajan perheiden kohdalla huomio tulisi kiinnittää, ei niinkään itse palveluihin, vaan niistä perheille aiheutuviin taloudellisiin kustannuksiin.

Keravalaisessa avoimessa varhaiskasvatuksessa on paljon hyvää, mutta kuten tutkimuksen molempien osien tulokset kertovat, on eteenpäin mentävä. Tämä voi olla mahdollista paitsi niitä taloudellisia resursseja lisäämällä, mutta erityisesti siis toimijoiden yhteistyötä ja siten verkostoitumista kehittämällä. Taloudellisia resursseja voisi olla mahdollista saada lisää Ehkäisevän työn toimikunnan eli EHKY:n hankerahoituksesta, jolloin Harjun (2010, 186) mainitsema 2000-luvun menestystekijä voitaisiin löytää myös Keravan avoimessa varhaiskasvatuksessa. Toivon mukaan tämä opinnäytetyö ja sen tulokset voisivat olla vakuuttamassa hankerahoitusta myöntävälle taholle Keravan avoimen varhaiskasvatuksen tarpeesta ja halusta kehittyä ja erityisesti tuottaa hyvinvointia keravalaisille lapsiperheille tasapuolisesti nyt ja tulevaisuudessa.

9.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimusprosessissa tulisi aina noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Tämä tarkoittaa tutkimuksen kohderyhmää, tiedeyhteisöä sekä hyvää tieteellistä tapaa loukkaamatonta kysymyksenasettelua ja tavoitteita, aineiston keräämistä ja käsittelyä sekä tulosten esittämistä ja aineiston säilyttämistä (Vilka 2007, 90). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeiden mukaan nämä käytännössä tarkoittavat siis rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta (Kuula 2006, 34). Hyvä tieteellinen käytäntö liittyy tutkimuksen luotettavuus- ja arviointikriteereihin, jotka kiertyvät edelleen tutkimuksen uskottavuuteen ja eettisyyteen. Näin ollen edellä olevat kriteerit eivät saa esiintyä tutkijalle pelkkänä tarkastuslistana, vaan niiden tehtävänä on ennen kaikkea ohjata tutkijaa eettiseen sitoutumiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127, 132.) Tärkeää onkin tutkimusta tehdessä ottaa huomioon, että tutkija on aina vastuussa tekimistään valinnoista ja niihin liittyvistä perusteluista. Samat eettisyyteen kiertyvät periaatteet koskevat niin laadullista kuin määrällistäkin tutkimusta. (Vilka 2007, 90, 92.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa huomioonotettavia kriteereitä yllä olevien ohella ovat Vilkan (2005, 157-160) teoksessa esille nostetut tutkimuksen yleistettävyyden ja toistettavuuden sekä puolueettomuuden. Yleistettävyydellä voidaan tarkoittaa esimerkiksi yksittäisen tapauksen riittävän perusteellista tutkimista, jolloin saadut tulokset ovat mahdollisesti toistettavissa myös yleisempää tasoa tarkasteltaessa tai vertailua toisiin tutkimustuloksiin ja tulkintoihin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tutkimuksen toistettavuudella voidaan puolestaan tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tutkimus tulisi olla toistettavissa samoja tulkintäsääntöjä käyttämällä myös muiden tutkijoiden toimesta (Vilka 2005, 159-160). Tutkimuksen puolueettomuus viittaa esimerkiksi siihen, pyrkiikö tutkija ymmärtämään ja kuulemaan tiedonantajia itsenään vai suodattuuko tiedonantajan kertomus tutkijan omien ”silmälasiensa” läpi vaikuttaen tutkimuksen lopputulokseen. Vaikka tutkimuksen tulisi olla tutkijan lähtökohdista riippumaton, on se laadullisessa tutkimuksessa usein väistämätöntä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 135-136.)

Tässä opinnäytetyössä laadullisen tutkimuksen luotettavuus tulee esille ennen kaikkea huolellisuutena läpi työn. Huolellisuus näkyy työn teoreettisessa osuudessa tarkkuutena lähteiden valinnassa ja käytettyjen lähteiden viittauserkinnöissä. Työn tutkimuksellisessa osuudessa huolellisuus tulee esiin analyysin tarkan työstämisen kautta, jossa muun muassa kvantifioimalla olen pyrkinyt työssäni saamiini vastausten merkityssuhteita vertailemaan ja siten yleistämisen luotettavuutta parantamaan. Yleistämisen luotettavuutta olen pyrkinyt parantamaan myös vertailemalla saamiini tuloksia muun muassa aikaisempien tutkimusten tuloksiin. Tutkimuksen kohderyhmää olen pyrkinyt kunnioittamaan sillä, ettei yksittäinen vastaaja ole tutkimuksesta tunnistettavissa eikä käyttämällä muun muassa huolellisesti valittuja sanoja ja kysymyksenasettelua, jotta ne eivät loukkaisi ketään. Uskon, että tutkimus on toistettavissa

huolellisen analysoinnin, mutta myös huolellisen analyysin dokumentoinnin ansiosta. Toistettavuudesta huolimatta täysin samaan lopputulokseen jonkin toisen tutkijan toimesta päätyminen on epävarmaa, sillä analyysiin, tuloksiin ja johtopäätöksiin on myös vaikuttanut oma osaamiseni, tietoni ja kokemukseni. Vilkan (2005, 159-160) mukaan tämä onkin laadulliselle tutkimukselle ominaista, mutta toisen tutkijan tulisi samoja tulkintasääntöjä käyttämällä löytää muiden tulkintojensa ohella myös se tulkinta, jonka tutkimuksen tekijä on alun perin tutkimuksestaan esittänyt. Samoin on asianlaita tutkimuksen puolueettomuuden kanssa. Tutkimuksessani olen pyrkinyt huomioimaan vastaajien näkemykset sellaisina kuin he ovat ne esittäneet. Kuitenkin muun muassa vastausten analysointiin, kuten luokitteluun, omat tulkintani ovat saattaneet tiedostamatta vaikuttaa.

Määrällisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa esille nousevat erityisesti reliabelius ja validius. Reliabiliteetissa kyse on tutkimuksen toistettavuudesta ja edelleen muun muassa mittausvirheistä, tarkkuudesta ja huolellisuudesta. Validiteetissa kyse on puolestaan muun muassa tutkijan onnistumisesta teoreettisten käsitteiden operationalisoimisessa arkikielelle sekä kysymysten ja vastausvaihtoehtojen sisällön ja muotoilun onnistumisesta. Yhdessä reliabiliteetti ja validiteetti muodostavat määrällisen tutkimuksen kokonaisluotettavuuden. (Vilka 2007, 149-152.)

Myös määrällisen tutkimuksen osalta olen koko työn ajan pyrkinyt huolellisuuteen. Mahdollisia virheitä olen pyrkinyt minimoimaan tarkastamalla saamiani tuloksia analyysin edetessä useampaan kertaan. Uskon, että tutkimukseni on toistettavissa. Tätä uskomusta tukee se, että olen löytänyt yhteyden saamieni tulosten sekä tilastojen tai aikaisempien tutkimusten välille. Mitä tulee tutkimukseni validiteettiin, niin ainakin työtä olen sen eteen tehnyt, että vastaajat muun muassa ymmärtäisivät kysymykseni, kuten ne olen tarkoittanut. Vastauksista päätellen en kuitenkaan siinä ole täysin onnistunut, sillä joidenkin kysymysten kohdalla osa vastaajista ei ole vastannut suoraan siihen, mitä olen kysynyt. Tähän on saattanut vaikuttaa aineistonkeruutapani, joka ei ole mahdollistanut esimerkiksi kysymyksen toistamista, mutta myös vastaajien mahdollinen vastaaminen kysymyksiin niitä loppuun asti ajatuksella lukematta. Tähän johtopäätökseen olen tullut huomattessani kuitenkin osassa vastauksia vastaajien vastanneen juuri siihen, mitä olin kysynytkin.

9.2 Tutkimuksen arviointi

Tämä opinnäytetyöprosessi käynnistyi helmikuussa 2012, jolloin sovin Keravan kaupungin avoimen varhaiskasvatuksen edustajan Hannele Koskisen kanssa aiheesta. Kevään 2012 aikana prosessi eteni ideoinnilla ja suunnitelmalla edellyttäen muun muassa joitakin tapaamisia Keravalaisien avointen varhaiskasvatuspalveluiden toimijoiden edustajien kanssa. Kesän aikana keräsin tutkimuksen ensimmäisen osa aineiston ja analysoin sen. Syksyllä kirjoittelin työn teo-

reettista osuutta ja laadin kyselylomaketta tutkimuksen toisen osan aineiston keruuta varten työni ja muiden opintojeni ohessa. Tutkimuksen toisen osan aineiston keruu ja analysointi toteutui alkuvuodesta 2013. Kevään 2013 mittaan olen työstänyt tutkimuksen tulos-osioita ja muokannut työtä saamieni ohjeiden mukaan. Tasapainoilu työn, perheen ja opiskelun välillä on ollut haastavaa, paikoin uuvuttavaakin, mutta kaikesta huolimatta erittäin antoisaa.

Käytettävissä oleviin resursseihini suhteutettuna olen tyytyväinen siihen, miten työ on onnistunut; tavoitteeni auttaa Keravan kaupunkia ja muita avoimia varhaiskasvatuspalveluja Keravalla toteuttavia selvittämään keravalaisten lapsiperheiden ja erityisesti yhden huoltajan perheiden tukipalvelujen käyttöä sekä tarvetta näiden palvelujen kehittämiseksi ja laatia kehittämissuunnitelma, jossa lähtökohtana ovat sekä palveluiden tuottajien että käyttäjien näkökulmat, on toteutunut. Laadullisen tutkimuksen ja sisällönanalyysin käyttämiseen pääasiallisena tutkimusmenetelmänä olen tyytyväinen. Laadullinen tutkimus sopi mielestäni hyvin yhteen tavoitteeni kanssa, jossa ajatuksena oli ennen kaikkea pyrkiä kuvaamaan, ymmärtämään ja tulkitsemaan ihmisten aitoja kokemuksia avoimista varhaiskasvatuspalveluista. Sisällönanalyysi puolestaan tuki tätä ajatusta. Mikäli resursseja työn tekemiseen olisi ollut enemmän, olisin ehdottomasti valinnut aineistonkeruutavakseni kyselyiden sijaan haastattelun. Kuten teorian tieto jo ennalta, mutta myös kyselyiden käyttäminen tässä opinnäytetyössä aineistonkeruumenetelmänä osoitti, on kyselytutkimus melko joustamaton. Kasvokkain tapahtuvan haastattelun etuna päinvastaisesti on Tuomen & Sarajärven (2009, 73) mukaan joustavuus; haastattelussa tutkija voi esimerkiksi oikaista väärinkäsityksiä, selvittää ilmausten sanamuotoa ja käydä keskustelua tutkittavan kanssa, mikä olisi voinut tuoda vastauksiin ja sitä myötä tuloksiin uusia ulottuvuuksia. Toisaalta, mikäli tässä opinnäytetyössä olisi kyselyn sijaan käytetty haastattelua, olisi se voinut osoittautua vähintään yhtä haasteelliseksi haastatteluvien löytämisen suhteen, joten siinä mielessä olen tyytyväinen valintaani.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on ollut kehittää työelämää. Sen vaikutuksia työelämän kehittämiseksi en tämän tutkimuksen puitteissa pysty kuitenkaan täysin arvioimaan, mutta voin todeta sen tuoneen paikoin uutta tietoa ja paikoin vahvistaneen vanhaa tietoa ja siten antaneen avaimia työelämän kehittämiseen. Mikäli työn tulokset tulevat hyödynnetyiksi avointen varhaiskasvatuspalvelujen toimijoiden toimesta, voidaan niiden todeta tukevan sekä eri järjestäjätahojen yhteistyötä että lapsiperheiden perhe-elämää palveluiden kehittämisen ja sen kautta hyvinvoinnin tuottamisen muodossa ja siten myös siis kehittävän työelämää. Lisäksi niiden voidaan tällöin, ja osittain jo nyt, todeta pieneltä osin vastaavan Alilan & Portellin (2008) Sosiaali- ja terveysministeriölle tekemässä selvityksessä asetettuihin avoimen varhaiskasvatuksen kehittämishaasteisiin lisäten asiakkaiden osallistumista ja vaikuttavuutta, kehittämisen yhteistyötä sekä lisäten tutkimusta ja kehittämistä sekä hallitusohjelmamme kehittämistavoitteisiin kehittäen päivähoitoa ja perheiden palveluja (Alila & Portell 2008, 3; Valtioneuvoston kanslia 2011, 32, 62).

Lähteet

- Alasoini, T. 2006. Osallistava ohjelmallinen kehittäminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Seppänen-Järvelä, R. & Karjalainen, V. (toim.) Kehittämistyön risteyskäsiä. Helsinki: Stakes, 35-52.
- Broberg, M. & Tähtinen, J. 2009. Perheen toimivuus ja vanhemmuus yksinhuoltajaperheissä. Teoksessa Forssén, K., Haataja, A. & Hakovirta, M. (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestöliitto, 154-169.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.
- Forss, P. & Vatula-Pimiä, M-L. 2007. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki: Edita.
- Forssén, K., Haataja, A. & Hakovirta, M. 2009. Yksinhuoltajien asema suomalaisessa hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Forssén, K., Haataja, A. & Hakovirta, M. (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestöliitto, 9-18.
- Haataja, A. 2009. Kuka on yksinhuoltaja? Yksinhuoltajien määrä ja profiili eri aineistojen valossa. Teoksessa Forssén, K., Haataja, A. & Hakovirta, M. (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestöliitto, 46-62.
- Hagfors, R. & Kajanoja, J. 2010. Hyvän kehän teoria ja sosiaaliset mahdollisuudet. Teoksessa Hiilamo, H. & Saari, J. (toim.) Hyvinvoinnin uusi politiikka - johdatus sosiaaliin mahdollisuuksiin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 107-132.
- Hakovirta, M. & Rantalaiho, M. 2009. Perhepolitiikka ja jaettu vanhemmuus. Teoksessa Kääriäinen, A., Hämäläinen, J. & Pölkki, P. (toim.) Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, 36-60.
- Harju, A. 2010. Puheenvuoro kansalaisyhteiskunnan tulevaisuudesta. Vantaa: Sivistysliitto Kansalaisfoorumi.
- Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen: avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hyväri, S. & Nylund, M. 2010. Yhteisöllisiä työmenetelmiä syrjäytymisen voittamisessa. Teoksessa Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi, 29-47.
- Hämäläinen, J. 2010. Perhepolitiikka. Teoksessa Niemelä, P. (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOYpro, 227-246.
- Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2011. Turvaverkko vai trampoliini: sosiaaliturvan mahdollisuudet. 6. painos. Helsinki: WSOYpro.
- Kananoja, A. 2006. Prologi. Teoksessa Seppänen-Järvelä, R. & Karjalainen, V. (toim.) Kehittämistyön risteyskäsiä. Helsinki: Stakes, 11-14.
- Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) 2011. Sosiaalityön käsikirja. Kolmas, uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma.

- Kangaspunta, R., Kilkku, N., Kaltiala-Heino, R. & Punamäki, R-L. 2005. Lapsiperheiden psykososiaalinen tukeminen. Pirkanmaan mielenterveystyön hankkeen Peruspalvelutiimi- ja perheen hyvinvointineuvola-projektin loppuraportti 2002-2004. Tampere: Pirkanmaan sairaanhoitopiiri.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. (toim.) 2010. Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi.
- Lainiala, L. 2010. Perhepolitiikan uudet tuulet: Perheen paluu. Helsinki: Väestöliitto.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2009. Hyvinvointi lapsiperheen arjessa. Teoksessa Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 37-67.
- Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen, S. & Nikkonen, M. (toim.) Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. 2. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Laurea ammattikorkeakoulu. 2011. Laurean opinnäytetyöohje.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. 1994. Qualitative Data Analysis. 2. painos. California: Sage.
- Murto, L. 2011. Kumppanuusyhteistyö kuntien ja järjestöjen palvelutoiminnassa. Teoksessa Pohjola, A. & Särkelä, R. (toim.) Sosiaalisesti kestävä kehitys. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 168-184.
- Möttönen, S. & Niemelä, J. 2005. Kunta ja kolmas sektori: Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Pessi, A.B. & Seppänen, M. 2011. Yhteisöllisyys. Teoksessa Saari, J. (toim.) Hyvinvointi - Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 288-313.
- Pylkkänen, E. 2009. Yksinhuoltajaperheiden rankempi taakka. Teoksessa Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 94-103.
- Raijas, A. 2011. Arjen hyvinvointi. Teoksessa Saari, J. (toim.) Hyvinvointi: suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 243-263.
- Saari, J. (toim.) 2011. Hyvinvointi: suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Söderling, I. 2009. Julkaisijan esipuhe. Teoksessa Forssén, K., Haataja, A. & Hakovirta, M. (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestöliitto, 3-4.
- Tilastokeskus. 2007a. Suomalainen lapsi 2007. Helsinki: Tilastokeskus.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.
- Toikko, T. 2012. Sosiaalipalveluiden kehityssuunnat. Tampere: Tampere University Press.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 7. uudistettu laitos 2011. Helsinki: Tammi.
- Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. 1. painos 2005-3. painos 2009. Helsinki: Tammi.

Vilkkä, H. 2007. Tutki ja mittaa: määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Sähköiset lähteet:

Alila, K. & Portell, T. 2008. Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytila ja kehittämistarpeet 2007. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 9.4.2012. <http://www.sosiaaliportti.fi/File/b7b26803-4593-4bc7-ac38-1892e6c39c30/avoin%20varhaiskasvatus.pdf>

Färkkilä, N., Kahiluoto, T. & Kivistö, M. 2006. Lasten päivähoidon tilannekatsaus. Syyskuu 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:16. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 9.4.2012. <http://pre20090115.stm.fi/hl1147933743069/passthru.pdf>

Inkinen, S. & Vartia, M. 2009. Avoimen varhaiskasvatuksen leikkikoulutoiminta Keravalla. Opinnäytetyö: Diak. Viitattu 9.4.2012 ja 28.2.2013. http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/5599/Inkinen_Satu.pdf?sequence=1

Jyväskylän yliopisto. 2012. Määrällinen tutkimus. Viitattu 1.9.2012. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/tutkimusstrategiat/maarallinen-tutkimus>

Järvenpään kaupunki. Tietoa Järvenpäästä. Viitattu 18.8.2012. http://www.jarvenpaa.fi/sivu/index.tml?sivu_id=541

Järvenpään kaupunki. 2005. Järvenpään varhaiskasvatuksen linjaukset. Viitattu 18.8.2012. http://www.jarvenpaa.fi/liitetiedostot/ editori_materiaali/1145.pdf

Kela. 2012. Kelan lapsiperhe-etuustilasto 2011. Helsinki: Kansaneläkelaitos. Viitattu 16.2.2013. [http://www.kela.fi/it/kelasto/kelasto.nsf/alias/Perhe_11_pdf/\\$File/Perhe_11.pdf?OpenElement](http://www.kela.fi/it/kelasto/kelasto.nsf/alias/Perhe_11_pdf/$File/Perhe_11.pdf?OpenElement)

Keravan kaupunki. 2005. Keravan varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 3.7.2012. http://www.kerava.fi/ep/tiedostot/paivah_kvan_varhkasvsuunn.pdf

Keravan kaupunki. 2012a. Sijainti ja yleistiedot. Viitattu 11.4.2012. http://www.kerava.fi/tietoja_sijainti.asp

Keravan kaupunki. 2012b. Yleistietoa avoimesta varhaiskasvatuksesta. Viitattu 9.4.2012. http://www.kerava.fi/paivahoito_avoinph.asp

Keravan kaupunki. 2012c. Hakemus 3-5-vuotiaiden leikkikouluun. Viitattu 28.2.2013. http://www.kerava.fi/ep/tiedostot/2012_ke_vak_hakemus_leikkikoulu.pdf

Kirkkonummi. a. Tietoja Kirkkonummen kunnasta. Viitattu 18.8.2012. <http://www.kirkkonummi.fi/tietoja>

Kirkkonummi. b. Avoin varhaiskasvatus. Viitattu 18.8.2012. http://www.kirkkonummi.fi/palvelut/paivahoito/prime103_fi.aspx

Koivula, M. 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 2.3.2013. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/23627/9789513938925.pdf?sequence=1>

Laki lasten päivähoidosta. 19.1.1973/36. Viitattu 28.1.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Lohjan kaupunki. 2007. Lohjan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 18.8.2012.
[http://www.lohja.fi/Liitetiedostot/Sivistys/VASU_2007\[1\].pdf](http://www.lohja.fi/Liitetiedostot/Sivistys/VASU_2007[1].pdf)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keravan yhdistys ry. 2013a. Perhekahvilat. Viitattu 28.2.2013. <http://kerava.mll.fi/toiminta/perhekahvilat/>

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keravan yhdistys ry. 2013b. Isä-lapsi-liikunta. Viitattu 28.2.2013. <http://kerava.mll.fi/toiminta/isa-lapsi-liikunta/>

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keravan yhdistys ry. 2013c. Yhteistyö PompIT:n kanssa. Viitattu 28.2.2013. <http://kerava.mll.fi/toiminta/yhteistyo-pompit-n-kanssa/>

Poukka, M. & Schneider, L. 2009. Keravalaisten vanhempien näkemyksiä avointen varhaiskasvatuspalvelujen kattavuudesta. Metropolia: opinnäytetyö. Viitattu 9.4.2012 ja 28.2.2013.
<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/2609/keravala.pdf?sequence=1>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 18.3.2013.
http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kvali/L6_2_3.html

Sosiaali- ja terveysministeriö 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002:9. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 9.4.2012.
<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/kasvatus.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Toimeentulotuki. Opas toimeentulotukilain soveltajille. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 17.3.2012.
<http://pre20090115.stm.fi/md1176293474181/passthru.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. Syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä poikkihallinnollinen toimenpideohjelma. Viitattu 17.3.2012.
http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/syrjaytymisen_ehkaisy

Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2. tarkistettu painos. Helsinki: Stakes. Viitattu 9.4.2012. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>

Stakes. 2007. Lapsen elatus ja huolto 2006. Tilastotiedote 9/2007. Viitattu 8.4.2012.
http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2007/Tt09_07.pdf

Suomen virallinen tilasto. 2012a. Perheet 2011: Lapsiperheiden määrä hitaassa laskussa. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 16.2.2013.
http://tilastokeskus.fi/til/perh/2011/perh_2011_2012-05-25_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto. 2012b. Perheet 2011: Vuosikatsaus: Lapsista 66 prosenttia asuu avioparien perheissä. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 16.2.2013.
http://www.stat.fi/til/perh/2011/02/perh_2011_02_2012-11-09_kat_005_fi.html

Suomen virallinen tilasto. 2012c. Syntyneet 2011: Syntyvyys aleni hieman. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 16.2.2013. http://www.stat.fi/til/synt/2011/synt_2011_2012-04-13_tie_001_fi.html

Terveystieteiden tutkimuskeskus. 2012a. Avoimet varhaiskasvatuspalvelut ehkäisevänä työnä. Viitattu 9.4.2012. <http://www.sosiaaliporssi.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/avoimetvarhaiskasvatuspalvelut/>

Terveystieteiden tutkimuskeskus. 2012b. Kuvaus varhaiskasvatuspalveluista. Viitattu 9.4.2012.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/varhaiskasvatuspalvelut

THL. 2011. Tilastoraportti 27/2011. Viitattu 24.2.2013.
http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/liitetaulukot/Tr27_11_liitetaulukot.pdf

Tilastokeskus. 2007b. Perheet 2006: Lapsiperheet tyypeittäin 1950-2006. Viitattu 10.4.2012.
http://www.stat.fi/til/perh/2006/perh_2006_2007-05-31_tau_001.html

Tilastokeskus. 2011. Perheet 2010. Viitattu 8.4.2012.
http://www.stat.fi/til/perh/2010/perh_2010_2011-05-27_tie_001_fi.html

Valtioneuvoston kanslia. 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 17.3.2012 ja 6.4.2012.
<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>

Virtuaali ammattikorkeakoulu. 2012a. Induktiivisen päättelyn logiikka. Viitattu 2.4.2012.
<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193463919223/1193464257338/1193665352581.html>

Virtuaali ammattikorkeakoulu. 2012b. Kvantitatiivisen analyysin perusteet. Viitattu 1.9.2012.
<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289328583/1194289824724.html>

Walsh, F. 1996. The Concept of Family Resilience: Crisis and Challenge. Relational Resilience. Vol 35. Iss 3. Pages 261-281. Viitattu 18.3.2012.
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1545-5300.1996.00261.x/pdf>

Taulukot

Taulukko 1: Esimerkki aineiston pelkistämistä ja otsakkeiden muodostamista.....	34
Taulukko 2: Esimerkki alaluokkien, pääluokan ja yhdistävän luokan muodostamista	35
Taulukko 3: Esimerkki lapsiperheille suunnatun kyselyn aineiston analysoinnista.....	52

Kaaviot

Kaavio 1: Vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma (kysely 2)	39
Kaavio 2: Vastaajien talouden koko (kysely 2)	40
Kaavio 3: Lapsia vastaajien taloudessa (kysely 2)	41
Kaavio 4: Tietoisuus palveluista (kysely 2)	42
Kaavio 5: Tietoisuus seurakunnan palveluista (kysely 2)	43
Kaavio 6: Tietoisuus MLL:n palveluista (kysely 2)	43
Kaavio 7: Tietoisuus kaupungin palveluista (kysely 2)	44
Kaavio 8: Tietoisuus Helluntaiseurakunnan palveluista (kysely 2)	45
Kaavio 9: Muu tietoisuus palveluista (kysely 2)	46
Kaavio 10: Yksittäisen vastaajan tietoisuus toimijoista/palveluista (A) (kysely 2)	47
Kaavio 11: Yksittäisen vastaajan tietoisuus toimijoista/palveluista (B) (kysely 2)	48
Kaavio 12: Palvelujen käyttö (kysely 2)	49
Kaavio 13: Palvelujen käytön useus (kysely 2)	49

Liite 1: Kyselylomake toimijoille

Hei! Työskentelen lastentarhanopettajana Itä-Keravalla. Työni ohella suoritan Hyvinkäällä Laurea-ammattikorkeakoulussa ylempää ammattikorkeakoulututkintoa perhekeskeisen varhaiskasvatuksen kehittämisestä ja johtamisesta. Opintoihini liittyy pienimuotoinen tutkimushanke, jossa pyrin selvittämään avointen varhaiskasvatuspalvelujen toimijoiden näkemyksiä avoimista varhaiskasvatuspalveluista ja niiden kehittämisestä Keravalla. Tämä tutkimushanke liittyy läheisesti myös opinnäytetyöhöni keravalaisten yhden huoltajan perheiden palveluista, jolloin saamiani vastauksianne käytän mahdollisesti myös opinnäytetyössäni. Vastaukset käsitelen luottamuksellisesti. Lisäksi toivoisin vastauksiin liitettävän tuottamienne avointen varhaiskasvatuspalvelujen kävijämäärät kaudelta 2011-2012.

1. Kuvaile tarjoamienne avointen varhaiskasvatuspalvelujen lähtökohtia.
2. Millaisena näette tarjoamienne avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarpeen ja tilanteen Keravalla?
3. Millaisena näette avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarpeen ja tilanteen Keravalla tulevaisuudessa?
4. Miten tarpeelliseksi koette yhteistyön/verkostoitumisen muiden avoimia varhaiskasvatuspalveluja Keravalla tuottavien kanssa?
5. Miten avoimia varhaiskasvatuspalveluja tuli mielestänne kehittää?
6. Kuinka tarpeellisena pidätte tätä pienimuotoista tutkimushanketta?
 1. Täysin tarpeettomana
 2. Tarpeettomana
 3. Ei tarpeellisena eikä tarpeettomana
 4. Tarpeellisena
 5. Erittäin tarpeellisena

Vastauksistanne kiittäen Anna-Lisa Olsen, lastentarhanopettaja/Kerava, sosionomi-YAMK-opiskelija/Laurea Hyvinkää

Liite 2: Saatekirje ja kyselylomake lapsiperheille

Hei!

Nimeni on Anna-Lisa Olsen. Työskentelen lastentarhanopettajana Itä-Keravalla. Lastentarhanopettajan työni ohella opiskelen Hyvinkäällä Laurea-ammattikorkeakoulussa ylempää sosiaalialan ammattikorkeakoulututkintoa, perhekeskeisen varhaiskasvatuksen kehittämistä ja johtamista. Olen parhaillaan tekemässä opinnäytetyöhöni liittyvää tutkimusta yhteistyössä keravalaisen avoimen varhaiskasvatuksen kanssa.

Tutkimukseni tavoitteena on kartoittaa keravalaisten perheiden palveluiden käyttöä ja tarvetta sekä laatia kehittämissuunnitelma siitä, mitä palveluja keravalaisille perheille voisi tarjota. Palveluilla tarkoitan tässä avoimen varhaiskasvatuksen palveluja, joita Keravalla tuottavat kunta, seurakunta, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Helsingin seurakunta ja Folkhälsan, ja joita ovat muun muassa leikkikoulutoiminta, kerhotoiminta, parkkitoiminta, muskaritoiminta ja perhekahvilatoiminta.

Keskeisenä osana tutkimustani ovat Teidän ajatuksenne näistä keravalaisista avoimista varhaiskasvatuspalveluista. Niinpä toivon, että voitte käyttää hetkisen kyselylomakkeen täyttämiseen. Vastauksenne auttaa avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittämisen suunnittelussa. Vastauksenne käsittelen luottamuksellisesti. Tutkimuksen tuloksista Teitä ei voi tunnistaa vastaajaksi. Vastatkaa alla oleviin kysymyksiin rastittamalla Teille sopivin vaihtoehto tai kirjoittakaa vastaus annetuille viivoille. Halutessanne voitte jatkaa vastaustanne paperin kääntöpuolelle. Mikäli Teillä tulee kysyttävää tutkimuksestani, voitte olla yhteydessä minuun sähköpostitse. Halutessanne osallistua mahdolliseen jatkohaastatteluun, jättäkää yhteystietonne lomakkeen kääntöpuolelle.

Vastauksistanne kiittäen,

Anna-Lisa Olsen, Laurea YAMK/Hyvinkää

anna-lisa.olsen@laurea.fi

1. Mikä on ikänne?

Alle 20 v. ☐ 20-29v. ☐ 30-39v. ☐ Yli 40v. ☐

2. Mikä on sukupuolenne?

Nainen ☐ Mies ☐

3. Keitä talouteenne kuuluu?

4. Kuinka monta alle kouluikäistä lasta talouteenne kuuluu?

5. Oletteko olleet tietoisia, mitä avoimen varhaiskasvatuksen palveluja Keravalla on tarjolla? Kertokaa tietämistänne palveluista.

6. Oletteko koskaan käyttäneet keravalaisia avoimen varhaiskasvatuksen palveluja? Jos vastaatte kysymykseen ”Ei”, siirtykää suoraan kysymykseen 11.

Kyllä ☐ Ei ☐

7. Käytättekö avoimen varhaiskasvatuksen palveluja tällä hetkellä?

Kyllä ☐ Ei ☐

8. Kuinka usein olette käyttäneet/käytätte avoimen varhaiskasvatuksen palveluja?

Viikoittain ☐ Kuukausittain ☐ Harvemmin ☐

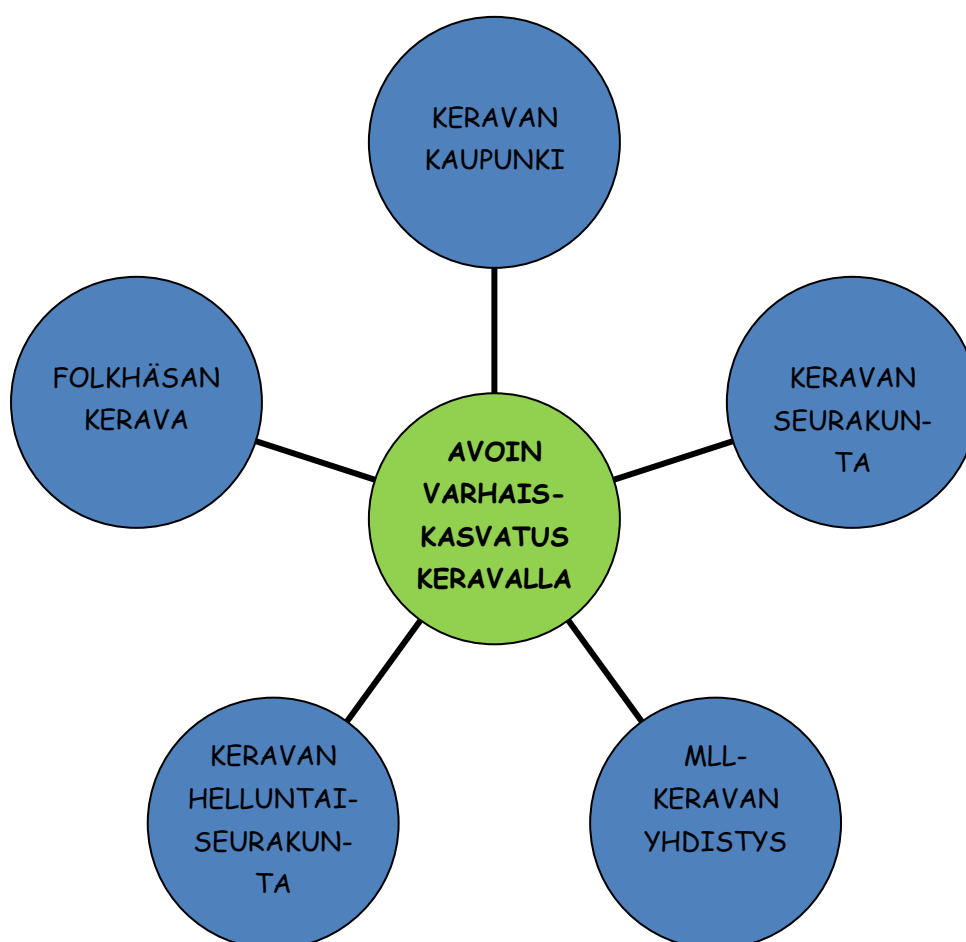
9. Kuvaillkaa käyttämiänne avoimen varhaiskasvatuksen palveluita.

10. Millaisiin tarpeisiin käyttämänne avoimet varhaiskasvatuspalvelut perheessänne ovat vastanneet?

11. Mitä mieltä olette keravalaisille perheille suunnatuista avoimen varhaiskasvatuksen palveluista? Palvelut kts. saatekirje.

12. Millaisia avoimen varhaiskasvatuksen palveluja toivoisitte Keravalla tarjottavan?

KEHITTÄMISSUUNNITELMA KERAVALAN AVOIMELLE VARHAISKASVATUKSELLE

Anna-Lisa Olsen/2013/
Laurea-yamk/Hyvinkää

Tämä kehittämissuunnitelma on syntynyt osana ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä. Kehittämissuunnitelma pohjautuu pääasias-
sa sekä ko. opinnäytetyön tutkimuksen tuloksiin, jossa on kartoitettu
niin avoimen varhaiskasvatuksen toimijoiden kuin palveluja käyttävien
lapsiperheidenkin näkemyksiä keravalaisista avoimista varhaiskasva-
tuspalveluista ja niiden kehittämisestä että tuloksista tehtyihin joh-
topäätöksiin. Lisäksi kehittämissuunnitelman laatimisen pohjana on
käytetty Kaakkois-Suomen lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehittämis-
verkoston Kehikko-hankkeen aikana (2009–2011) syntyneen avoimen
varhaiskasvatuksen toimijoiden verkoston kehittämisessä sellaisia hy-
väksi havaittuja näkökohtia, jotka tukevat opinnäytetyöllä saavutettu-
ja tutkimuksen tuloksia (Socom). Näiden näkökohtien käyttäminen on
mainittu erikseen viitemerkinnällä.

Kehittämissuunnitelmassa esittelen tavoitteet keravalaisen avoimen
varhaiskasvatuksen kehittämiselle erikseen toimijoiden ja erikseen
lapsiperheiden osalta. Tämän jälkeen esittelen suunnittelemani toi-
menpiteet, joilla tavoitteisiin voidaan lähteä vastaamaan sekä aikatau-
lun toimenpiteiden käynnistämiseksi. Lopuksi olen laatinut avoimen var-
haiskasvatuksen kehittämistyötä edistämään vuosiympyrän, jossa
huomio on kiinnitetty tapaamisten säännöllisyyteen ja joidenkin yh-
teisten toimintojen tuottamiseen. Tapaamisia olen suunnitellut tiivii-
seen tahtiin, jotta kehittämistyö saataisiin aidosti ja tehokkaasti
käyntiin toimintakaudella 2013–2014.

AVOIMEN VARHAISKASVATUKSEN KEHITTÄMISEN TAVOITTEET, TOIMENPITEET SEKÄ AIKATAULU

Tavoitteet toimijoiden näkökulmasta:

- PALVELUIDEN LISÄÄMINEN
- PALVELUIDEN KEHITTÄMINEN
 - resurssien tukeminen
 - avoimen varhaiskasvatuksen tilatarpeiden huomioiminen asuntosuunnittelussa
 - toimijoiden välinen yhteistyö
 - erilaisten perheiden ja heidän tarpeidensa huomioiminen
 - iltatoiminnan lisääminen
 - keskusteluryhmät
 - odottavien äitien ja isien pienryhmätoiminta
 - isien oma toiminta
 - työssä käyvien yhden huoltajan perheiden huomioiminen

Tavoitteet lapsiperheiden näkökulmasta:

- ISIEN SAAMINEN VAHVEMMIN MUKAAN TOIMINTAAN
- ASUKASPUISTOJEN KÄYTÖN AKTIVOIMINEN
- PALVELUIDEN TUNNETTAVUUDEN PARANTAMINEN
- TIEDOTTAMISEN PARANTAMINEN
- PALVELUIDEN TARJONTA TASAPUOLISEKSI
 - palveluja tarjolle joka puolelle Keravaa
- TYÖSSÄKÄYVIEN LAPSIPERHEIDEN HUOMIOIMINEN
 - palveluja muulloinkin kuin arkipäivisin
- PALVELUJEN JA RYHMIEN LISÄÄMINEN
 - nykyisenlaisia palveluja lisää
 - uudenlaisia palveluja
 - lastenhoitopalveluja
 - teemapäiviä
 - ulko- ja kesätoimintaa
 - tukea vanhemmuuteen
- ERIARVOISUUDEN VÄHENTÄMINEN
 - kustannukset palveluista perheille tasapuolisiksi

<u>TAVOITE</u>	<u>TOIMENPIDE</u>	<u>AIKATAULU</u>
PALVELUIDEN LISÄÄMINEN -nykyisenlaisia palveluja -uudenlaisia palveluja RYHMIEN LISÄÄMINEN PALVELUIDEN KEHITTÄMINEN -resurssien tukeminen -toimijoiden välinen yhteistyö -erilaisten perheiden tarpeet	Yhdessä toimijoiden kesken kartoitetaan mahdollisuudet ja keinot ja päätehtään toteutuksesta -Hankerahoituksen hankeminen -Säännölliset tapaamiset -Vuotuinen suunnittelupäivä -Palveluiden kohdentamisen mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä	Työskentelyn aloitus elokuussa 2013, väliarviointi toukokuussa 2014 Työskentelyn suunnittelu heti elokuussa 2013, väliarviointi joulukuussa 2013 ja edelleen toukokuussa 2014
ASUKASPUISTOJEN KÄYTÖN AKTIVOIMINEN	Yhdessä toimijoiden kesken kartoitetaan mahdollisuudet ja keinot ja päätehtään toteutuksesta	Työskentelyn aloitus elokuussa 2013, arviointi toukokuussa 2013
PALVELUIDEN TUNNETTAVUUDEN PARANTAMINEN	-Vuotuiset avoimen varhaiskasvatuksen päivät -Näkyvyys erilaisissa tapahtumissa	Työskentelyn aloitus elokuussa 2013, arviointi toukokuussa 2013
TIEDOTTAMISEN PARANTAMINEN	-Yhteinen www-sivu/linkit jokaisen toimijan sivuilta muiden toimijoiden sivuille, yhteisen Facebook-ryhmän luominen -Ajantasainen, päivitetty -tieto -Avoimen varhaiskasvatuksen esitteen jakaminen koteihin neuvoloiden kautta/tapahtumissa	Työskentelyn aloitus heti, väliarviointi joulukuussa 2013 ja arviointi toukokuussa 2013 esim. asiakaskyselyllä
PALVELUIDEN TARJONTA TASAPUOLISEKSI JOKA PUOLELLE KERAVAA	Kartoitetaan yhdessä	Työskentelyn aloitus/suunnittelu elokuussa 2013, väliarviointi toukokuussa 2013
TYÖSSÄKÄYVIEN LAPSIPERHEIDEN HUOMIOIMINEN -palveluja arkipäivien ohelle	Iltatoiminnan lisääminen toimintaan	Työskentelyn aloitus/suunnittelu elokuussa 2013, väliarviointi toukokuussa 2013
ERiarvoisuuden vähentäminen -kustannusten tasapuolistaminen	Palvelumaksujen tarkastelu erityisesti yhden huoltajan perheiden kohdalla	Työskentelyn aloitus/suunnittelu elokuussa 2013, väliarviointi toukokuussa 2013

Palveluiden ja ryhmien lisääminen:

- Yhdessä toimijoiden kesken tulee kartoittaa mahdollisuudet ja keinot ja päättää toteutuksesta. Huomio tulee kiinnittää erityisesti toimijoiden yhteistyön tiivistämiseen, jolloin mm. palveluja voidaan järjestää myös yhdessä ja siten kustannuksia jakaa. Toimijoiden yhteistyön tiivistämisessä kunkin toimijan aktiivisuus ja esimiesten tuki työlle on tärkeää, jotta yhteistyölle löydetään aikaa kunkin toimijan perustustyöstä huolimatta (Socom). Tilojen vuokrakustannuksia tulee harkita jaettavan eri toimijoiden kesken tilojen yhteisvuokraamisella. Lisäksi tulee jakaa veto-/vastuuvuorot kaikille toimijoille jonkin yhteisen palvelun ylläpitämiseksi, jolloin ei kuormiteta liikaa yhtä toimijaa. Myös oppilaitosten mahdollisuutta yhteistyöhön tulee kartoittaa, jolloin voidaan saada opiskelijaresursseja käyttöön (Socom). Lisäksi huomiota tulee kiinnittää palvelujen säilyttämiseen pääasiassa maksuttomina, jolloin lapsiperheiden mahdollisuudet käyttää palveluja pysyisivät tasa-arvoisina siitakin huolimatta, että osa vanhemmista olisi jopa valmiita maksamaan pienen palvelumaksun, mikäli esim. teemapäiviä järjestettäisiin.
- Isät tulee saada mukaan palveluihin vahvemmin esimerkiksi suuntaamalla isille lapsineen omaa toimintaa.
- Nykyisenlaisista palveluista lisää kerhoja, liikunnallista toimintaa, musiikkihetkiä, uskonnosta riippumatonta toimintaa, leikkipuistotoimintaa sekä toimintaa iltapäiviin. Uusina palveluina lastenhoitopalveluja, teemapäiviä, ulko- ja kesätoimintaa ja tukea vanhemmuuteen sekä edelleen puistoparkki/-tätitoimintaa, lastenhoitoa palvelunumero-tyyppisesti, tanssia, tapahtumia ja retkiä. Vanhempien halukkuutta ja resursseja toimintoja ideoimaan ja vetämään tulee kartoittaa lisäresurssien saamiseksi. Teemapäivien järjestämiseksi voisi kartoittaa harrasteseurojen halukkuutta yhteistyöhön, jolloin saataisiin resursseja ja harrasteseurat puolestaan näkyvyyttä ja mahdollisia uusia harrastajia, esim. urheilupäivä, taidepäivä, luontopäivä jne. Myös Keravan liikuntatoimen liikuntavaunun käyttöä voisi tiedustella ulkotoiminnan järjestämiseksi.

Palveluiden kehittäminen:

- Palveluiden kehittämisessä tärkeää säännölliset tapaamiset. Tapaamisia tulee olla toimintavuoden 2013-2014 aikana kuukausittain, jotta palveluiden kehittämisessä päästään hyvään vauhtiin. Näiden lisäksi tulee toimintavuoden alussa järjestää vuotuinen suunnittelupäivä, jossa luodaan suuntaviivat tulevalle (kts.avoimen varhaiskasvatuksen vuosiympyrä). Kehitystyön päästessä hyvään vauhtiin, voidaan tapaamisia vähentää esim. joka toinen kuukausi pidettäväksi. Jokaiselle tapaamiselle tulee olla valittuna puheenjohtaja, joka toimii kokouksen koollekutsujana, kokoustilojen järjestäjänä ja kokouksen kirjurina (Socom). Puheenjohtajan roolin tulee kiertää kaikkien toimijoiden kesken vuorotellen.
- Resurssien tukemiseksi ja keravalaisien lapsiperheiden kasvaviin tarpeisiin vastaamisen mahdollistamiseksi tulee ottaa huomioon hankerahoituksen hakeminen. Myös kuntapäättäjille on hyvä viestittää avoimen varhaiskasvatuksen tilanteesta (Socom). Taloudellisten resurssien tukemisen ohella resurssien tukemisessa tulee huomioida

avoimen varhaiskasvatuksen tilatarpeet asuntopuunnittelussa, uusia asuntoalueita Keravalle rakennettaessa. Näin uusille asuntoalueille saataisiin levitettyä palveluja, jolloin pystyttäisiin edelleenkin mahdollistamaan avointen varhaiskasvatuspalvelujen sijoittaminen kaikkien ulottuville. Tämä tulee avoimen varhaiskasvatuksen toimijoiden tuoda Keravalla yhdessä aktiivisesti esille esim. erilaisten toimielinten kautta.

- Palveluja tulee kohdentaa mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä erilaisten perheiden erilaiset tarpeet huomioiden: iltatoiminnan lisääminen, keskusteluryhmät, odottavien äitien ja isien pienryhmätoiminta, isien oma toiminta sekä työssä käyvien yhden huoltajan perheiden huomioiminen.

Asukaspuistojen käytön aktivoiminen:

- Tulee pohtia, miten puistot saadaan palvelemaan asiakkaita paremmin avoimen varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Esimerkiksi toivottua ulko- ja kesätoimintaa sekä puistoparkkia/-tätitoimintaa voisi näissä järjestää ja siten saada ne aktiiviseen käyttöön. Palveluja puistoissa voisivat järjestää niin kaupunki kuin muutkin toimijat erikseen ja yhdessä, jolloin huolena ei olisi ainakaan tilaongelmat. Tässä voisi myös aktivoida vanhempia ottamaan vetovastuita.

Palveluiden tunnettavuuden ja tiedotuksen parantaminen:

- Palveluiden tunnettavuutta keravalaisien lapsiperheiden keskuudessa tulee ehdottomasti parantaa esimerkiksi kerran vuodessa järjestettävillä avoimen varhaiskasvatuksen päivillä lapsiperheille. Tällöin toimijoita ja niiden palveluja voitaisiin esitellä siten, että uudet palveluista kiinnostuneet lapsiperheet pääsisivät tutustumaan palveluihin ja luomaan kontakteja. Myös näkyvyys erilaisissa tapahtumissa, kuten toritapahtumissa, parantaisi palveluiden tunnettavuutta. Tiedotuksen parantamisen suhteen tulee perustaa kaikkien toimijoiden yhteinen www-sivu tai vaihtoehtoisesti luoda jokaisen toimijan omille www-sivuille linkki, josta pääsee muiden toimijoiden sivuille. Lisäksi voisi luoda avoimen varhaiskasvatuksen Facebook-ryhmän, jossa voisi tiedottaa palveluista ja vanhemmat voisivat esittää mielipiteitään ja verkostoitua muiden vanhempien kanssa. Näillä toimenpiteillä lapsiperheiden olisi helppoa löytää tietoa palveluista ja tieto olisi aina ajan tasalla. Avoimen varhaiskasvatuksen esittämä tulee jakaa perheille neuvoloiden kautta, josta lapsiperheet on helppo tavoittaa sekä erilaisissa tapahtumissa.
- Tiedottamista parannettaessa tulee kuitenkin ottaa huomioon se, että se saattaa tuoda myös lisää käyttäjiä palveluille. Näin ollen ennen kuin tiedottamiseen ryhdytään panostamaan, tulee pitää huolta siitä, että palveluja on riittävästi tarjolla, jotta ryhmät eivät ole tupaten täynnä.

Palveluiden tarjonta tasapuoliseksi joka puolelle Keravaa:

- Yhdessä toimijoiden kanssa tulee kartoittaa palvelujen jakaantuminen koko Keravan alueella ja pohtia, miten palveluja saataisiin levitettyä tasaisemmin ympäri Keravaa.

Työssäkäyvien lapsiperheiden huomioiminen:

- Palveluja Keravalla kehitettäessä tulisi ottaa huomioon työssä käyvät lapsiperheet, jotta edullisia/maksuttomia palveluja olisi tarjolla myös muulloin kuin arkipäivisin. Tämä olisi mahdollista lisäämällä palveluihin iltatoimintaa.

Eriarvoisuuden vähentäminen:

- Palvelumaksuja tulee tarkastella erityisesti yhden huoltajan perheiden kohdalla. Erityisenä pohdinnan aiheena sisaruslisän menettäminen kaupungin leikkikoulupalvelua enemmän kuin kerran viikossa käytettäessä, millä suurempi taloudellinen vaikutus yhden huoltajien perheisiin. Palveluiden käytön tasapuolisuus kaikille tulisi mahdollistaa esimerkiksi taloudellisesti samalla lailla kuin päivähoitomaksuissakin, jossa maksun määräytymiseen vaikuttavat perheen koko ja tulot. Tällä hetkellä ko. asialla eriarvoistava vaikutus lapsiperheisiin.

Työskentely palvelujen kehittämiseksi tulee aloittaa yhteisen pöydän äärestä. Tämä olisi mahdollista esimerkiksi järjestämällä avoimen varhaiskasvatuksen päivä, jolloin voitaisiin lähteä suunnittelemaan palvelujen kehittämistä, kartoittamaan mahdollisuuksia ja keinoja sekä päättämään toteutuksesta (kuka tekee, mitä tekee, missä tekee, milloin tekee, miten en tekee). Työskentely kaikkien tavoitteiden suuntaan olisi mahdollista aloittaa ennen varsinaisen toimintakauden alkua elokuun alussa, jolloin kaikilla toimijoilla olisi aikaa kokonaiseen suunnittelupäivään, kun toiminnot eivät olisi vielä alkaneet. Osa tavoitteista on pitemmän tähtäimen tavoitteita, osa toteutettavissa heti, mutta ne kaikki vaativat huolellista suunnittelua.

Lähde: Socom. Viitattu 15.5.2013.

http://www.socom.fi/sites/default/files/tiedostot/avk_loppuraportti_6_10.pdf

AVOIMEN VARHAISKASVATUKSEN VUOSIYMPYRÄ TOIMINTAVUODELLE 2013-2014

TALVI

